

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 18 APRIL 2018

Inhoud

1.	Opening en mededelingen	2
2.	Regeling van werkzaamheden en vaststelling agenda	3
3.	Bespreekpunten	3
	A.Vervolg Energiedialoog	3
4.	Hamerstukken.....	79
5.	Ingekomen brieven	79
6.	Kortetermijnagenda volgende cyclus commissievergaderingen	79
7.	Notulen voorgaande vergadering van 14 maart 2018	80
8.	Sluiting	80

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 18 APRIL 2018

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezig 43 leden Provinciale Staten: de heer N. Bakker (VVD), de heer B. Batterman (PvdA), mevrouw A. Beenen (PvdA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), mevrouw M.M. Bootsma-Kamp (SP), de heer R.H. van der Born (ChristenUnie), de heer R. Brader (SP), mevrouw L.N. Dijkstra (VVD), de heer G. Engelkens (PvdA), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer R. van der Goot (PvdA), mevrouw D. de Haas (PvdA), mevrouw M. Heidekamp-Prins (CDA), de heer H.H. Hensen (SP), de heer R. Jousma (SP), de heer R.M. Kaatee (PVV), de heer G. Kamminga (D66), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), mevrouw A.G. van Kleef-Schrör (CDA), de heer R. Knecht (CDA), mevrouw B.E.B. Kruize (D66), de heer J.H. Mastenbroek (SP), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer H. Miedema (GroenLinks), de heer M.K.R. Miesen (VVD), de heer A.J. Nolles (GroenLinks), mevrouw H.M. Oudman-Dam (ChristenUnie), mevrouw A.T.G. Poort (SP), de heer D. Ram (PVV), de heer M.S. Scheffers (Groninger Belang), de heer H.L.A. Schijf (D66), de heer A. Schmaal (Groninger Belang), de heer C.M.C. Șerbănescu-Kele (SP), de heer J.K. Star (CDA), de heer G.J. Steenbergen (ChristenUnie), de heer R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (PvdD), de heer R.W. de Wit (CDA), de heer J. Wolters (SP), mevrouw K. de Wrede (PvdD), de heer mevrouw E.M. Wulfse (VVD), de heer T. Zwertbroek (D66), de heer B. Zwiers (Partij voor het Noorden)

Afwezig: ---

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer P.H.R. Brouns, de heer E. Eikenaar, mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, mevrouw N. Homan-Brinkman, de heer H. Staghouwer

Afwezig: ---

1. Opening en mededelingen

De VOORZITTER: Dames en heren, hartelijk welkom. Ik open de vergadering.

Een hartelijk welkom in het bijzonder aan de gasten van de Staten: uw gastheer is vandaag de heer Hensen van de fractie van de SP.

We hebben ook een jarige in de Staten. Het zal u zijn opgevallen dat Romke Visser er stralend uitziet vandaag. Dat is, zo vertelde hij, omdat hij zo opgelucht is dat de eerste 56 jaar er voor hem opzitten. Op naar de tweede helft, zou ik zeggen. Voordat we verdergaan zou ik bij die verjaardag misschien toch nog even iets willen zeggen. De bloemen volgen, we hebben intensief contact gehad met een bloemist en toen hij hoorde voor wie het was, hij had ineens moeite met tijdig aanleveren. Maar als de Statenvergadering lang genoeg duurt vandaag, dan komt het ongetwijfeld nog goed. Dus dat is verder in uw handen. De hartelijke gelukwensen namens de hele Staten krijgt de heer Visser wel meteen mee.

Dat brengt me automatisch op het tweede punt. Het was Romke Visser die in een andere hoedanigheid, namelijk als vicevoorzitter, mij twee jaar geleden dit koffertje gaf. Ik zal het nog even laten zien. Nou, dit koffertje hebben we inmiddels voller gemaakt, met de 'mores'. We hebben een nieuwe vergaderwijze bedacht, we hebben geëxperimenteerd met de manier waarop we het organiseren. De vorige Statenvergadering heb ik er nog even aan herinnerd dat er nog vijf tips zijn voor Collegeleden, opgesteld vanuit de Staten, over hoe je deze vergadering ordentelijk zou kunnen laten verlopen, hoe je gebruik kunt maken van de dingen die er zijn. Nou hebben Collegeleden het doorgaans ook verschrikkelijk druk met de inhoud en met iedereen die zich ertegenaan bemoeit. Kortom, dat is echt een slopend bestaan – dat wordt vaak niet gezien. En daarom leek het me gepast om namens uw Staten alle gedeputeerden – dat is een passende consumptie in dit gezelschap – drop aan te bieden in de vorm van een sleutel met daaraan hangend weer de tips die zij hebben gekregen

om een beetje adequaat om te gaan met de mogelijkheden en gebreken van de Statenvergadering. Ik overhandig dat dan namens uw Staten aan het College. [Reikt de attentie uit aan de gedeputeerden.]

2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling agenda

De VOORZITTER: Dan gaan we over tot de agenda. In de commissievergaderingen hebt u bepaald welke onderwerpen volgens u in de Staten een politiek debat verdienen. Dat zijn er vier geworden. We praten over het vervolg van de in gang gezette Energiedialoog, het besluit van het kabinet in het kader van het beëindigen van de gaswinning, gestapelde mijnbouw in de regio Veendam en als laatste de adviesaanvraag van het Commissariaat voor de Media over de aanwijzing van een regionale media-instellingen. En dan hebben we nog twee hamerstukken op de agenda staan. We hebben het er in het presidium even over gehad, ik leg ons collectieve voorstel maar aan u voor: zeven minuten spreektijd per fractie. Ik zie niemand schrikken, dus de voorzitters hebben hun werk goed gedaan. Dat leidt dan automatisch tot dertig minuten voor het College. U bent daarmee akkoord? Doen we het zo. En we maken er weer een mooie vergadering van.

Er is nog een kleinigheidje. Vandaag bepaalt namelijk de heer Kaatee wie er met de Triple-V Trofee vandoor gaat. Dat is degene die vandaag het beste de kunst verstaat van debatteren via de voorzitter. Of misschien zelfs – dat zou een aandachtspunt deze keer kunnen zijn – iemand die mooi op weg is, die het nog niet helemaal tot in de finesses beheerst, maar voor wie het als een aanmoedigingsprijs is te zien. Dat laat ik graag verder aan de juryvoorzitter over, we zullen het aan het eind van de vergadering horen.

Conform besloten.

3. Bespreekpunten

A. Vervolg Energiedialoog

De VOORZITTER: We beginnen met het eerste bespreekpunt: dat is het vervolg van de Energiedialoog. In de Commissie Mobiliteit, Economie en Energie van 4 april hebt u uitgebreid met elkaar en met het College van gedachten gewisseld over het voorstel van de SP-fractie over de energiedemocratie. Ik heb ook begrepen dat de SP-fractie haar voorstel nog verder gaat uitwerken, dus we hebben het vandaag alleen over de Energiedialoog. Dat wordt een regulier debat in twee termijnen en ik geef het woord aan de grootste fractie in de Staten. Dat is de SP en de heer Șerbănescu gaat voor ons alleen het woord voeren en wel namens de SP.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): We staan zonder overdrijven op een kruispunt in de geschiedenis. De overstap van fossiele op duurzame energie wordt een van de grootste projecten dat de wereld ooit heeft gezien. En we wéten dat het moet: onze provincie voelt als geen ander voor wat voor schade fossiele bronnen kunnen zorgen. Onze provincie voelt als geen ander de noodzaak voor deze gigantische onderneming. Maar als we de energietransitie op dezelfde technocratische manier voortzetten als in het verleden is gebeurd, dan zal ook hier de weerstand met de dag blijven stijgen tot het punt dat het volstrékt onmogelijk wordt om haar nog uit te voeren. Alle zeilen moeten bijgezet worden: ja, zeker. Maar dat kan alleen als het roer ook radicaal omgaat.

De Socialistische Partij vindt daarom dat we onze energievoorziening ingrijpend moeten democratiseren. Dat doen we via een provinciaal energiebedrijf – maar daar hebben we het later nog wel een keer over. Maar we doen het vooral via lokale initiatieven. Al die lokale initiatieven van mensen door de hele provincie heen van de inwoners zelf, zodat mensen werkelijk zeggenschap krijgen over hun omgeving, werkelijk mede-eigenaar worden van de energieprojecten en werkelijk kunnen mee gaan profiteren van de opbrengsten. En daarom dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dat is een motie, voorzien van een indrukwekkend aantal partijlogo's, met nummer 351 met als titel 'Energietransitie van onderop!', ingediend door de fractie van de SP, mede namens

de fracties van GroenLinks, de ChristenUnie, D66, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren, het CDA en de Partij van de Arbeid:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- een overstap naar duurzame energie noodzakelijk is om de wereld leefbaar te houden;
- in Groningen de fossiele energiewinning in het bijzonder schadelijk is geweest;
- deze energietransitie een bijzonder grote onderneming zal worden, die veel politieke wil en investeringen zal eisen en potentiële gevolgen zal hebben voor de leefomgeving van mensen;

Overwegende dat

- de energietransitie alleen met voldoende maatschappelijk draagvlak zal kunnen slagen;
- weerstand ontstaat, wanneer mensen niet werkelijk worden betrokken bij besluiten die hun belangen raken, zich niet mede-eigenaar kunnen voelen van de energietransitie als geheel en wanneer lusten en lasten niet rechtvaardig worden verdeeld;

initiatieven van mensen zelf, zoals coöperatieën, in de regel bij uitstek op een groot draagvlak kunnen rekenen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. te onderzoeken hoe initiatieven van onderop zoveel mogelijk kunnen worden gestimuleerd, maximale ruimte kunnen krijgen en zo een hoofdrol kunnen nemen bij het ontwikkelen van toekomstige energieprojecten;
2. te onderzoeken hoe kan worden gezorgd dat geld uit investeringen in de energietransitie zoveel mogelijk in de omgeving terecht komt, zodat in de eerste plaats de lokale gemeenschap kan profiteren van de projecten die worden aangelegd;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer RAM (PVV): U wilt democratisering, leefbaarheid, draagvlak: al dat soort dingen. Dat hebben we in het vorige College ook allemaal al een keer voorbij zien komen en dat is toen volledig fout gegaan. Enorme weerstand was er als het gaat om windmolens. Is de SP voor extra windmolenparken, hier in de provincie Groningen? Kunt u daar een duidelijk antwoord op geven?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Nou nee, die hebben niet onze voorkeur. Maar kijk, het probleem is niet de windmolens, het probleem is windmolens door de strot drukken bij de lokale bevolking. En zolang er geen draagvlak is bij de lokale bevolking, zullen wij geen nieuwe windmolenparken willen aanleggen – nee, natuurlijk niet. En überhaupt, voor zover het kan, willen wij de windmolens niet op land hebben, maar op zee. Dus ik hoop dat ik daarmee de vraag voldoende heb beantwoord.

De heer RAM (PVV): De PVV komt met een motie om geen extra windmolenparken te plaatsen in de provincie Groningen. Kan de SP deze dan steunen?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja, ik heb die motie gezien. Ik vind die motie veel te star geformuleerd: 'Nee, er mogen geen extra windmolens komen in de provincie Groningen.' Nogmaals, het probleem is wat mij betreft niet windmolens, het probleem is windmolens plaatsen zonder dat er daadwerkelijk draagvlak voor is onder de mensen. En met 'draagvlak' bedoel ik niet dat er een keer gesproken is met mensen en dan bedoel ik ook niet dat er een keer een informatiebijeenkomst is geweest, maar daar bedoel ik echt mee dat een grote meerderheid van de mensen die windmolens kan steunen. En stel dat er een coöperatie is die samen met een dorp besluit ergens windmolens te plaatsen en daar is draagvlak voor – het hele dorp wil dat –, wie zijn wij dan om dat te verbieden met die motie van u?

De VOORZITTER: Mag ik de heren erop wijzen dat u praat over een motie die ik nog niet heb gezien? Dus misschien is het goed om daar straks even op terug te komen.

De heer RAM (PVV): Nou, mijn vraag was meer of de SP duidelijkheid kan geven of zij voor windmolenparken is of niet. Ik constateer nu dat de SP met meel in de mond praat en tegelijkertijd 'ja' en 'nee' zegt. Dat wilde ik even duidelijk hebben en dat is nu duidelijk geworden.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja, volgens mij is die constatering onzin. Wij zien dat het probleem niet de windmolens zijn, wij zien dat het probleem is dat er windmolens worden aangelegd waar mensen ze niet willen. En daar zijn wij tegen, daar zijn wij volmondig tegen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het gaat toch een beetje om de geloofwaardigheid. Vandaar deze vraag even. Als we kijken naar 'van onderop': wat betekent dat dan? Want wij hebben een aantal voorbeelden in dit huis dat 'van onderop' blijkbaar betekent: 'Ook al is de bevolking tegen, we gaan het toch gewoon doordrukken' – inclusief de SP. Dus wat houdt dat precies in, 'van onderop'? Op het moment dat je een wijk hebt die tien kleine windmolentjes wil en die hele wijk wil het, komen die er dan? Of komen die er dan niet?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja kijk, een wijk kan natuurlijk iets willen. Dan moet de wijk ernaast het ook willen en alle andere mensen die ermee te maken hebben. Maar wat betekent dan 'van onderop'? Ja, inderdaad, op het moment dat een dorp of een wijk of een andere groep mensen ergens een bepaald energieproject wil aanleggen – bijvoorbeeld een zonnepark of iets anders – en daar is lokaal draagvlak voor – dat zijn niet een paar mensen uit een dorp, maar iedereen in dat dorp is ermee eens – dan noemen wij dat een initiatief van onderop. Ik zie niet in hoe dat onduidelijk kan zijn.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): 'Van onderop' krijgt diverse betekenissen. Want het is niet alleen een wijk, maar het zijn ook de mensen eromheen en misschien wel het hele dorp, maar het dorp ernaast vindt het misschien niet goed. Dus dat is even onze scepsis bij het verhaal. Qua inhoud misschien wel prima, maar als we kijken naar 'van onderop' is het geloof een beetje weg.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Nou, ik vind het punt dat de heer Schmaal hier noemt, wel een goede. Coöperatieven zijn het meest democratisch wat je kunt bedenken: dat mensen zelf iets aanleggen. Maar dan moet er niet vervolgens iemand naast wonen die er wel last van heeft. Dat bijvoorbeeld de helft van een dorp het wil maar de andere helft niet. Dan is er nog steeds geen draagvlak. Dus wat ons betreft stimuleren wij die coöperatieven zoveel mogelijk. Daar is het meeste draagvlak voor, veel meer dan voor die projecten die worden aangelegd door grote concern, door grote private bedrijven. En als daar inderdaad draagvlak voor is – dus niet dat het dorp ernaast met de gebakken peren zit –, dan is dat voor ons de weg voorwaarts.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vraag me af hoe de SP denkt over de bijstook van biomassa en in hoeverre die in de energietransitie in haar ogen een plaats krijgt.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Volgens mij is dat volstrekt buiten de orde hier. Toch, voorzitter? Ik kijk even naar u: het gaat volgens mij hier niet om de biomassa wel of niet.

De VOORZITTER: De spreker kan, geloof ik, niets met uw interruptie. Misschien kunt u toelichten waarop het binnen de orde is en daarna word ik heel streng.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Voorzitter, het is wel degelijk binnen de orde, want het staat namelijk in de brief van de Energiedialoog die wij toegestuurd gekregen hebben en die ter discussie staat hier.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Nou kijk, hoe wij als partij over de biomassa denken, is in het verleden wel duidelijk geworden. Als het binnen de orde ligt, dan wil ik die vraag wel beantwoorden. Kijk, biomassa: op het moment dat die inderdaad komt van grootschalige kap van bossen of andere niet-duurzame herkomst, dan zijn wij natuurlijk hartstikke erop tegen. We zouden het ook zeer op prijs stellen – maar misschien kan de gedeputeerde daar zometeen in haar beantwoording op ingaan – als er duidelijk gemaakt wordt hoe dat is te voorkomen. Dus dat duurzaam ook écht duurzaam is en niet duurzaamheid met een labeltje uit Canada, dat vervolgens niets met duurzaam te maken heeft.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik hoor de SP zeggen dat zij niet wil dat windmolens door de strot gedrukt worden. U wilt eigenlijk liever dat mensen zichzelf een windmolen door de strot drukken. De SP zegt daarbij dat die coöperatieven haar wel aanspreken. Maar het moet natuurlijk ook wat opleveren. Betekent dit nu dat de SP voorstander is van bijvoorbeeld honderd coöperatieven die die twee windmolens overal neerzetten?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Nou, ik denk dat dat een ruimtelijke vraag is. Maar ik denk wel dat dat iets is waar we het over moeten hebben. Als er overal door de hele provincie heen mensen zijn die overal één windmolen willen neerzetten, willen wij dat dan? Of noemen we dat 'hagelslag' en willen we dat niet? Ik denk dat dat een discussie is die we met elkaar moeten voeren. Maar volgens mij is dat niet hier het moment daarvoor.

Mevrouw WULFSE (VVD): De VVD denkt dat dit wél het moment is. Want je kunt natuurlijk niet een tender uitzetten zonder enige voorwaarden. Dan komen er allemaal enthousiaste mensen en dan zegt de SP: ja, maar dat is niet de bedoeling, dat is niet van onderop werken, wat u dan doet. Bovendien moet het mij wel van het hart: u zegt dat u wilt gaan onderzoeken hoe wij dat van onderop kunnen gaan doen. De SP zit drie jaar in het College. In het Collegeprogramma stond op bladzijde 1 geloof ik dat de coalitie die zaken zou gaan regelen. Is het nu zo dat de SP na drie jaar nog steeds niet weet hoe dat nu moet gaan gebeuren?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): De SP wil dat er duidelijker met de coöperaties wordt overlegd hoe wij dit in de toekomst gaan doen. Dus dat wij met de coöperaties ook gaan kijken welke ruimte zij nodig hebben, wat wij aan kunnen passen aan onze beleidskaders, hoe wij dat nieuwe beleidskader kunnen opstellen op zo'n manier dat een coöperatie daar zoveel mogelijk mee kan doen. Ik denk dat dit het moment daarvoor is. Want we hebben die erfenis uit het vorige College nu afgehandeld en de toekomstige energieprojecten moeten op een andere manier. Dus dit is het moment wat ons betreft, om dat grondig uit te zoeken, goed dat gesprek aan te gaan en zorgen dat wij de coöperaties ruim baan geven.

De VOORZITTER: De spreker is in zijn eigen betoog nog geen letter opgeschoten. Er zijn tot nu toe alleen nog maar interrupties en u komt nu voor de tweede ronde, meneer Schmaal. Zullen we de spreker even de kans geven, zijn betoog een eindje voort te zetten? Of is het dringend? De heer Schmaal vindt het dringend. Hij krijgt nu het woord.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dank u wel, voorzitter. Dit heeft direct te maken met de beantwoording die zonet gegeven is. Het is kiezen in de politiek. En als u écht zegt 'van onderop' – wat dit College ook al heel lang roept, 'van onderop' – dan krijgt het wel een aparte dimensie als er allemaal voorwaarden omheen zitten. Dus het is óf van onderop en dan is de consequentie dat je ruimtelijk wat concessies moet doen. Óf het is dat je het ruimtelijk allemaal dichttimert en dan zelf wel bepaalt waar wat komt. Dus wat is het?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ik denk dat op het moment dat er een initiatief van onderop komt, dat echt breed gedragen is door een regio of door een dorp, dat daar ruimtelijk bijna altijd wel een mouw aan te passen zal zijn.

De VOORZITTER: Gaat u door met uw betoog.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Dank, voorzitter, ik zal het verder kort houden. Winsten uit onze investeringen in de energietransitie moeten niet als dividend naar private aandeelhouders in de provincie weglekken, maar ten goede komen aan de samenleving. Want de energietransitie zal sociaal zijn of ze zal er niet zijn.

De heer RAM (PVV): Ja, ik kom dan toch even voor de tweede ronde. Even terugkomend op 'van onderop'. In het Collegeprogramma staat ook dat er een referendumverordening zou komen. Die is er nog steeds niet. Volgens mij is het pas echt van onderop als je vraagt aan de burgers of ze het eens zijn met het energiebeleid. Waarom houden we dan niet gewoon een referendum over het energiebeleid? Wat vindt de SP daarvan?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Die vraag hebt u mij ook in de commissie gesteld. Bij een toekomstig grootschalig energieproject lijkt me dat zeker aan de orde. U moet niet vergeten dat de projecten die wij nu aan het aanleggen zijn als provincie, al in de laatste Statenvergadering voor de verkiezingen – dus in de vorige periode nog – zijn vastgelegd. Ja, en dan kun je niet daarna nog een referendum houden over of je het wil of niet, dan krijg je allerlei juridische problemen met de aanleggers. Dan verlies je toch. Dus de vraag beantwoordend: kom met een voorstel en we kijken daar heel graag naar.

De heer RAM (PVV): Het gaat natuurlijk om die extra windmolenparken die er mogelijk gaan komen: daar gaat het om. Daar is onze insteek op gericht, dus niet over wat er gisteren is gebeurd. Uiteraard wilden wij die al vastgelegde windmolenparken niet en dat is duidelijk. Maar het gaat inderdaad over die extra windmolenparken.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Er zijn helemaal geen extra windmolenparken. Alleen in toekomstige energieprojecten zie ik zeker ruimte voor dat soort initiatieven.

Mevrouw WULFSE (VVD): Dat is duidelijk: dat de SP heel veel ruimte ziet voor initiatieven voor windmolens. De SP spreekt steeds heel handig over coöperaties en 'van onderop'. Maar in de brief over de Energiedialoog staat dat helemaal niet vermeld. Daar staat: *'Het plan dat het beste neerslaat in de omgeving.'* Daar staat ook niet bij wat draagvlak is. Dat zou ook bestuurlijk draagvlak kunnen zijn. Dus de SP suggereert hier dat dat allemaal geregeld is, maar dat is natuurlijk verre van de waarheid. Waarom vraag ik dat nu? Omdat we in de vorige Collegeperiode een tijdje een kiertje hebben gehad voor wat betreft de windmolens. En toen kwamen er allerlei plannenmakers met 2.000 megawatt aan windmolens, want die hebben overal plannen voor. Dus dat kan hier ook gebeuren. Betekent dit nu dat de SP alleen plannen van coöperaties serieus wil nemen of staat zij open voor alle plannen?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja kijk, de SP staat natuurlijk open voor alle plannen, maar we zullen afwegen wat daar de gevolgen van zullen zijn. En op het moment dat er een of andere Zweedse 'grootgrutter' hier inderdaad 2.000 megawatt aan windmolens wil neerzetten, kan ik mij niet voorstellen dat daar voldoende ruimtelijke inpassing en vooral voldoende draagvlak onder de bevolking voor is. Maar goed, ik zie dat mevrouw Wulfse nog een vraag heeft, dus misschien kunnen we de VVD de ruimte geven om die eerst te stellen?

Mevrouw WULFSE (VVD): Dank u, het is altijd goed om met twee voorzitters te werken, dat weet je precies waar je aan toe bent.

De VOORZITTER: En ik vind dat wij een heel aardig duetje doen. Gaat uw gang.

Mevrouw WULFSE (VVD): Vind ik ook, voorzitter.

De SP zegt iets over 2.000 megawatt en dan noemt u ook nog 'land' met een bepaalde suggestie erachter: dat zien wij niet zitten. Maar dat natuurlijk ook niet gebeuren, want wat gaat er gebeuren? Er zijn tien, twintig, dertig, veertig ontwikkelaars die wel brood zien in deze deal die GroenLinks mooi op het bord schept en vervolgens onderling afspraken maken om het zo goed mogelijk voor de bewoners in de omgeving te regelen. Er is bestuurlijk draagvlak: we moeten voldoen aan een bepaalde opgave van het College en dan krijgen we honderd parken van 2, 10, 30 megawatt – verzin het maar. Dat is waar hierop aangestuurd wordt, waar de SP aan meewerkt en wat u eigenlijk ook wel wilt. Klopt dat?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ik moet hier toch even in mijn beantwoording een observatie delen. Ik heb ook aangehoord hoe mevrouw Wulfse eigenlijk ditzelfde heeft geprobeerd in de commissie bij zo ongeveer alle fracties die hier aanwezig zijn. Ik vind het van lef getuigen dat dé partij die hier een dikke vinger in de pap heeft gehad in de vorige Collegeperiode en dé partij die de minister heeft geleverd die de windparken uiteindelijk door de strot heeft gedrukt bij de lokale bewoners, nu opeens – nadat dat allemaal is gebeurd en nadat daar allemaal rellen over zijn geweest – hier komt doen alsof zij de grote kampioen is van het draagvlak. Dat is gewoon niet waar, mevrouw Wulfse, en het zou u sieren als u daarmee zou ophouden. Want het is gewoon niet geloofwaardig.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse, ten slotte.

Mevrouw WULFSE (VVD): Het klopt dat de VVD bestuurlijk verantwoordelijkheid neemt. En het klopt ook dat we hier met een aantal partijen met de Rijkscoördinatieregeling hebben ingestemd. En we hebben gezien hoe ontzettend veel weerstand dat heeft opgeleverd. Maar het klopt ook – en dat is in ons landelijke verkiezingsprogramma, maar ook in het verkiezingsprogramma van deze VVD-fractie opgenomen – dat daarin staat: 'Genoeg is genoeg'. 855,5 megawatt vinden wij mooi zat. Wij hebben gezien hoeveel weerstand daar is geweest, ook in het huis, en dat vinden wij mooi zat. Het kan op zee en het kan goedkoper, maar daar wil de SP niet aan en de VVD wel.

De VOORZITTER: Waarvan akte. De heer Ram.

De heer RAM (PVV): In de vorige Collegeperiode stond de SP hier, trommelend op potten en pannen, voor het provinciehuis om te demonstreren tegen de plannen bij Veendam. Vervolgens komt de SP in

het College, draait 180 graden en stemt in met die plannen. Als er één partij is die een draai maakt, dan is het de SP. Ja, kunt u dat eens uitleggen?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Nou kijk, ten eerste vind ik dat de PVV, die inderdaad niet achter die plannen heeft gezeten, al meer recht heeft om die vraag te stellen. Daarom ook een directer antwoord daarop. De SP is inderdaad tegen die plannen voor die windparken geweest zoals die er neergezet zijn. Maar ja, dat is uiteindelijk vastgelegd in die vorige periode. En er is een aantal ruimtelijke kaders gegeven in de vorige periode met waar die windmolenparken moesten komen en waar zij aan moesten voldoen. Vervolgens mochten wij binnen die kaders besluiten of het wel of niet voldeed aan de voorwaarden voor een vergunning. En ja, binnen die kaders kon je daar niet tegen zijn, zonder dat je daar achteraf gigantisch veel gezeik mee kreeg. Dus nee, wij zijn altijd tegen die parken geweest. Het zijn ook niet mijn parken, het zijn eerder de parken van de minister uit het huis van de VVD, dus kijk bij hen als u een schuldige wilt zoeken. En ja, wat ons betreft moet het in de toekomst ingrijpend anders.

Mevrouw BEENEN (PvdA): De energievoorziening is in een transitie en het is een langdurig proces van verandering van ons energiestelsel en een heel grote opgave voor veel partijen. Het nieuwe kabinet wil een nieuwe Klimaatwet en een nieuw Energieakkoord sluiten. Ook gaat dit kabinet – dat is nu wel duidelijk geworden – met de medeoverheden, de corporaties, de netwerkbedrijven en de andere stakeholders – een beleidsprogramma uitwerken voor de verduurzaming van de bebouwde omgeving. Een eerste stap is het opstellen van regionale plannen met gemeenten, provincies, waterschappen en netbeheerders om per regio te komen tot een doelmatige aanpak met een optimale mix van energiebesparing, duurzame warmte en duurzame opwekking.

Gemeenten hebben tot nu toe geen wettelijke rol als het gaat om de energie. Wel heeft de VNG zich in het Energieakkoord gecommitteerd aan het streven naar een energieneutrale bebouwde omgeving in 2050 en verdere opschaling van hernieuwbare energieopwekking. En we zien om ons heen dat gemeenten dit heel verschillend oppakken. Verwacht wordt met de nieuwe Klimaatwet en het nieuwe Energieakkoord dat gemeenten meer dan nu taken en instrumenten gaan krijgen als het gaat om verduurzaming van de bebouwde omgeving. Mijn vraag aan het College is de volgende: hoe ziet het College zijn rol hierbij? Wilt u de regie hierin pakken? Hoe gaat u nou aansluiten bij die gemeentelijke agenda's? Er zijn tien bewonersbijeenkomsten geweest in het kader van het interactieve proces Nieuw Beleid Duurzame Energie 2020-2035. En er is in totaal met 170 inwoners gesproken. Lang niet alle gemeenten zijn bezocht. Vindt u dit representatief: zeventien inwoners per bijeenkomst? En waarom zijn eigenlijk niet alle gemeenten bezocht?

Ik had hier ook graag het College willen vragen om een reactie op de ontwikkeling van de grootschalige zonneparken in onze provincie en de waarschuwing van de netbeheerders. Maar het is de mores – over 'mores' gesproken, voorzitter – in dit huis dat als er schriftelijke vragen zijn gesteld, in dit geval door de SP, we dit dus niet doen. We wachten de antwoorden dan ook af.

Ik wil het College wél vragen om een reactie op de uitlatingen van de Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving, de heer Strootman. Hij stelt dat in het buitengebied alleen grootschalige zonneakkers zouden mogen komen als álle andere opties zijn uitgeput. Want 'zij veranderen het buitengebied in een soort industrielandchap' – dit zijn zijn woorden. Probleem is volgens de Rijksadviseur dat gemeenten te snel meegaan in plannen van commerciële zonneprojectontwikkelaars. Vindt u het ook zo langzamerhand niet tijd worden dat er een soort regionale samenwerkingsagenda moet gaan komen?

De Partij van de Arbeid is ervan overtuigd dat mensen meer grip krijgen op hun eigen bestaan wanneer ze meer zeggenschap krijgen over de publieke voorzieningen waar ze in hun leven mee te maken krijgen, zoals de energievoorziening. Wij zeggen dan ook: eigen regie over eigen gezamenlijke energie. Wij zijn een sterk voorstander van het verder stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven. Lokaal opgewekt en lokaal afgenomen, waarbij de opbrengsten uit duurzame energie via de lokale initiatieven weer geïnvesteerd kunnen worden in de eigen regio. En zo komt de energievoorziening weer in eigen hand.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik ben toch even benieuwd hoe de Partij van de Arbeid het ziet op het moment dat de lokale initiatieven juist voorrang moeten hebben, lokaal opgewekt en lokaal verbruikt. En u hebt het ook over de regionale samenwerking. Op het moment dat je het lokaal wilt opwekken, hoe voorkom je dan dat door de regionale afspraken juist niet kan?

Mevrouw BEENEN (PvdA): We zien de laatste tijd – ik zou bijna zeggen – een beetje een wildgroei van al die grootschalige zonneparken waar de bewoners die in hun eigen gemeente daarop uitkijken

of die zien, geen voordeel van hebben. Dus ook een van de voorwaarden in de maatschappelijke tender zou moeten zijn – zo wordt het ook omschreven: een goede afwikkeling, een goede balans tussen lusten en lasten.

Mevrouw WULFSE (VVD): De Partij van de Arbeid houdt een mooi betoog over eigen regie en 'dicht bij de mensen', stelt het College vragen of men vindt dat de gemeenten daar iets over te zeggen zouden moeten hebben. En gedurende het betoog kunnen we proeven dat de Partij van de Arbeid vindt dat mensen daar zelf iets over te zeggen zouden moeten hebben – dus bewoners, groepen of dorpen, dat is nog niet helemaal helder. Betekent dit nu dat de Partij van de Arbeid het concentratiebeleid laat varen waar zij altijd achter heeft gestaan? Dus met andere woorden: ook akkoord gaat met het hagelslagbeleid dat dit College voorstaat?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Nee, dat doet de Partij van de Arbeid niet. Wij vinden dat we de gemaakte afspraken in het Energieakkoord in het kader van het IPO moeten realiseren. Maar verder is de Partij van de Arbeid van mening dat er geen grootschalige nieuwe gebieden voor windparken moeten worden aangewezen. We willen een uitzondering maken voor situaties waarbij wij zeggen dat er bij aantoonbaar brede lokale steun voor kleinschalige initiatieven, dit moet kunnen worden toegestaan. Daarbij kijken we nadrukkelijk wel naar een landschappelijke en maatschappelijke inpassing.

Mevrouw WULFSE (VVD): Twee vragen. Wat is 'brede maatschappelijke steun'? Is dat bestuurlijk of gaat dat vanuit de inwoners? En wat is 'kleinschalig': zijn dat vier molens? Kunt u iets over de hoogte zeggen of over wat er opgewekt wordt? Hoe kijkt de Partij van de Arbeid daarnaar?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Voorop staan de bewoners. Dus wat we bedoelen met brede lokale steun, is vooral de bewoners van wie deze steun af moet komen. En over 'kleinschalig': of het nou gaat om twee of een rijtje van drie molens: wat wij belangrijk vinden is dat er vooral ook gekeken wordt naar die maatschappelijke inpassing, dus ook naar het draagvlak ervoor en het landschappelijke aspect. Dus dat zijn wel randvoorwaarden waarvan wij vinden dat die meegenomen moeten worden in de maatschappelijke tender.

Ik had net over die lokale initiatieven. Wij willen graag zien dat dit nadrukkelijk ook een plaats krijgt in het proces als het moet komen tot zo'n regionale samenwerkingsagenda en dat dat ook vertaald wordt naar de maatschappelijke tender. Maar in feite heb ik dat in de beantwoording al aangegeven.

De Partij van de Arbeid heeft derhalve de motie van de SP mede ingediend. En het is van groot belang dat zoveel mogelijk Groningers worden betrokken bij de energietransitie en daarom geven wij onze steun aan een motie die straks nog ingediend zal worden door de ChristenUnie.

De heer DE WIT (CDA): Vandaag bespreken we de brief van het College over de Energiedialoog, een procesbrief die onderdeel uitmaakt van het grote energievraagstuk dat voor ons ligt. We staan aan het begin van een nieuw hoofdstuk en mede in deze Statenzaal wordt bepaald hoe dit hoofdstuk eruit komt te zien. Af van het gas en omschakelen naar duurzame vormen van energie: het klinkt zo makkelijk, maar dat is het niet. Het energiedossier is een taai dossier, een dossier dat vraagt om tijd, lef, ambitie, heldere doelstellingen, een efficiënte inzet van middelen, *commitment* en samenwerking met betrokkenen. In mijn bijdrage zal ik drie componenten uitlichten: het speelveld van betrokkenen, de inzet van nieuwe technieken en tot slot de toekomst die de CDA-fractie voor ogen heeft.

Ten eerste moeten we ervoor zorgen dat alle betrokkenen bij de energietransitie goed op elkaar ingespeeld raken. Wat het CDA betreft staat voorop dat we inwoners, collega-overheden, bedrijven en het onderwijs zo goed mogelijk betrekken bij de energietransitie. Draagvlak begint bij het voortdurend informeren én betrekken van mensen. Neem ze mee in het proces, wees open en transparant, ook als niet iedereen blij is met je boodschap. Zorg dat niet alleen de overheid communiceert over de energietransitie, maar geef initiatieven van inwoners een podium, door deze initiatieven van onderop te ondersteunen. Bij de ontwikkeling van nieuwe energieprojecten wekken we niet alleen nieuwe energie op, we creëren ook ambassadeurs voor de energietransitie. Hier ligt een grote kans. De SP heeft zojuist mede namens ons een motie ingediend die deze denkrichting onderstreept. Wat het CDA betreft is het huidige bereik van de Energiedialoog ondermaats. Betrek gemeenten meer bij het bereiken van de inwoners.

Dan de inzet van nieuwe technieken. De technologische ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie gaan hard. Kennisinstituten als European Energy Academy en EnTranCe spelen hier een grote rol bij en ze zijn ook nog eens gelegen in onze prachtige provincie. Denk aan het doorontwikkelen van nieuwe technieken als waterstof, maar ook aan het verbeteren van de huidige

technieken als wind en zon. Wat het CDA betreft moeten we altijd blijven bouwen naar de laatste stand der technieken. En hetzelfde geldt overigens voor de besparing van energie.

De heer RAM (PVV): De motie die de SP heeft ingediend, mede namens u, roept op tot een bredere dialoog. Nu is er iemand geweest bij de commissie, de heer Zondag van Tegenwind, die de moeite neemt om in gesprek te gaan met de Statenleden. Hij houdt een hartstikke mooie speech en helemaal níemand – helemaal níemand – reageert. Is dat die dialoog die u voorstaat?

De heer DE WIT (CDA): Ja, wat het CDA betreft vindt die dialoog hier niet alleen plaats in deze Statenzaal, maar ook daarbuiten en is het belangrijk dat we in gesprek blijven. Dat gesprek is niet alleen informeren, maar dat is ook het betrekken van mensen. En er zijn heel veel mensen in dat gebied die daar een mening over hebben. Het gaat niet over één persoon, maar het gaat over een heel gebied. En die meningen nemen we uiteraard serieus.

De heer RAM (PVV): Het is toch beschamend als een hele coalitie en een College oproepen tot een dialoog, een burger namens een organisatie insprekt en er dan helemaal níemand die dialoog aangaat? Wat is dan de dialoog van dit College, van deze coalitie, dan waard? Volgens mij niks.

De heer DE WIT (CDA): Ja, dat zijn de woorden van de heer Ram en gelukkig niet de woorden van het CDA. Zoals ik net al aangaf, vinden wij het belangrijk dat die dialoog op verschillende plekken plaatsvindt. Dat die dialoog plaatsvindt vanuit de provincie, plaatsvindt vanuit de gemeenten en dat de mensen ons weten te vinden. Het gaat niet om één persoon, maar het gaat om alle mensen in onze provincie. Als die een mening hebben, dan moeten ze ons weten te vinden. Als ik kijk naar een prachtig voorbeeld dat we onlangs voor het eerst gehad hebben, 'Praten met de Staten', is dat een mooie manier om hiernaartoe te halen en daar op een goede manier mee in gesprek te gaan en dat doen we niet alleen in dit provinciehuis, maar we gaan ook het gebied in. We gaan alle gemeenten af om te kijken wat daar speelt en het is belangrijk om die dialoog aan te blijven gaan.

Mevrouw WULFSE (VVD): De heer De Wit zegt namens het CDA dat we moeten blijven bouwen aan de laatste stand van de techniek en daar rekening mee houden. Dat is de VVD het met het CDA eens. Is het CDA ervan op de hoogte dat wind op zee steeds goedkoper wordt en waarschijnlijk goedkoper is dan op land? Dat het 60 meter boven het wateroppervlak altijd waait – dus windkracht 5 – zodat het rendement van windmolens op zee veel en veel hoger is? Met andere woorden: de laatste stand van de techniek gaat niet naar wind op land, maar naar wind naar zee. Hoe kijkt het CDA daarnaar?

De heer DE WIT (CDA): Ja, laat ik beginnen te zeggen dat ik ontzettend blij ben dat de VVD het eens is met het CDA wat betreft het bouwen naar de nieuwe techniek. Inderdaad, wind op zee levert heel veel op. U hebt de CDA-fractie volgens mij ook nooit horen zeggen dat wij tegen wind op zee zijn, maar bij deze energietransitie kijken wij naar 'én-én-én'. Wij weten dat er een gigantische opgave ligt in deze provincie, ik kom er straks nog even op terug hoe wij de toekomst voor ons zien. Maar wij vinden dat je moet kijken naar alle mogelijkheden die er liggen en vervolgens je die middelen op die manier in moet zetten dat je er ook daadwerkelijk wat aan hebt. En wind op zee is daar wat het CDA betreft absoluut een optie van.

De VOORZITTER: Hetzelfde verzoek als zonet, maar het is aan u, hoor. Is het nodig om, zonder dat de heer De Wit door is gegaan met zijn betoog, toch nog weer een vraag te stellen? De heer Ram.

De heer RAM (PVV): Dit gaat om het vorige punt dat de VVD inbracht, daar heb ik een vervolgvraag op, voorzitter. Kunt u daarmee instemmen?

De VOORZITTER: Jawel.

De heer RAM (PVV): Dank u wel. Ja, is het CDA er ook van op de hoogte dat het gedeelte transportkosten uit de projecten zijn gehaald, daardoor de kosten lager zijn geworden en de kosten nu komen te liggen bij de energieverbruiker c.q. de burger c.q. de belastingbetaler? Dat het dus een indirecte subsidie is voor wind op zee? Is het CDA ervan op de hoogte dat dat gewijzigd is?

De heer DE WIT (CDA): Ja, u begint specifiek wederom over windenergie. Ik vind – en dat vindt mijn partij, het CDA – dat op het moment dat wij een investering doen – of het nou gaat om wind of het nou gaat om zon of het nou gaat om waterstof –, je moet kijken naar wat die investering daadwerkelijk

oplevert. Want er ligt een gigantische opgave in onze provincie. Daar willen we aan voldoen, daar hebben we met z'n allen een krabbel onder gezet – volgens mij de PVV trouwens niet – om die energietransitie in beweging te krijgen. Dat betekent ook dat je per item moet kijken hoe je dat op een goede manier gaat aanvliegen. Dat geldt voor wind op zee en dat geldt ook voor wind op land en daar zullen we een afweging in moeten maken.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Ja, de reden waarom ik deze vraag stelde aan het CDA, is omdat er toch een vertekend beeld ontstaat over wind op zee. Er wordt wel degelijk een subsidie verleend indirect, door de transportkosten uit de projecten te halen. Dus worden er hosannaverhalen verteld en ik krijg namelijk geen antwoord op de vraag of u daarvan op de hoogte bent en wat u van die indirecte subsidie vindt.

De heer DE WIT (CDA): Ja, zoals ik daarnet al aangaf: u doet daar heel laconiek over als PVV zijnde. Er ligt een gigantische opgave voor ons in deze provincie en ik snap niet dat de PVV haar ogen daarvoor sluit. Die opgave: daar staan we met z'n allen voor en ik zou het prijzen als de PVV dat speelveld eens opkomt en zegt dat we dat met z'n allen gaan aanpakken in plaats van alleen 'boe' roepen langs de zijlijn.

De VOORZITTER: Volgens mij hebt u uw punt wel gemaakt, meneer Ram. De heer De Wit mag van mij door met zijn betoog.

De heer DE WIT (CDA): Hoe nu verder? De vraag is niet of, maar hoe we de energietransitie vorm gaan geven. De noodzaak is evident én urgent om vaart te maken en ruimte te bieden aan verschillende vormen van duurzame energie en initiatieven van onderop. Het is een weg die begaanbaar is, maar soms wel pijn gaat doen. Als CDA zit het niet in ons bloed om langs de zijlijn te staan. Voor vandaag hopen wij dat alle andere partijen in deze Staten ook plaatsnemen op het speelveld. Deze wedstrijd spelen we niet alleen voor onszelf, maar ook voor onze kinderen en kleinkinderen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Net als bij de woordvoering van de SP hoor ik ook het CDA een mooi betoog houden over lokale initiatieven. Wat gaat er nou daadwerkelijk anders gebeuren? Het was zo dat de gebieden door de provincies zijn aangewezen waar grote windparken konden komen. Is dat nu van tafel?

De heer DE WIT (CDA): Het College is op dit moment bezig om te inventariseren in de gemeenten wat er leeft, wat voor kaders er gesteld moeten worden, wat er onder de inwoners leeft, maar ook wat er onder de bestuurders leeft, wat voor opgave er ligt, wat ze zelf kunnen doen. En vervolgens gaan wij kijken hoe we daar op een goede manier invulling aan kunnen geven. Nou, die dialoog die nu gevoerd wordt in die gemeenten, is daar onderdeel van. Zodra daaruit concrete voorbeelden komen van hoe dat ingevuld wordt, komt dat terug hier in de Staten en dan gaan we daar per onderdeel kijken hoe we daar als CDA in staan.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik vind dit nog redelijke vaag. Een 'ja' of 'nee' is dat een veel duidelijker antwoord. Op het moment dat je kijkt naar de initiatieven en de behoeften die er zijn in de gemeenten, dan is dat natuurlijk heel nobel en ook heel goed wat ons betreft. Maar wat is dan de garantie als de bevolking of een heel groot gedeelte van de bevolking tegen is? Wat is dan wat betreft het CDA de garantie dat die windmolens er ook daadwerkelijk niet gaan komen?

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik denk dat wij per onderdeel goed moeten kijken naar of er wel of niet draagvlak is en of er ook bestuurlijk draagvlak is. Maar we moeten ook kijken waarom mensen voor of tegen zijn. Als CDA hebben we altijd gezegd dat mensen moeten meeprofiteren met de lusten én de lasten en dat we moeten kijken naar wat nou de reden is waarom iemand iets wel of niet wil en op basis daarvan te handelen. En dat kunt u niet wegzetten – nou ja, u niet maar de heer Schmaal – als zijnde "we antwoorden alleen maar met een 'ja' of 'nee' ". Dat vind ik veel te kort door de bocht.

De VOORZITTER: De laatste vraag van de heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dit vraagt natuurlijk om een reactie. Dit is 'van onderop, mits...' en die mitsen zijn er een hele hoop.

De heer DE WIT (CDA): Nee, wat ik zeg is dat wij goede kaders moeten stellen, moeten kijken naar wat er leeft en wat voor initiatieven er zijn en hoe we die initiatieven op een zo goed mogelijke manier kunnen ondersteunen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik hoor de heer De Wit spreken over zonne-energie, windenergie en waterstof. Betekent dat dat in de ogen van het CDA biomassa toch wel een twijfelachtige situatie is?

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik had al wel een beetje kunnen voorspelen dat deze vraag zou komen. Wij kijken naar de complete mix die er ligt. Daar is wind onderdeel van, daar is zon onderdeel van, waterstof, maar daar is biomassa ook zeker een onderdeel van. En wij zullen per techniek kijken als CDA welke techniek wij vinden passen. Wat levert het op? Heeft het *commitment*? En wat levert het daadwerkelijk op in de opgave die er ligt voor de energietransitie? En daar hoort biomassa inderdaad ook bij.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dan heb ik nog een vervolgvraag voor de heer De Wit. Vindt u wel dat er gekeken moet worden naar waar biomassa vandaan komt en in hoeverre dat ook een daadwerkelijke bijdrage kan leveren aan de duurzaamheid?

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik vind dat bij elke techniek, waaronder de biomassa, goed gekeken moet worden naar wat het oplevert en wat het kost.

Mevrouw KRUIZE (D66): *'Welkom in het windmolenwoud'*. Zo kopte De Telegraaf afgelopen zaterdag in een artikel over windenergie. Als alle fossiele brandstoffen worden vervangen door zonne- en windenergie, liggen alle daken vol met zonnepanelen. Dan komen er in totaal 130.000 windmolens in Nederland te staan, zowel op land als op zee. Het enige alternatief? Drie kerncentrales. Dan zou de energietransitie ons grotendeels bespaard kunnen blijven. O ja, je houdt nog wel wat gevaarlijk kernaafval over, zo ongeveer het volume van een huiskamer per kerncentrale per jaar. Maar ja, dat moet dan maar ergens onder de grond worden opgeslagen.

D66 vindt het bijzonder jammer dat de energietransitie op deze wijze een heerlijk populistisch sausje krijgt en direct een negatieve bijmaak opwekt, vooral dan bij de vele lezers van bedoelde krant. Het zet een teneur en draagt niet bij aan een open grondhouding die bij een dergelijke verandering juist zou helpen. De transitie is zoveel meer dan de keuze tussen zonne- en windenergie, kernenergie of biomassa.

Door gaswinning en mijnbouwschade is juist in onze provincie de urgentie om sneller tot een groen Groningen te komen, groot. Op dit moment is er nog veel onduidelijk over de gevolgen en te nemen maatregelen bij het nieuwe gasbesluit. Dat is nu eenmaal een heel grote stap die grote gevolgen teweegbrengt en waar eenieder tijd nodig heeft om te anticiperen op de nieuwe realiteit.

De heer RAM (PVV): Ik twijfelde even om te reageren op de bijdrage van D66. Het woord 'populisme' valt en 'kerncentrales', dus ik vind dat wel een reactie waard. Als D66 goed kijkt – we hebben samen ook een energiesymposium georganiseerd – dan zijn er al echte alternatieven. Zoals thorium: dat is iets anders dan een kerncentrale. Hoe staat D66 daar dan in?

Mevrouw KRUIZE (D66): We hebben inderdaad gezamenlijk het Energiesymposium op poten gezet en gehouden. We praten nu over een voortgang in de Energiedialoog vandaag. Er is ook gezegd dat alle mogelijkheden onderzocht en bekeken moeten worden, dus ook de nieuwe technieken en ook nieuwe technologieën. En ja, ik herhaal bijna de heer De Wit van het CDA woordelijk: dat alle technieken bekeken moeten worden, waaronder ook biomassa – om dat alvast maar te noemen – maar ook thorium. Er zal gekeken moeten worden naar waterstof – noem maar op, er zijn zoveel mogelijkheden. Voortschrijdend inzicht bepaalt hoe de energietransitie op termijn vorm gaat krijgen.

De heer RAM (PVV): Ik hoor D66 nu ook pleiten voor thorium, dat is een ander alternatief voor kerncentrales. Dus ja, dan bent u toch ook populistisch bezig?

De VOORZITTER: Ik zie de heer Ram tevreden kijken. Mevrouw Kruize.

Mevrouw KRUIZE (D66): Ja, en u ziet mevrouw Kruize lachen, voorzitter. Ik weet niet wat de heer Ram heeft gehoord, maar ik pleit toch zeker niet voor kerncentrales of thorium. Ik zeg alleen: het is onderdeel van het algehele plaatje. En om nog even terug te komen op de term 'populistisch' als het mag, voorzitter: de heer Ram zegt dat hij reageerde omdat de termen 'populistisch' en 'kerncentrales' gevallen waren. Ja, 'wie de schoen past...'.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte, over dit onderwerp.

De heer RAM (PVV): Ja, ik constateer dat het windpopulisme hoogtij viert.

Mevrouw KRUIZE (D66): Zon en wind: wat leven we toch in een prachtig land. Ja.

Om mijn betoog te vervolgen: D66 realiseert zich dat alle zeilen moeten worden bijgezet om de benodigde doelstellingen op het gebied van de energietransitie te behalen. Dit betekent ook – ik heb het eigenlijk al eerder gezegd – dat D66 vindt dat het College opnieuw de discussie over extra ruimte voor wind op zee zou moeten aanzwengelen. Immers, voor het succesvol ontwikkelen van de groene waterstofeconomie is nog circa 23 keer zoveel groene elektriciteit afkomstig van wind op zee benodigd. Dit betekent dat ook dat de provincie eventueel met het Rijk zal moeten kijken naar de financiering van andere vormen van vergroening, zoals bijvoorbeeld warmtenetten. Vooral dan naar aansluitingen die voor marktpartijen economisch totaal niet rendabel zijn: die vragen om investeringen vanuit de overheid.

Het besef dat er heel wat moet gebeuren, is ons Groningers juist meer dan duidelijk. Onze provincie heeft al stappen in de goede richting gezet: lokale energieopwekking, windenergie, de vergroening van de chemie, om nog maar niet te spreken over de verduurzaming van verkeer en vervoer. De provincie telt al veel initiatieven: denk aan Grunneger Power, denk aan dorpen die samenwerken om zelfvoorzienend te zijn in hun energieopwekking. Kijk naar de recente opening van het zonnepark in 't Zandt. Denk aan alle ideeën in het MKB, zoals in de landbouwsector waar velen druk bezig zijn om hun bedrijf groen te maken – en dat niet alleen met verf. Kijk bijvoorbeeld naar de proef met natuurinclusieve landbouw. D66 vindt het wel zorgelijk dat het bestaande net de energie uit zon niet voldoende aankan. Aangezien de provincie aandeelhouder is, vragen wij ons af wat de provincie kan doen om er bij de netbeheerder voor te zorgen dat hij niet de beperkende factor is. We hadden graag gezien dat de gedeputeerde daar bij haar beantwoording op in was gegaan, maar zoals al is aangekondigd, is dat in verband met de gestelde schriftelijke vragen niet mogelijk.

Er is geen kant-en-klare oplossing die de energietransitie gaat realiseren. De enige manier om dit voor elkaar te krijgen is een combinatie. Een combinatie van overheidsinvesteringen, burgerinitiatieven, samenwerking met netbeheerders, leveranciers, allerhande energieproducten en –systemen. Maar ook een transitie waarin inwoners een centrale rol spelen omdat ze de controle krijgen over hun eigen energiehuishouding met energie die lokaal door henzelf of in coöperatief verband is opgewekt. Een transitie waarin Rijk en zeker provincie zorgen voor een vereenvoudiging van regelgeving en financiële ondersteuning bieden daar waar dat broodnodig is.

Daarom dienen wij ook de motie 'Energietransitie van onderop' van de SP mede in. De dialoog aangaan is een logische stap bij het vervolgen van de Energiedialoog én onderzoeken hoe de inwoners van Groningen zelf niet alleen de lasten maar ook de lusten kunnen delen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik hoor D66 een mooi betoog houden over het opwekken van lokale energie en daarmee een soort ideaalbeeld schetsen. Nu is de vraag van de VVD: denkt D66 dat met opwekking van lokale energie we net zo voort kunnen leven als we nu doen?

Mevrouw KRUIZE (D66): Opwekking van lokale energie: het ligt aan het draagvlak dat er bij de bevolking bestaat. We praten vandaag over de Energiedialoog, over het vervolg daarop. Hoe die kaders eruit komen te zien, is nou juist de informatie die wij nu gaan ophalen met elkaar in de provincie. De kaders daarvoor bespreken wij in dit najaar, want dan hebben we ook de informatie die nu verzameld moet worden. Energieopwekking in allerlei vormen: daar moet wel draagvlak voor zijn.

Mevrouw WULFSE (VVD): Misschien is het antwoord verborgen, maar ik miste het. De vraag van de VVD was: denkt D66 dat we met opwekking van lokale energie – dus die molen bij de boerderij en bij de burens – net zo kunnen leven als nu? Met andere woorden: dat het licht aanblijft, de verwarming aanblijft, de douche aanblijft en dat we nooit in de kou zullen zitten?

Mevrouw KRUIZE (D66): Nee, dat is inderdaad niet mogelijk. Alleen lokale energieopwekking zal geen optie zijn. Waarom niet? Er is, zoals ik in mijn betoog al aangaf, te veel nodig om dat alleen het geval te laten zijn. We zullen dus naar alle mogelijkheden moeten kijken.

Om de dialoog dan ook voor zoveel mogelijk Groningers beschikbaar te maken, dient D66 straks samen met de ChristenUnie en nog een aantal andere partijen de motie 'We Energy Game' in. Dit spel maakt inzichtelijk welke uitdagingen er ook ruimtelijk bestaan. Het digitaliseren ervan is een goede aanvulling op de mogelijkheid voor inspraak.

Ten slotte: de voortgang in de Energiedialoog betekent *'het ophalen van informatie uit alle lagen van de samenleving, om samen te komen tot concrete kaders voor maatschappelijke tenders waarvoor ruim draagvlak bestaat'*. Een mooie definitie. D66 vindt dat die dialoog – ook over wind op land – met uiterste zorgvuldigheid moet worden gehouden. Zorgvuldigheid vereist ook een zorgvuldige planning en moet niet leiden tot vertraging bij de uitvoering. En daarom zegt D66: *'Nait soezen, moar doun!'*

Mevrouw WULFSE (VVD): Zoals verwacht zet het College de deuren wagenwijd open voor nog meer windenergie op land in Groningen. Het staat in het Collegeakkoord en het wordt nu snel werkelijkheid. Worden dat grote parken van vier keer 50 megawatt? Tientallen kleintjes: tien keer 20 megawatt? Of wordt het als hagelslag over de provincie verspreid? Het kan allemaal en het mag van deze partijen, zolang de inwoner maar kan deelnemen, korting krijgt of het dorp meeprofiteert. En wat is eigenlijk het draagvlak? Dat vraagt de VVD zich af. Is dat bestuurlijk, dus het gemeentebestuur? Je zou het wel denken als je de plannen van de stad Groningen leest over de windparken om de Stad heen. Daar staat ook in dat aan het eind van het jaar de provincie haar duidelijkheid geeft en dan kan de Stad beslissen. Twee parken rond de Stad zijn al ingetekend. Welke afspraken heeft het College met de Stad gemaakt? Dat wil de VVD graag weten.

Het Groninger landschap wordt afgeschreven en we hebben er helemaal geen zicht op welke kant het opgaat. Er zijn geen kaders – D66 gaf het zojuist aan: die moeten nog opgesteld worden – en zondig moet de Omgevingsvisie bijgesteld worden in de commissie. Wat het College wel had moeten doen, is nagelaten. Het College had er gewoon drie jaar lang bij het Rijk op moeten stáán dat ook boven de provincie Groningen, op zee, meer windparken komen. Als eerste en niet als laatste. Dat was verstandig bestuurlijk handelen geweest. Molens leveren daar meer op – ik zei het al zojuist in mijn interruptie – en ze zorgen voor veel minder overlast. In de brief van het College staat zelfs letterlijk dat er te weinig ruimte op zee om Nederland van groene stroom te voorzien. Alsof dat op land wél zo is.

De heer NOLLES (GroenLinks): Mevrouw Wulfse suggereert dat de provincie er niet op gestaan zou hebben om hier boven de provincie op zee windparken aan te leggen en daarvoor ruimte te creëren. Waar haalt mevrouw Wulfse die suggestie vandaan?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik zeg niet dat de provincie daar misschien geen moeite voor gedaan heeft, de VVD geeft aan dat het College erop had moeten stáán. Het had ook een debat hier kunnen zijn, we hadden daar ook GroenLinks over kunnen horen. Het College had het gewoon moeten regelen: dat is bestuurlijk handelen. In de brief staat dat er te weinig ruimte is op zee in Nederland, dus het College geeft eigenlijk al toe dat daar zijn hele prioriteit niet ligt.

De heer NOLLES (GroenLinks): Dus uit het feit dat er nog niet voldoende ruimte is geschapen door Den Haag – om het zo maar uit te drukken – concludeert u dus dat het College hier te weinig op heeft gestaan?

Mevrouw WULFSE (VVD): Uit het feit dat in deze brief staat dat er te weinig ruimte is en dat erin niet gesproken wordt over wind op zee door dit College, concludeer ik dat de hele prioriteit daar niet ligt.

De heer NOLLES (GroenLinks): Nou, als die conclusie postvast, dan denk ik dat ik niet hoeft te vragen hoe die conclusie verder postgevat heeft.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): We zouden bijna willen vragen onder welke steen de VVD-fractie de afgelopen periode heeft doorgebracht. Want ze hebben gemist dat het College juist vurig inderdaad heeft gepleit voor wind op zee en dat het aan de regering ligt onder leiding van die VVD of daar wel of niet uiteindelijk een vergunning voor afgegeven gaat worden.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, de SP gaf in een interruptie op de PVV aan dat de PVV meer recht van spreken had dan de VVD, dus ik wil even checken: heb ik nu recht van spreken? Is de democratie hier nog wel aan de orde? En wilt u van mij wel een antwoord op uw vraag?

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Het lijkt mij dat ik heel graag een antwoord wil op de vragen die ik stel en u mag zeggen wat u wilt. Alleen, ik vind het in het geval van de PVV wat minder naar hypocrisie ruiken dan in het geval van de VVD.

Mevrouw WULFSE (VVD): Natuurlijk leeft de VVD niet onder een steen. Maar we kunnen concluderen dat we hier te maken hebben met een brief over het vervolg van de Energiedialoog, waarin alleen over wind op land gesproken wordt. Hij gaat ook helemaal niet over het net of over wind op zee, er staat: 'Er is te weinig ruimte voor wind op zee.' Dat is de conclusie van dit College, er staat niet in: 'Wij zijn als de wiedeweerga bezig', 'We zijn al jaren bezig', 'We zetten extra druk, maar de schuld ligt aan Den Haag.' Ja, en dat dat de houding van de SP is, dat weten we, want die wil het liefste geen verantwoordelijkheid nemen voor moeilijke beslissingen.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja, tot slot. Ons College heeft met de grootste bombarie een Gronings bod gedaan en gezegd: "We willen wind op zee, zoveel mogelijk." en daar richting, nogmaals, de regering, waar uw partij vooral de scepter zwaait, dat bod gedaan. Dus we willen dat graag: zoveel mogelijk wind op zee gaan aanleggen. Ja, en dan kunt met een bijzin uit de brief daarover gaan komen met een feitelijke constatering dat er onvoldoende ruimte is en daar dan heel flauw over gaan doen. Maar dan misschien tot slot mijn allerlaatste vraag: kan de VVD ruimte scheppen waar er geen ruimte is? Want wij willen heel graag zoveel mogelijk wind op zee; daarnaast zullen wij waarschijnlijk ook zonnepanelen en dergelijke nodig hebben en dat willen we met zoveel mogelijk draagvlak. Ik hoop dan op de VVD eindelijk aan onze zijde te mogen vinden.

Mevrouw WULFSE (VVD): Kan de VVD ruimte scheppen daar waar die niet is? Ja, dat kunnen we en daar zijn we ook mee bezig. U hebt misschien gelezen dat er uiteindelijk ook ruimte komt in de Noordzee boven Groningen. Wij kunnen ons ook voorstellen dat we nieuwe ruimte kunnen creëren. Ik versprak me net met 'wind op land' en 'land op wind' bijna, maar waar ik aan dacht in mijn hoofd was dat je ook kunstmatige eilanden kunt maken. Natuurlijk kan dat, dan kun je die ruimte scheppen, als je het maar wilt. Je kunt natuurlijk die ambitie uitspreken. Bombarie is niet altijd goed, misschien moet je de zaken op een andere manier regelen, maar ik constateer nogmaals dat in deze brief met geen woord over wind op zee wordt gerept. Nee, de provincie Groningen moet open voor wind op land en alle partijen die hier staan – behalve de PVV – zijn er voorstander van.

Mevrouw KRUIZE (D66): Hoor ik nu de VVD goed als ik hoor dat zij beweert dat zij bereid te pleiten, ook landelijk, voor beschikbaarstelling van middelen et cetera voor wind op zee?

Mevrouw WULFSE (VVD): Mede dankzij deze VVD in deze Staten is in het landelijk verkiezingsprogramma van de VVD opgenomen dat er alleen meer wind op zee kan. En waar Defensie op wind en waar Defensie of 5G elkaar in de weg zitten, zijn wij natuurlijk bezig om dat wel te regelen. En de veiligheid van Defensie mag geen gevaar lopen, maar de prioriteit van wind op zee is bij de VVD zeer hoog, net als de prioriteit voor 5G waar het Defensie in de weg zit.

De heer RAM (PVV): De VVD is lange tijd voor wind op land geweest. Nu zie je een enorme draai dat de VVD nu tegen wind op land is. Gaat u nog meer PVV-standpunten overnemen?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, dit vind ik hartstikke leuk, want de grote leider van de heer Ram is natuurlijk een ex-VVD'er, dus u kunt dat vast wel raden.

De heer RAM (PVV): Nou, u bent welkom als u onze standpunten overneemt, hoor. Geen probleem.

De VOORZITTER: Mevrouw Wulfse. Het wordt echt een warm debat op deze manier.

De heer DE WIT (CDA): Ik werd zostraks getriggerd door een opmerking van mevrouw Wulfse, die zei dat in de brief van het College staat dat er niet voldoende ruimte is voor wind op zee. Maar goed, dat is er ook niet voor wind op land. En ik schrik daar een beetje van, want ik ken de VVD en mevrouw Wulfse als bestuurderspartij, maar er ligt zo'n gigantische opgave voor ons in dat land, maar zeker ook in deze provincie op het gebied van duurzame energie. U hoor u totaal niet over een visie, ik weet

dat het electoraal hartstikke mooi klinkt om te zeggen: 'Alleen wind op zee.' Maar hebt u als VVD-fractie enig idee wat voor opgave er de komende jaren ligt en wat er nog moet gebeuren om die voor elkaar te krijgen?

Mevrouw WULFSE (VVD): Zeker heeft de VVD dat in het hoofd en zij heeft daar een visie op. Maar heel anders dan de partijen hier zijn wij echter niet van mening dat de 69 bètajoule aan energie die in Groningen gebruikt wordt, ook in Groningen opgewekt moet worden. Sterker nog, wij vinden dat een absurd idee. We hebben een aantal hoogleraren gesproken, we hebben nationaal gekeken en zelfs landelijk kunnen wij onvoldoende energie opwekken voor heel Nederland. Het is een Europese opgave. Dus de gedachte dat wij in Groningen het Groningse energieprobleem op land moeten laten plaatsvinden en daar moeten oplossen, is een naïeve en kinderlijke gedachte en die is echt gespeend van alle werkelijkheid. Ik heb ook geen enkele som gezien in deze brief. Daar heeft de VVD zich echt aan geërgerd. We hebben even rondgekeken: op het internet vinden we een schitterende brief van de gemeente Apeldoorn van, ik geloof, meer dan 60 pagina's. Die heeft ook gekeken naar de opgave die men daar moet doen. Daar staan berekeningen in, daar staan achtergronden in, daar staan alternatieven in, hoeveel die gemeente wil opwekken en hoe men dat kan doen. Dat hebben we hier niet. Dit is een soort geloofsbrief: er is geen enkele feitelijke invulling.

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik hoor de VVD zeggen dat we het in Nederland en in Europees verband maar moeten oplossen en niet in Groningen. Maar hebt u enig idee dat wij hier in Groningen ook deze opgave voor ogen hebben? Dat we hier gezamenlijk wat aan moeten doen? U zegt dat wij de opgave niet gaan halen op deze manier. Ja, dat gaat zeker niet lukken als de VVD wegloopt voor haar verantwoordelijkheid om hier in Groningen wat te gaan doen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, het verbaast mij toch dat de naïeve gedachte dat wij hier in Groningen de energie moeten gaan opwekken die wij in Groningen gebruiken, bij het CDA post heeft gevat. Wij willen meer wind op zee. Er zijn nog allerlei andere mogelijkheden. Net als D66 en de PVV staat de VVD ook open voor onderzoek naar thoriumcentrales. We moeten ook een achtervang hebben: de kolencentrales waar u zo op neerkijkt, hebben we gewoon dagelijks nodig. Anders zitten we hier gewoon in kou – zo simpel is het. Dus die naïviteit van die windmolen en dat zonnepark waarmee we het gaan redden, is gewoon buiten alle realiteit.

Eigenlijk ben ik ongeveer klaar met mijn betoog. Wat staat er in de brief van het College? Alle feitelijke onderbouwing ontbreekt daarin, dat heb ik al gezegd. Wensdenken is het. Het College vraagt eigenlijk als het ware om een tsunami aan windmolens. Partijen als de SP en GroenLinks: ik zie nog die spandoeken na de verkiezingen: *'Nienke, we rekenen op jou.'* Ja, die breken gewoon hun verkiezingsbeloften. Ja, dat mag ook gezegd worden. En de andere Groningse partijen in het College verkopen het landschap aan de hoogst biedende. Dat is de conclusie van de VVD en daarom dienen we de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 352 met als titel 'Een plan indienen geeft geen recht op plaatsing van windmolens!', ingediend door de fractie van de VVD:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Overwegende dat

- er een zogenaamde maatschappelijke tender in de provincie wordt uitgezet, waarin gevraagd wordt om zoveel mogelijk plannen voor windparken op land in te dienen;
- er slechts als voorwaarde wordt gesteld dat de plannen deelname van inwoners, profijt voor inwoners of dorpen en een eerlijkere verdeling van lusten en lasten moeten bevatten;
- er geen definitie van draagvlak is bijgevoegd of wordt toegelicht;
- er geen enkele onderbouwing met feiten en cijfers is gegeven over de gewenste en noodzakelijke hoeveelheid megawatt-uren en de plaatsen waar molens kunnen komen;

Constaterende dat

- er hiermee, op de Natura2000-gebieden na, geen beletselen zijn voor welke plaats dan ook, om plannen voor welke hoeveelheid molens dan ook, in te dienen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. bij het uitzetten van de maatschappelijke tender duidelijk te stellen dat er geen énkél recht tot plaatsing van windmolens ontleend kan worden aan het indienen van plannen;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De provincie Groningen heeft een rijke historie als het gaat om de winning van energie. Na de turfwinning in de zeventiende eeuw en de gaswinning van de

laatste decennia staat er opnieuw een energietransitie voor de deur. Vanuit de historie hebben we ondervonden hoe de energiewinning niet ongemerkt kan plaatsvinden. De winning van turf en gas heeft in onze woonomgeving ruimtelijk én sociale consequenties. Ook de transitie naar hernieuwbare energie brengt gevolgen met zich mee voor de inrichting voor ons landschap en roept ook de vraag op wat rechtvaardig is. Hoe verdelen we de lusten en lasten eerlijk? Hoe zorgen we ervoor dat iedereen mee kan doen?

Bij monde van mijn voorganger diende de ChristenUnie vijf jaar geleden een motie in voor een betere verdeling van lusten en lasten bij windenergie. En ook vandaag dient onze fractie samen met de SP een motie in, die gericht is op het verbeteren van de balans tussen lusten en lasten voor onze inwoners. De ChristenUnie is blij dat het College ruimte wil geven aan gemeenten, aan dorpen en aan wijken om aan te geven op welke manier duurzame energie kan worden gewonnen. Omdat de energietransitie voor veel Groningers gevolgen gaan hebben, vindt de ChristenUnie het van groot belang dat ook zoveel mogelijk Groningers worden betrokken bij de Energiedialoog.

De door de Hanzehogeschool ontwikkelde We Energy Game is een goed middel om te ontdekken wat de energietransitie kan betekenen in je eigen omgeving en draagt ook bij aan de bewustwording en draagvlak. Met de digitale versie van het spel kun je op eenvoudige wijze ook thuis op de bank deelnemen aan de Energiedialoog. Zo kunnen we Groningers erbij betrekken die dat nu nog niet zijn. Het spel kan hierdoor een goede aanvulling zijn op de bijeenkomsten die in de provincie worden georganiseerd en zo een van de manieren zijn om zoveel mogelijk inwoners erbij te betrekken. Samen met de fracties van D66, GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, de SP, het CDA en de Partij voor het Noorden dient de ChristenUnie daarom de volgende, reeds aangekondigde motie in.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 353 met als titel 'Veel op het spel', ingediend door de fractie van de ChristenUnie, mede namens de fracties van de Partij van de Arbeid, GroenLinks, D66, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de SP en het CDA:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- nieuwe initiatieven voor duurzame energieopwekking ruimtelijke en sociale gevolgen hebben;
- bij nieuwe projecten voor de inwoners van de provincie Groningen daarom veel op het spel staat;
- bij de bijeenkomsten van de Energiedialoog tot nog toe vierhonderd Groningers zijn betrokken;
- de door de Hanzehogeschool ontwikkelde We Energy Game een goed middel is gebleken voor het creëren van bewustwording voor en inzicht in de energietransitie in de eigen woonomgeving;
- een digitale versie van We Energy Game (we-energy.eu) op dit moment alleen beschikbaar is voor enkele Drentse plaatsen;

Overwegende dat

- het van groot belang is dat zoveel mogelijk Groningers worden betrokken bij de omschakeling naar nieuwe energiebronnen;
- een Groningse versie van de digitale We Energy Game het mogelijk maakt dat veel Groningers op eenvoudige wijze kunnen deelnemen aan de Dialoog en zo een nuttige aanvulling kan zijn op andere vormen van participatie;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. in overleg met de makers en de Groninger gemeenten te zorgen dat de digitale We Energy Game ook voor de provincie Groningen wordt ontwikkeld;
2. Provinciale Staten uiterlijk eind 2018 over de voortgang hiervan te informeren;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer RAM (PVV): Ik heb de game van de heer Geijtenbeek gespeeld en nadat ik hem gespeeld had, sloeg ik helemaal groen uit. De reden was dat echt alleen maar ideologisch gezien duurzaamheid in de game is gestopt, maar geen alternatief. Mijn vraag is: wilt de ChristenUnie deze game ook uitbreiden, zodat ook thorium een optie is?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Nou, als de PVV al groen uit gaat slaan van het spel, blijkt het een succes te zijn, hè? Als de vraag is of we ook niet-duurzame initiatieven willen toevoegen aan het spel, dan is het antwoord 'nee'. Het is een middel om te kijken hoe je duurzame initiatieven inpast in je eigen woonomgeving.

De heer RAM (PVV): De definitie van 'duurzaam' volgens het kabinet is: geen CO₂. Daar valt thorium dus ook onder, dus dan kan dat thorium prima in deze game volgens mij. Wat vindt u daarvan?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Nou, ik hanteer mijn eigen definitie en dat is 'hernieuwbare energie' en een thoriumcentrale geeft geen hernieuwbare energie.

Mevrouw WULFSE (VVD): Kunnen er in de Energy Game ook windmolens op zee geplaatst worden?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Zoals gezegd is de Energy Game een middel om te kijken wat er in de eigen woonomgeving mogelijk is. Dus als u in zee woont, dan kunt u via de Energy Game kijken wat er mogelijk is. Maar zoals u begrijpt, wonen de inwoners van de provincie Groningen op land.

Ik rond af. We staan voor de grote uitdaging om gezamenlijk de prachtige omgeving die ons gegeven is, goed achter te laten en het systeem van uitputting in te ruilen voor energiewinning die toekomstbestendig en rechtvaardig is. Ik neem u nog even mee terug naar de turf. Winkler Prins schreef 150 jaar geleden het Veenkoloniaal volkslied. Hierin wordt de moed van de mannen geprezen die aan de rand van het moeras klaarstonden om turf te winnen. Zal men over 50 jaar net zo kunnen spreken over ons, hier aan de rand van de derde energietransitie? Winkler Prins schreef: *'Ja, ze hebben moedig de edele strijd volbracht / En een schat verworven voor het nageslacht.'*

De VOORZITTER: Dank u zeer. We zullen zien wat de dichter van onze toekomst maken.

Ik stel voor dat we een kwartiertje schorsen voor een kopje koffie.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Wij hadden zonet de heer Geijtenbeek aan het woord en dat betekent volgens de administratie dat nu de PVV aan de beurt is. En de heer Ram maakt aanstalten om nu het woord te nemen en hij krijgt van mij ook het woord.

De heer RAM (PVV): Dan is eindelijk de Partij van de Oplossing aan bod. U lacht, voorzitter.

De VOORZITTER: Ik lach neutraal.

De heer RAM (PVV): U lacht neutraal, hoor ik, als ondersteuning van alle oplossingen die wij gaan bieden.

We hebben gelezen in De Telegraaf dat er 130.000 windmolens nodig zijn en dit is tevens nog de langetermijnoplossing ook, het is geen oplossing op korte termijn dus voor de gaswinning en al helemaal niet voor het klimaatprobleem. Wat wij voorstaan, is dat er geen extra windmolens komen op land. De reden daarvan is dat dit leidt tot overlast, horizonvervuiling en waardedaling van huizen. En daarom willen we deze motie indienen.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 354 met als titel 'Geen extra windmolenparken', ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fractie van Groninger Belang:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- er geen draagvlak is voor extra windmolenparken in de provincie Groningen;

Overwegende dat

- de provincie Groningen een grote opgave van 855,5 megawatt aan windmolenparken heeft en dat deze tot grote weerstand bij de Groningse bevolking leiden;
- windmolenparken tot overlasten, horizonvervuiling en waardedaling van huizen leiden, in een gebied dat al getroffen is door de gevolgen van het huidige energiebeleid;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. geen nieuwe windmolenparken toe te staan in de provincie Groningen;
2. de opgave die het College in zijn energiebeleid ten doel stelt, door andere energievormen in te vullen;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer RAM (PVV): Dan het punt van de inspraak. De inspraak: er is veel gedoe om geweest de laatste jaren. Het vertrouwen is weg bij de burgers. Als je kijkt naar de gaswinning, het energiebeleid en windenergie, dan is er geen enkel vertrouwen mee in de overheid en dat vertrouwen moet weer hersteld worden. Dat is de noodzaak om dit eens voor te leggen aan de Aarhus-commissie, om het beleid van het huidige College goed door te lichten. De vraag is dan: heb je vertrouwen in je beleid?

Sta je open voor verbetering? Of heb je geen vertrouwen in je beleid en leg je het niet voor? Daarom wil ik deze motie indienen.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 355 met als titel 'Verdrag van Aarhus', ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- het College het volste vertrouwen erin heeft dat zijn nieuwe energiebeleid voldoet aan het Verdrag van Aarhus;
- inspraak een recht is van burgers;

Overwegende dat

- de Aarhus Conventie de mogelijkheid heeft om beleid te laten toetsen;
- vanwege dit vertrouwen er geen enkel bezwaar is om het energiebeleid van de provincie Groningen te laten toetsen door de Aarhus Conventie (onderdeel van UNECE);

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. zijn beleid voor het begin van de zomer voor te leggen aan de Aarhus Conventie en te laten toetsen of zijn beleid voldoet aan het Verdrag van Aarhus;
2. de bevindingen en adviezen van de Aarhus Conventie voor te leggen aan Provinciale Staten;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): We hebben de motie met interesse gelezen, een internationaal verdrag is altijd leuk als dat weer een keer de revue passeert. Onze vraag aan de PVV is meer: kunnen wij bij de commissie van Aarhus – ik denk dat u bij de commissie de vraag kunt stellen, de Conventie is het verdrag – aankloppen en haar mening vragen überhaupt? En zo ja, op basis van wat en waarom?

De heer RAM (PVV): Het College kan zeker advies vragen aan die commissie om haar beleid voor te leggen. En dat gebeurt ook door verschillende landen. Dus dat is zeker mogelijk. Nou, een van de redenen waarom dat volgens de PVV noodzakelijk is, is het herstel van vertrouwen. Er is heel veel gedoe geweest over de inspraak: ik denk aan de Crisis- en Herstelwet en dergelijke, de windmolenparken die er zijn doorgedrukt, maar ook het energiebeleid rond gas waar helemaal geen inspraak op geweest. Dus laten we met z'n allen dat vertrouwen herstellen. GS heeft gezegd dat men er het volste vertrouwen in heeft dat zijn beleid voldoet aan deze conventie. Nou, laten we dat dan ook toetsen. Als er verbetervoorstellen komen vanuit de conventie, dat is dat alleen maar goed: een win-winsituatie. Dus u kunt als SP volgens mij mooi hiermee instemmen, denk ik.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja kijk, het sentiment erachter deel ik, natuurlijk. Aan de ene kant is het natuurlijk mooi dat er zo'n verdrag bestaat waarin de waarborgen staan wat de inspraak van mensen is. Nou is dat niet zo streng helaas, dat verdrag, dus je kunt mensen ook informeren en daar uiteindelijk niet zo heel veel mee doen. Maar de vraag die wij stelden, heeft meer te maken met het volgende. Wij zijn er niet zo van overtuigd dat dit kan. Als je kijkt – ik heb er het Verdrag op nageslagen – naar artikel 15, dan staat daar dat inwoners iets kunnen zeggen en kunnen vragen aan die commissie. In artikel 16 staat dat de staten dat kunnen doen, de lidstaten. Alleen de provincie Groningen is weer geen lidstaat, dus dan zouden wij weer Den Haag moeten vragen om naar die commissie met deze vraag en ik betwijfel of Den Haag er zin in heeft om die extra opgave aan te nemen. Dus mijn vraag nogmaals: op basis van welk deel van die conventie kunnen wij dat dan doen? Want ik heb het niet kunnen vinden.

De heer RAM (PVV): Nou, volgens mij geeft u zelf al het antwoord: het kan inderdaad via Den Haag. Dat is een duidelijk antwoord, toch? U geeft zelf al dat antwoord op uw vraag.

De VOORZITTER: De heer Șerbănescu, ten slotte.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja nee, maar dat is dan inderdaad een andere formulering van de motie, hè? Want we krijgen het weleens voor onze voeten geworpen dat we dan vragen om dingen waar we niet over gaan en dan is dit wat ons betreft zo iets. En ik betwijfel nogmaals het volgende: als je naar dat verdrag kijkt, dan staan daar niet zo heel veel strenge regels in. Dus ja, ik vrees dat dat vorige proces – hoe slecht dat ook was – daar gewoon aan voldoet. Want er is ooit iets verteld aan mensen ter plaatse en mensen hadden daar beroep tegen in kunnen dienen. Dan ben ik wel zo ongeveer klaar met wat er in het verdrag staat. Maar goed, het staat mensen zelf natuurlijk altijd vrij

om die commissie te mailen. Dat kan via de website: daar staat een e-mailadres. Dus ik zou gedupeerden rondom die parken daar zeker toe oproepen.

De VOORZITTER: Dat is best lang voor geen vraag, dus misschien kunnen we daarin nog een beetje bijsturen.

De heer RAM (PVV): Ja, ik kan de SP dan direct uit de brand helpen: er ligt al een klacht bij de Aarhus Conventie over die zaken. Dus dat is gebeurd en de vraag is of inderdaad het vorige beleid voldeed aan de Aarhus Conventie. Daar wachten we nog steeds op een uitspraak. We kunnen beter met het nieuwe beleid dat een stap voor zijn en dan vervolgens dat advies vragen. Wat is daarop tegen?

Mevrouw WULFSE (VVD): Een beetje in aansluiting op de woorden die de SP heeft uitgesproken. Wij zijn er ook een beetje ingedoken, dus die interpretatie delen wij. En dan is een vervolgvraag aan de orde. Want dat verdrag ziet toe op inspraak, procedures en of het correct geregeld is, omdat je natuurlijk als volksvertegenwoordigers maar zeker ook als bestuurders je bewoners erbij moet betrekken. Als u daar twijfel over hebt – ik zie dat u dit landelijk meer uitzet –, dan ligt het toch meer voor de hand wat u zelf hier stelt. We zien dat het op die en die punten niet voldoet en daar moet wat aan gebeuren? Waarom doet u dát eigenlijk niet? Dat lijkt ons een veel zinnigere weg en dan blijft u ook bij uw eigen taak.

De heer RAM (PVV): Wat ik nou voorleg aan de Staten is om die stap voor te zijn. Er is veel gedoe geweest over de inspraak. Om de inspraak goed te borgen binnen het beleid, geeft GS aan dat men het volste vertrouwen daarin heeft. Nou, wij hebben daar twijfels bij. Laten we dat dan voorleggen en kijken of het ook daadwerkelijk klopt wat GS zegt. Als dat dan zo is, nou prima. Als dat niet zo is, dan komt er een verbetervoorstel en dan kan GS dat incorporeren. Dat lijkt mij toch een heel zinnige weg.

Mevrouw WULFSE (VVD): Over dat laatste: de VVD is er juist geïnteresseerd in wat de PVV dan aan verbeteringen voorstelt. Want daar gaat het natuurlijk om. Wij zitten hier in de Staten, wij bepalen de kaders. Dus als u daar twijfel over hebt, dan zou ik u willen uitnodigen: maak dat helder hoe dat anders moet. Dan kunnen we daar serieus naar kijken en wellicht kan de VVD dan meestemmen met een plan van u.

De heer RAM (PVV): Nou, daar zullen we dan in het najaar daar een voorstel voor maken en daarop terugkomen.

Ja, dan de oplossingen. We hebben nog een motie gemaakt voor alternatieven voor zon en wind. Op dit moment ligt de focus op zon en wind als oplossing voor de energietransitie. Wij zien andere oplossingen, zoals thorium en op dit moment voor de korte termijn ook gasimport. Maar wat ook een ander alternatief is: onderzoek plegen naar nieuwe energiebronnen en nieuwe energiedragers. Op dit moment is dat niet geborgd in het Energieakkoord. Wij willen daar een grotere portie voor vrijmaken en daarom deze motie.

De VOORZITTER: Ik lees die eerst voor, dan volgt de interruptie van de heer De Wit. Dat is de motie met nummer 356 met als titel 'Alternatieven voor zon en wind', ingediend door de fractie van de PVV: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018, Constatende dat

- er grote economische kansen liggen voor het ontwikkelen van andere energiebronnen en –dragers, zoals waterstof, thorium en opslag;
- Groningen de energieprovincie van Nederland wil zijn;
- de focus nu ligt op onderzoek naar zon en wind;

Overwegende dat

- er onderhandeld wordt over een nieuw Energieakkoord;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. zich ervoor in te zetten dat een deel van de gelden uit het Energieakkoord wordt gebruikt voor onderzoek naar economisch rendabele energievormen zoals thorium, waterstof en opslag;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer DE WIT (CDA): De PVV heeft het erover dat zij geen windenergie of zonne-energie wil, maar dat zij wil dat er een thoriumcentrale komt. Hoe wilt u dat ruimtelijk gaan inpassen?

De heer RAM (PVV): Ja, waar de thoriumcentrale geplaatst moet worden, daar gaat het kabinet over. Ik denk dat u doelt op het gebied dat in Eemsmond is bestemd voor een mogelijke thoriumcentrale. Wij zijn geen voorstander van een thoriumcentrale in Groningen zelf – even voor alle duidelijkheid, omdat wij als energieprovincie al genoeg hebben gedaan voor de energieopbrengsten. Er is een plek naast Borssele waar een thoriumcentrale geplaatst kan worden. Daar zijn ook initiatiefnemers voor, dus wij vinden dat daar een thoriumcentrale in eerste instantie moet komen.

De heer DE WIT (CDA): Ten eerste heb ik het gevoel dat ik in de Tweede Kamer sta in plaats van in de Groninger Staten, want volgens gaan we over de energietransitie hier. Maar dat laat ik maar even buiten beschouwing.

U hebt het erover dat die thoriumcentrale in Borssele moet komen. Nou stelt u zich eens voor dat daar onder de bevolking geen draagvlak is voor het plaatsen van een thoriumcentrale, wat gaat u dan doen?

De heer RAM (PVV): Nou, wij hebben eerder opgeroepen tot een referendum. Dat betekent dat je dan ook de wil van de bevolking respecteert. Wij vinden dus ook dat je daar een referendum moet houden, een ware vorm van echte inspraak. Als dan blijkt dat de bevolking dat niet wil, dan moet je je daarbij neerleggen: dat is dan de consequentie van het verhaal. Maar dat geldt ook andersom: als de bevolking kiest voor geen wind, dan moet je je daar ook bij neerleggen. Dus een heel duidelijke lijn.

De heer DE WIT (CDA): Ja, nog één slotvraag. Dus op het moment dat er geen draagvlak zou zijn voor thorium, dan betekent dat de PVV wil dat er gewoon niks gebeurt rond het opwekken van die nieuwe energie?

De heer RAM (PVV): Nee, dat is niet het geval. We moeten natuurlijk ook van het gas af vanwege alle problematieken die er zijn. Wij hebben ervoor gepleit als eerste fractie om importtoename en exportafname. Dat is ook het beleid dat nu landelijk wordt uitgevoerd: echt PVV-beleid. Want in 2013 hebben we dat al als eerste aangevraagd. Dus we hebben wel degelijk een alternatief en andere oplossingen. Een andere oplossing is bijvoorbeeld kijken naar een waterkrachtcentrale in Noorwegen of kijken naar andere alternatieven in Roemenië om energie te importeren. Daarom willen wij ook van het idee af dat alles binnen de provincie Groningen moet plaatsvinden. Ik vind dat als je een waterkrachtcentrale kunt adopteren in Noorwegen en je daarmee aan je duurzame verplichtingen voldoet, dat natuurlijk een veel beter alternatief is dan heel Groningen volplempen met windenergie.

De heer NOLLES (GroenLinks): Even optellend: eerst windenergie uit Roemenië. Dan thorium eventueel uit Borssele maar dat kan niet eerder dan over 30 jaar want we hebben die centrales nog helemaal niet. We moeten dat kernafval 300 jaar opslaan en dat moet ook nog veilig gebeuren, want welk land heeft zolang een stabiele regering gehad? Ik denk Japan als enige. En dan hebben wij nog de waterstof die u noemt in uw motie en daarvoor hebben wij elektriciteit nodig om dat te kunnen produceren, bijvoorbeeld uit wind. Wat wilt u dan nog eventueel zelf doen?

De heer RAM (PVV): Wij hebben een aantal alternatieven genoemd. Thorium is helemaal niet 30 jaar weg zoals u dat noemt, dat ligt aan de horizon rond 2030. Zelfs kernfusie ligt al aan de horizon in 2030, dus dat is ook al twintig jaar naar voren gekomen. Als het gaat om het alternatief van wind, dan ben je met 130.000 windmolens wel tot 2055 bezig en daar hebben we helemaal geen ruimte voor. Dus dat is ook geen oplossing voor het probleem. Dus wat zijn úw alternatieven voor wind? Want er zullen alternatieven voor wind moeten zijn.

De heer NOLLES (GroenLinks): Ik zal uw vraag straks in mijn woordvoering beantwoorden. Maar u weet ook dat De Telegraaf gewag maakt van 130.000 windmolens, maar dat de geciteerde hoogleraar heeft aangegeven wel geraadpleegd te zijn, maar dat ook dat getal van die 130.000 windmolens niet klopt.

De heer RAM (PVV): Er zijn meerdere deskundigen die zo'n aantal hebben genoemd en ook nog een bedrag erbij van 600 miljard: dat is echt een enorme investering, dat is ook nog een afweging die er is. Als je kijkt naar de drie thoriumcentrales die het energieprobleem kunnen oplossen op termijn, dan is het beter daar op te wachten dan vervolgens een heel land volzetten met windmolens en de zee volzetten met windmolens, als er gewoon een alternatief op korte termijn voorhanden is.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik heb een kort betoog gemaakt om ook wat tijd te sparen. Maar dat betekent dat ik puntsgewijs onze standpunten naar voren wil brengen, dus via u roep ik mijn collega-Statenvolledigheidsleden van harte op om interrupties te plegen.

De brief van het College heet 'Vervolg Energiedialoog': dat vinden wij al heel bijzonder. De Energiedialoog is namelijk in de praktijk een monoloog. Wind op land is achterhaald: het is duur, geeft veel overlast en er is heel veel weerstand tegen. Nederland is te dichtbevolkt voor wind op land. De afstand namelijk, in Nederland is voor een windmolen richting de woningen 400 meter. Kijk naar de landen om ons heen: Wallonië 800 meter, Vlaanderen 875 meter, Duitsland ruim 900 meter, Denemarken 1.050 meter. En dat zegt wel iets.

Wind op zee is lucratief: het rendement is hoog, kan zonder subsidie. Ontwikkelingen van de nieuwe, duurzame energie gaan heel erg hard, razendsnel. Waterstof is hier een veelbelovende vorm van. Besparing van energie is een belangrijk onderdeel, dit mag niet vergeten worden en zeker met aandacht voor de industrie.

Groningen heeft een kenniscentrum en heeft daarmee een voorsprong op de rest van Nederland. Dit biedt ook heel veel kansen. Ten eerste voor de ontwikkeling en om zaken te gaan ontwikkelen in deze provincie en dat schept ook weer kansen. Deze provincie is al heel lang de stekker van Nederland. We worstelen al jaren met de gevolgen: dat mogen we niet vergeten. Hoezo moeten wij de stekker van duurzame energie worden voor heel Nederland? Laten we ons eerst maar eens richten op onze eigen provincie.

Lokale initiatieven komen veel sneller tot uitvoering. De eerste zijn er, waarvoor de procedure onderhand bekend is. Ze komen vaak van onderop, er is dan ook geen weerstand tegen en ze worden gedragen door de hele gemeenschap. Dat lijkt de toekomst. De Energiedialoog kun je beter op gemeentelijk niveau voeren. Geef de gemeenten de regie: zij hebben de kennis van waar iets kan, zij staan dicht bij de bewoners, zij kunnen beter beoordelen. Kortom: zij kunnen meer draagvlak creëren.

Dan tot slot. Het Groningse landschap moet je koesteren, dus 'bezint eer gij begint'. Waar wij een heel groot probleem mee hebben, is het volgende. Wij zien dat je heel veel vormen van alternatieve energie nodig hebt, maar wat wij echt een probleem mee hebben, is wind op land en dan met name de grote megaparken. En als je de brief van het College goed leest, dan lijkt het te gaan om uitbreiding van grote windparken en dat is iets wat Groninger Belang absoluut niet ziet zitten. Dus vandaar dat wij de volgende motie indienen, samen met de PVV.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 357 met als titel 'Wind van Land!', ingediend door de fractie van Groninger Belang, mede namens de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,
Overwegende dat

- windmolens op land inmiddels een achterhaald fenomeen zijn, nu het technisch haalbaar is om molens van 13 tot 15 megawatt op zee te plaatsen;
- plaatsing van windmolens op land zeer veel maatschappelijke onrust geeft;

Constateernde dat

- het College plaatsing van windmolens op land niet uitsluit, maar zelfs verwelkomt;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. in overleg te treden met EZ en duidelijk te maken dat Groningen aandringt op het niet-uitvoeren van windmolens op land, maar op zee;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Dan wilde ik nog heel graag even kort ingaan op de ingediende motie door de SP, samen met heel veel andere partijen hier in deze zaal. Deze motie is heel sympathiek, staat ook heel dicht bij wat wij graag willen en waar wij voorstander van zijn. Alleen, de SP roept het nu dat het zo zou moeten gaan, maar van het verleden weten we zoals bij Windpark N33 wat een belofte waard is. Dus daar twijfelen wij aan en wij gaan deze motie niet steunen.

De VOORZITTER: Dank u zeer. De oogst van de interrupties valt tegen, maar je kunt niet alles hebben. Ik geef het woord aan de heer Nolles van GroenLinks.

De heer NOLLES (GroenLinks): Nou, in het kader van 'snel thuis' zeg ik: kom maar op met die interrupties.

In de commissievergadering zeiden we al dat de dialoog die dit College zoekt met deze brief, ons bevalt. In de voorbije jaren kende Groningen eigenlijk een concentratiebeleid voor windmolens. In de komende twee, drie jaar worden de laatste windparken ook volgens dit beleid geplaatst. In dat

beleid werden er gebieden aangewezen voor windenergie en die gebieden zijn nu vol. Daarmee is dan ook succesvol 855,5 megawatt aan windenergie planmatig gerealiseerd. Maar op deze manier kunnen we niet door blijven gaan.

De brief die we vandaag bespreken, stelt voor, wind op land in de toekomst anders te gaan organiseren, namelijk door de regio's in Groningen te vragen, kaders te scheppen. Regio's ingedeeld naar landschapstypes gaan bekijken hoe wind op land ruimtelijk het best ingevuld kan worden. Gaat het Hoogeland dat doen door bijvoorbeeld dorpsmolens? Door molens die solitair komen te staan, door coöperaties worden geplaatst? Of zien de Veenkoloniën liever op een rij van vier à vijf staan? Dat zijn vragen die we nu gaan uitplaatsen en waar de regio's over gaan praten. Ik denk dat het heel goed is om nu die vraag te stellen: hoe wil men dat gaan vormgeven? De motie 'Energietransitie van onderop' van de SP hebben wij mede ingediend en die onderschrijft deze visie. Het lijkt ons echt grote winst dat nu regionaal voorwaarden worden gesteld en regionaal kaders worden geschapen.

We kunnen ons daarbij van alles voorstellen. Regio's die zeggen dat zij daar de werkgelegenheid ook een rol bij willen spelen of de participatie van bewoners: hoe profiteren dorpsbewoners van de aanwezigheid van een molen? Dat zijn allemaal belangrijke vragen die nu worden neergelegd. Wij gaan nu niet meer vanaf hier bepalen in welke gebieden er windmolens komen en waar wij ze gaan realiseren. Dat gaan we nu anders doen: meer ruimte voor eigen energie en meer ruimte voor de coöperaties.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Biomassa: in hoeverre heeft dat in uw ogen automatisch een plaats in de provinciale klimaatdoelstellingen?

De heer NOLLES (GroenLinks): Dat is een mooie vraag. In de brief die wij vandaag bespreken, komt het woord 'biomassa' één keer voor. Daar wordt het genoemd als een voorbeeld van een natuurlijke energiebron, meer zegt deze brief er niet over. Maar als wij buiten de orde van deze brief die vraag stellen: heeft biomassa een rol bij de opwekking van energie in de toekomst? Dan denken wij: mits goed gekeken naar ecologische randvoorwaarden kan dat zeker een rol hebben.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik moest even nog nadenken, ik moest het even op mij in laten werken. Maar GroenLinks vertelt bij monde van heer Nolles een verhaal over het mogen meebeslissen in een gebied over hoe een molen dan moet komen te staan: in een bepaalde rij of in een parkje. Maar vergeet u dan niet iets? Ik wil heel graag weten van de heer Nolles of hij dan niet iets vergeet in zijn betoog, omdat het dan ook klinkt alsof het al vastgelegd is dat die windmolens er moeten komen. Maar dat is toch niet helemaal van onderop?

De heer NOLLES (GroenLinks): Het is de noodzaak. De doelstelling die wij in de Staten hebben gesteld dat wij in Groningen straks 65 procent – maar later 100 procent – energieneutraal willen zijn, is een opdracht waartoe wij gezamenlijk in de Staten hebben besloten. Daarvan zeggen we: hoe gaan we dat doen? We hebben in de Omgevingsvisie regels voor zonneparken gesteld: de gemeenten zijn daar nu mee aan de gang. Het College is met een Groninger bod keihard aan het lobbyen voor wind op zee, er wordt gekeken naar het gebruik van biomassa. En als je kijkt naar de volgende steen in dat geheel, wind op land, zegt het College nu in deze brief – dat is nog geen voordracht, het is een brief: *'De vraag van hoe wij verdergaan met wind op land, willen wij regionaal uitzetten.'* Nou, dan denk ik dat dat een heel goede vraag is om te stellen. Wat niet wil zeggen dat de rest is vergeten. Maar nu is even wind op land aan de orde. Die andere onderwerpen hebben we in andere brieven en andere stukken ook beantwoord.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Dan vraag ik mij toch af hoe u dat ziet. Want het klinkt al dat er al bepaald is dat het wind op land moet worden en ook in de vorm van grotere parken. Maar ook die discussie over welke vorm van hernieuwbare energie je gaat toepassen – wat wil je graag? –, daarin zou die discussie toch ook vanaf lokaal niveau moeten starten, voordat er kaders worden aangegeven? Bent u dat met mij eens?

De heer NOLLES (GroenLinks): Wat nu niet voorligt, is een doelstelling van hoeveel energie er met wind op land moet worden opgewekt. Er wordt nu gevraagd: wat zijn de kaders waaronder het mogelijk is? En hoeveel ruimte dat gaat scheppen, dat zullen we dan straks zien. Maar er ligt dus niet een getal voor van hoeveel wind op land moet dat zijn.

De VOORZITTER: Mevrouw Blink, ten slotte.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ja, ik zou dit geen dialoog van onderop noemen. Dit past niet in een dialoog als je dit van tevoren al aangeeft, lijkt mij, dat er ook een onderdeel wind op land moet zijn. Bent u dat met mij eens?

De heer NOLLES (GroenLinks): Ik ben het niet met u eens, omdat wij niet aangeven: het moet zoveel wind op land zijn en ziet u maar waar u het levert. Maar we zien wel wind op land als een heel reële optie en er zijn ook heel veel initiatieven die zich daarop richten. Dus laten we vooral samen bespreken op welke manier we daar de ruimte aan gaan geven.

De heer RAM (PVV): We zien nu al dat de zonneparken tot grote problemen leiden in het energienet. Enexis luidt de noodklok c.q. de alarmbel. Als er nog meer wind op land komt en meer zonneparken, dan hebben we een gigantisch probleem met het energienet. Hoe gaat GroenLinks dat nou betalen?

De heer NOLLES (GroenLinks): Ja, Enexis moet enorm aan de bak: zij hebben hier driekwart jaar geleden ook een presentatie gegeven, waarin ze ook aangaven over een tijd de verdubbeling van de elektriciteitsbehoefte te verwachten. Dus ze weten ook dat ze aan de bak moeten. Maar nee, ze krijgen geen respijt, ze moeten keihard eraan werken. Gelukkig betalen u en ik en iedereen Enexis ook een flink bedrag voor het transport. Dus of het nu Enexis is, of Rijk én Enexis, of regionaal, Rijk en Enexis, laten we er keihard aan gaan werken dat het voor elkaar komt.

De heer RAM (PVV): Ik wil toch even een gewetensvraag voorleggen aan de heer Nolles. Dat betekent dus dat de kosten voor deze energietransitie volledig bij de belastingbetaler c.q. bij de burger terechtkomen, ook bij de lagere inkomens. Hoe ziet u dat als linkse partij?

De heer NOLLES (GroenLinks): Ja, de kosten voor energie komen terecht bij burgers, bedrijfsleven en iedereen die energie gebruikt. En hoe langer wij wachten met de energietransitie, hoe verder we achterop komen te lopen, hoe duurder het waarschijnlijk wordt.

De VOORZITTER: Ten slotte de heer Ram.

De heer RAM (PVV): Dus de heer Nolles vindt het geen probleem dat de lagere inkomens zwaar belast worden door energietransitie?

De heer NOLLES (GroenLinks): GroenLinks vindt het een probleem als de lagere inkomens zwaar belast worden doordat wij een beetje gaan sappelen met de energietransitie en heel dure fossiele brandstoffen moeten gaan importeren straks.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Over het algemeen gesproken zijn we heel blij met de weg die door het College wordt ingeslagen: flink inzetten op duurzame energie, het verlangen om omwonenden goed te betrekken bij de projecten in hun buurt, blijvende ruimte voor initiatieven van burgers en niet alles wordt dichtgespijkerd en maatschappelijke organisatie als de NMF en het GREC worden betrokken bij het meedenken over de invulling van de spelregels. Allemaal zaken die ons zeer aanspreken.

Maar, daar komt ie: biomassa hoort niet automatisch thuis in de energiemix. De gedeputeerde merkt in haar brief terecht op dat er in de Staten kritisch wordt gekeken naar deze vorm van hernieuwbare energie. En dat is natuurlijk niet voor niets: even wat feiten op een rij. Zembla heeft vorig jaar maart een uitzending gehad met als titel 'Bos als brandstof' en als subtitel: 'Grootschalige kaalkap, vrachtwagens vol hele boomstammen, biodiversiteit bedreigd'. De bijstook bij de RWE-centrales komt volgens dit programma van dit soort hout uit Noord-Amerika. Het betreft volgens Zembla maar zeer ten dele laagwaardig hout: verreweg het meeste bestaat uit hele boomstammen, verwerkt tot pellets voor onze centrales. In een aflevering van het programma Zembla uit november 2017 gaat men de zaak verder uitdiepen en komt men zelfs tot de conclusie dat het verbranden van hout vervuilerder is dan steenkool, 15 procent meer. Bomen verbranden is niet duurzaam en zeker niet energieneutraal. Het ligt volgens professor-doctor Martijn Katan in het logische feit – het klinkt inderdaad heel erg logisch – dat verbranden heel snel gaat, maar het planten en laten groeien van nieuwe bomen twintig tot honderd jaar duurt voordat de verbrande CO₂ weer is ingevangen – de zogenaamde koolstofschuld. Biomassa is dus op de korte termijn een contraproductieve maatregel tegen klimaatverandering. Dan hebben we het nog niet gehad over het enorme verlies van biodiversiteit aan de bron en de CO₂-balans als het vervoer ook wordt meegerekend.

Wetenschappers van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen zeggen het volgende: 'De Nederlandse en Europese regels voor het bijstoken van biomassa bevatten een

fundamentele denkfout: het gesubsidieerd meestoken van hout leidt niet tot innovatie en de bijdrage en de vermindering van CO₂-uitstoot is onzeker. Er wordt, vooral in Canada en de Verenigde Staten, bijna 2.000 vierkante kilometer bos voor geroid, met verlies van biodiversiteit tot gevolg. Bovendien verdringen biobrandstoffen voedselgewassen, zodat voor de teelt van voedsel ongerepte grond moet worden begonnen. Ook vergen teelt, transport en verwerking van biobrandstoffen op zichzelf ook veel energie, kunstmest, bestrijdingsmiddelen en water, waardoor de duurzaamheidswinst weer voor een deel teniet zal worden gedaan.

En ten slotte zal het stoken van biomassa andere, hoogwaardigere toepassingen van biomassa in de weg staan. Het streven om hout en andere biobrandstoffen te verstoken als alternatief voor steenkool staat potentieel haaks op het streven naar herbebossing om het broeikaseffect tegen te gaan. Het gaat er meer om wat de directe en indirecte effecten zijn en wat de impact is op de koolzuurgasemissies.

We zijn blij met de opmerkingen van verschillende fracties dat biomassa, om mee te kunnen tellen in onze klimaatdoelstellingen, moet voldoen aan de ecologische randvoorwaarden. En juist daarom deze motie.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 358 met als titel 'Laat 1.000 bomen bloeien', ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren;

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- het College aangeeft dat biomassa een belangrijke rol zal blijven spelen in de hernieuwbare energiemix in de provincie Groningen;
- de directe CO₂-emissies van (houtige) biomassa zeer hoog zijn, namelijk 15 procent hoger dan steenkool en 95 procent hoger dan gas;
- de indirecte emissies van (houtige) biomassa door vervoer en productie uit het ruwe materiaal tot zeventien maal hoger kunnen zijn dan van windenergie en tot driemaal hoger dan van zonne-energie;
- volgens de huidige regelgeving de directe emissies niet hoeven worden meegeteld als CO₂-uitstoot in de koolstofboekhouding;

Overwegende dat

- bijstook van biomassa derhalve niet zal leiden tot klimaatwinst en zelfs contraproductief werkt;
- productie van biomassa kan leiden tot grootschalige ontbossing en een verlies aan biodiversiteit;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. de inzet van houtige biomassa buiten beschouwing te laten bij het behalen van de provinciale klimaatdoelstellingen, tenzij deze aantoonbaar duurzaam is, waarbij de directe en indirecte emissies, biodiversiteit en milieu-effecten worden meegerekend;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWIERS (PvdN): De Partij voor het Noorden staat achter de doelstellingen van de energietransitie. Wij zijn als partij ook bang dat al deze doelstellingen te behalen, weleens beslissingen genomen kunnen worden die niet gedragen worden door de omgeving. Want om in 2050 voor 100 procent de energietransitie doorgevoerd te hebben: daar hebben wij onze twijfels over. Kijk ook eens naar de investeringen die het Rijk doet in Zuidbroek om weer een nieuwe stikstoffabriek op te zetten en misschien geven zij wel het signaal dat we aardgas nog wat langer nodig hebben dan dat wij allen denken. Ja, ik heb het hier nog niet gehoord, maar misschien dat het het overwegen waard is om de geleidelijkheid eens even goed in de gaten te houden en ook om het maatschappelijke draagvlak te creëren van wat er rond een dorp gebeuren kan.

Als ik nu kijk in de krant, zag ik ook vandaag die investeringen van grote commerciële bedrijven – die werden ook al genoemd – in die grote zonneparken en die windmolens in één gebied. Ik zat al te denken: als het straks windkracht 5 is met een zonkracht 7 tot 8 en de infrastructuur is niet goed, dan zal men een van de twee stil moeten zetten. Dan hebben de grote bedrijven daar alle subsidies opgeslokt, met geen 100 procent rendement, om de energie daar te gebruiken. En wat mij dan het meeste opvalt is net al even gememoreerd door de PVV: wij zijn bang, als straks de subsidies op zijn die allemaal door de grote bedrijven zijn opgeslokt – je kent ze allemaal wel, die hier rondgaan –, dat de rekening die betaald moet worden, inderdaad bij de gewone burger terechtkomt. Ik hoor daar GroenLinks altijd heel gemakkelijk over praten. Vroeger als je zonnepanelen had – ik heb daar wel wat ervaring mee –, had je 20 jaar afschrijving. Tegenwoordig, als je zonnepanelen neemt, heb je een afschrijving over vijf of zes jaren, zo gunstig zijn de voorwaarden. Een van de goede dingen die minister Kamp gedaan heeft, is dat hij heeft gezegd dat hij die voorwaarden wel wilde verlengen tot 2023 of 2024. De huidige regering wacht het maar af wat er gaat gebeuren. Gaat dat niet gebeuren,

dan ga je bij de gewone burger hun investeringen van zes tot zeven jaar verlengen tot twintig jaar: dan kunnen de mensen in problemen komen met hypotheek en dergelijke. Ik vind dat wel een aardig punt waard en ik vind ook dat de gedeputeerde daar eens een keer heel serieus naar moet kijken, dat de rekening inderdaad niet bij de lage inkomens terechtkomt: daar wordt veel te makkelijk overheen gestapt. Dit wil de Partij voor het Noorden graag kwijt.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan geef ik nu voor het College het woord aan gedeputeerde Homan.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik heb de sleutel bij me, met de tips van PS en GS. Dank u wel nog daarvoor.

Hartelijk dank allen voor de goede vragen en het goede debat hierover. Want we zitten hier met z'n allen niet alleen in een energietransitie, maar we zitten in een keiharde maatschappelijke transitie, een heel mooie maatschappelijke transitie. En dat weten we niet sinds kort, dat weten wij hier in Groningen al langer. Want u hebt ons ook goede kaders meegegeven in het Programma Energietransitie, om bij de 60 procent duurzame energie te komen. Die gingen over aan de ene kant besparen, duurzame opwekking en 'gas 2.0', dus eigenlijk de alternatieven daarvoor. Dus zoals al een aantal keren aangehaald zijn we al hard bezig met de energiebesparing bij de bedrijven. En u hebt ook aangegeven dat als het ging om duurzame opwekking, we hebben geleerd van het verleden. Als we zulke grote stappen moeten zetten naar 60 procent duurzame energie, dan kunnen we dat niet op de oude manier gaan doen, dan hebben we daar meer draagvlak voor nodig en dan moeten de dialoog met de Groningse maatschappij aangaan.

En dat is wat we vorig jaar in het begin van het jaar hebben gedaan: avond na avond zijn we heel veel zaaltjes bij langsgegaan, hebben we gemeenten erbij betrokken, andere belanghebbenden zoals de natuur- en milieuorganisaties. We hebben onze uiterste best gedaan om iedereen het woord te gunnen in de verschillende bijeenkomsten. Hebben we iedereen daarin kunnen bereiken? Nee, helaas niet. Maar hebben we ons best gedaan? Ja. We hebben onze website gebruikt, social media, bijna alle websites van de gemeenten waarin de bijeenkomsten plaatsvonden, lokale blaadjes, regionale bladen: we hebben ons uiterste best om iedereen te bereiken. Kan dat beter? Ja, ik zou nog veel liever nog meer mensen bereiken. En als dat kan met een Energy Game, dan zeg ik daarbij: ja, graag! En als u dan zegt: doe dat dan ook samen met de gemeenten, zeker! Dus bij dezen ook direct het antwoord op de motie.

Maar we hebben in ieder geval vorig jaar deze Energiedialoog ook gevoerd en we hebben daarin drie grote kernpunten opgehaald: Eerlijk, Efficiënt en Eigen. En die moesten we ook omzetten naar beleid, we hebben daar, eigenlijk al voorafgaand aan de zomervakantie, ook een aantal presentaties over gegeven. Ook daarin hebben wij u maar ook anderen weergegeven hoe deze scenario's nou tot stand komen, hoe we bij 60 procent duurzame energie kunnen komen en daar zaten heel uitgebreide berekeningen bij. En in al die berekeningen – 'scenario's', hebben we ze genoemd – zagen we dat windenergie op land daar een onderdeel van is. Dat is ook waar deze brief over gaat.

Ons Programma Energietransitie gaat over meer. Maar deze brief gaat over juist dat ene puntje dat gevoelig is en dat gaat over ruimtelijke ordening én een nieuwe maatschappelijke transitie en die moeten we met z'n allen vormgeven. En dat doen we. Dit is de opstartfase daarin. We hebben Eerlijk, Efficiënt en Eigen opgehaald op heel veel bijeenkomsten. Wat we daar ook hebben gehoord – een van hen was mevrouw Zondag: die werd net ook aangehaald –, was echt een mooi gesprek. Dat was de eerste bijeenkomst in Stadskanaal: daar werd ook gezegd: "Laat ons nou meepraten in de regio." En dat is precies wat we nu weer gaan doen: we gaan terug naar de regio's, ingedeeld naar de verschillende landschapstypes – met wat ruimte daarin, zoals u hebt gevraagd in de commissie – om daar weer te vragen wat men nou belangrijk vindt. Zowel als het erom gaat hoe het eruitziet in de ruimte als ook wat nou de voordelen zijn die naar de omgeving terug kunnen vloeien. En dat is natuurlijk ook wat u heel duidelijk aangeeft in de eerste motie die vandaag is ingediend en die kan ik ook van harte aanbevelen. Dat moeten we namelijk samen met onze coöperaties doen: samen ervoor zorgen dat de winsten c.q. de lusten daarvan terugvloeien in onze regio. Maar zij hebben dus gezegd: "Ga terug de regio in en vraag het daar."

En dat is ook wat we doen en dan komen we bij u terug in het najaar. We zorgen ervoor dat deze kaders worden geformuleerd en in het najaar komen we terug bij uw Staten. Ik denk dat daar ook het mooie antwoord ligt op de vraag en de zorgen over het Verdrag van Aarhus, dat inderdaad een plek in Denemarken is waar dit verdrag gesloten is. En daarin staat eigenlijk dat de verschillende lidstaten en de overheden die daaronder vallen, er zorg voor moeten dragen dat milieu-informatie beschikbaar is. Dat mensen daarop in kunnen spreken, dat mensen er toegang naar hebben en dat

het daar ook meegenomen kan worden in, als het nodig is, rechtszaken. Daar hebben wij reeds in 2006 u een brief over gestuurd: over hoe wij dat doen. Ik kan u zeggen dat dat sinds die tijd alleen maar is toegenomen. Want dat was nog in een fase waarin internet nog niet zo vol was als het nu is. En de afgelopen jaren hebben we ook op onze eigen website steeds mee informatie beschikbaar gesteld. Maar uiteindelijk is ook bijvoorbeeld de Provinciale Omgevingsverordening, waarin u straks de kaders weer vast kunt leggen, daar een groot onderdeel van.

Dat gaat natuurlijk over onze eigen provincie. Maar een aantal van uw vragen ging ook over of het nou ook op zee kan. En dan wil ik toch even benadrukken dat wij extreem veel hebben gedaan aan de lobby voor meer windenergie op zee. Dat was geen klein onderdeel, maar écht een groot onderdeel van het Programma Energietransitie en daar hebben wij fors op ingezet. Voor de vergroening, sowieso ook voor de werkgelegenheid in onze Eemsdelta en in de rest van onze provincie, maar natuurlijk ook voor het klimaat en ook om ervoor te zorgen – en dat is toch ook wel de basis waarom we hier zo hard werken aan een functie, aan een rol als koploper in de energietransitie – dat we minder gas nodig hebben in Nederland.

Het Groninger bod werd net al even aangehaald: dat is daar ook een onderdeel van. In het Groninger bod zeggen we dat we met veel meer wind op zee middels de omzetting naar waterstof ook andere gebieden in Nederland kunnen voorzien van duurzame energie. En die hebben we kei- en keihard nodig. Waterstof is ook een mooie oplossing, want als wij alles alleen maar op zee zouden doen – nog los van het feit dat het nog niet eens mogelijk is, omdat we daar ook beperkingen hebben – en door het hele land zouden moeten transporteren, dan betekent dat dat we dan nog heel veel 380 kV-trajecten nodig hebben. Want het gaat niet op een andere manier verspreid worden door het land. Dus dat betekent dat we lokale duurzame opwekking nodig hebben om te zorgen dat er in de regio's door het hele land energie beschikbaar is en dat we ervoor moeten zorgen dat bijvoorbeeld de grote industrieclusters ook zoveel mogelijk op de plekken zijn waar duurzame energie van zee aan land komt. En dat is onze inzet. Het Groninger bod hebben we gedaan, we hebben ook samen met het Rijk onderzoek laten doen naar de mogelijkheden voor veel meer wind, 10 tot 15 gigawatt, boven de Wadden. We hebben daarin een mooi succes behaald, want in de vervolgroutekaart van wind op zee staat heel duidelijk dat er nog 700 megawatt extra aan wind op zee bijkomt én dat er mogelijkheden zijn – en dat is een mooi haakje – voor meer windenergie boven de Wadden, omdat er nog een belofte c.q. een ereschuld is naar Groningen toe.

De heer RAM (PVV): Als iets duidelijk is in deze provincie, dan is het dat wanneer er windmolens worden geplaatst, er enorme weerstand is en dat er feitelijk constateerbaar gewoon geen draagvlak voor is. Dus waarom gaat GS dan door met deze duurzaamheidsobsessie?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik begon het verhaal ook met het feit dat wij aan het begin van het Programma Energietransitie ook met elkaar hebben gezegd dat wij moeten zorgen dat we een alternatief hebben voor de gaswinning. En als er iemand is in Nederland, als er één provincie is die dat moet laten zien, dan is dat wel de provincie Groningen. Daarbij hebben we gekeken hoe je nou een alternatief voor gas kunt bieden. Daarin hebben we ook scenario's laten uitwerken, onder andere met behulp van de Rijksuniversiteit en de kennisinstellingen, waarin wind op land echt als een heel grote bijdrage komt. We kunnen nu eenmaal niet zeggen – ik houd niet van het over de schutting gooien van problemen die we hier ook echt op moeten lossen – dat we niet moeten kijken naar wind op land. Daar moeten we echt naar kijken: naar wind op land, naar zonneparken en inderdaad, zoals in de omschrijving staat, naar waterstof die ook verder in de brief wordt genoemd.

Hoe doen we dat dan? Doen we dat zoals we dat in het verleden hebben gedaan? Nee. We willen juist ervoor zorgen dat we dat op een andere manier gaan aanpakken. In het verleden werden inderdaad vanuit de Rijkscoördinatieregeling gedacht: nou, daar hebben we grote stappen in gezet, maar willen we nu deze doelen van die 60 procent – dat u ook hebt vastgesteld in het Programma Energietransitie halen –, dan zullen toch ook echt windenergie op land nodig hebben. Dat willen we op de beste manier doen door er zoveel mogelijk mensen bij te betrekken. En ik roep ook u daarmee op: zorg dat het ook bekend wordt in de regio, om hierover mee te praten.

De heer RAM (PVV): Dan lijkt er toch een soort voldongen feit te ontstaan. De rekenmodellen hebben aangegeven dat wind op land moet, draagvlak moet worden opgehaald via deze maatschappelijke tender. Maar wat gebeurt er nou als dat draagvlak er dan niet is? Zegt GS dan 'nee' tegen wind op land? Of drukt GS het dan toch door?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik snap uw vraag en dat is dan natuurlijk ook wel datgene waarmee we vorig jaar de boer zijn opgegaan en waarom we ook het spel We Energy Game hebben

gespeeld. Door te laten zien wat het probleem en wat de uitdaging van de energietransitie is en te vragen hoe men het ziet dat we dit op kunnen lossen in die eigen regio. En ook daar kwam naar voren dat men niet tegen windenergie is, en dat men niet tegen windmolens is: de manier waarop kan veel beter. Dus ik heb daar geen zorgen over, we kunnen met z'n allen deze klus klaren, maar we moeten dat wel op een andere manier doen. Dat proberen wij nu vorm te geven en daarom gaan wij de komende maanden weer de regio in.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Mevrouw Homan haalt de Energy Game aan. De game is vooral vooropgezet en alleen maar ingezet op de energietransitie met de zogenaamd duurzame energievormen. Dus dat is ideologisch bepaald, niet objectief. Dus ja, de vraag is: als burgers ideologisch in zo'n fuik worden gedrukt, hebben we dan nog wel degelijk een dialoog met de burger?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik denk dat het goed is om te benoemen dat de We Energy Game niet hier in huis is ontwikkeld, maar door de Hanzehogeschool. Dus laten we daar trots op zijn, zou ik zeggen, en die zoveel mogelijk gebruiken in heel Nederland en dat juist stimuleren.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik zou mevrouw Homan willen vragen wat het College verstaat onder draagvlak.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Een terechte vraag, hè? Want dat is altijd een heel lastige. Wat wij dus hebben gedaan zowel in de Energiedialoog als wat we in de komende periode gaan doen – waarbij we heel veel middelen in willen zetten om zoveel mogelijk mensen erbij te betrekken – is te zorgen dat het zo georganiseerd is dat iedereen in kan spreken en mee kan denken. Dat we de kaders – en dat is natuurlijk wel een nieuwe manier van werken – niet vanuit dit huis opleggen. We vragen de mensen hoe we die kaders er nou uit moeten zien. En dat kunnen dus de ruimtelijke kaders zijn en dat kunnen ook de sociaal-economische kaders zijn. Dus daarmee zou ik iedereen er juist toe willen oproepen: kom meepraten.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): U noemt nu ook weer 'draagvlak', zoveel mogelijk mensen erbij betrekken. Hoe ziet het College dat?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Er werd net al een aantal mooie voorbeelden genoemd: het CDA haalde ook aan om te zorgen dat er een aantal goede initiatieven ook het podium krijgt om te vertellen hoe zij dat hebben ervaren, wat hun leerpunten daarbij zijn. Ik denk dat dat een van de voorbeelden is dat we mee kunnen nemen. Verder betekent het echt gewoon dat we de boer opgaan, dat we in de verschillende regio's bijeenkomsten gaan organiseren met bijvoorbeeld de natuur- en milieuorganisaties, de energiekoepels, natuurlijk de dorps- en energiecoöperaties, maar ook de gemeenten. Dit om de voorwaarden op te halen die zij bij deze windmolens willen. Dus dat is eigenlijk een nieuwe manier van denken.

De VOORZITTER: Mevrouw Blink, ten slotte.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Ik vraag mij nu iets af. Het College geeft aan, het te zien als de inwoners c.q. de omgeving in de regio erbij betrekken om gezamenlijk de kaders te stellen, met de vraag wanneer men deze windmolens wil. Bent u het met mij eens dat je dan al aangeeft dat deze windmolens wel op een bepaalde plek worden geplaatst en dat men alleen nog mee mag praten over de randvoorwaarden? Dat dat dus geen echte dialoog is?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Het is wel zeker een dialoog. Wij hebben natuurlijk wel hier in dit huis – ik denk dat het heel belangrijk is om dat in gedachten te houden – gezegd dat we naar die 60 procent duurzame energie toe gaan. En daarvoor hebben we dus ook gewoon echt windmolens nodig, hebben we ook zonneparken nodig en hebben we zeker ook zonnedaken en energiebesparing nodig. Dat komt ook echt aan de orde op dat soort avonden: dat hebben we vorig jaar ook wel gemerkt. Maar uiteindelijk moeten we het wel met elkaar gaan fiksen, dus dat is ook het Programma Energietransitie dat daarbij is vastgesteld. Daar horen inderdaad ook windmolens bij. Ik hoor ook heel graag van de regio onder welke voorwaarden zij dat dan zouden willen en die voorwaarden komen dan ook terug bij u in deze Staten.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja, ik heb nog wel een verduidelijkende vraag. Want meerdere partijen hebben gevraagd wat dat dan is, dat draagvlak. Hoe definieer je dat dan? Stel dat we een paar jaar verder in het proces zijn, de kaders zijn gesteld en dergelijke en er moet ergens een bepaald project worden aangelegd. En in het dorp waar dat project ligt – maakt het niet uit hoeveel inspraakavonden er zijn gehouden, maakt het niet uit hoeveel er is gesproken met die mensen – zeggen de bewoners: “Nee, dat willen we niet.” Dus dat er gewoon duidelijk weerstand blijft. Is de gedeputeerde het dan met de SP eens dat zo'n project er dan gewoon niet mag komen? Want er is dan gewoon geen draagvlak voor.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wat volgens mij de uitdaging wordt in dit proces – dat is denk ik ook het mooie juist –, is dat deze mensen dus aan het begin moeten komen praten. En ik denk dat we daar elkaar ook wel zouden moeten kunnen vinden, want volgens mij heb ik hier ook weleens gehoord dat we vinden dat de regio aan zet is en dat de mensen mee moeten praten op de verschillende manieren die worden aangedragen. Dat is een andere manier van denken. Natuurlijk is er de mogelijkheid van inspraak op het moment dat iets wordt vastgelegd in de Provinciale Omgevingsvisie: dat is sowieso zo. Maar de uitdaging ligt erin om deze mensen aan het begin van het proces erbij te betrekken.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja dank, gedeputeerde. Kijk, de SP is het helemaal met u eens dat er kaders gesteld moeten worden met de mensen. En we denken dat ook een groot deel van de weerstand er vandaan is gekomen bij die projecten, doordat mensen zich niet gehoord hebben gevoeld. Want er is niet met hen gesproken. Er werd verteld wat er ging komen en dat het zo ging gebeuren. Er zijn wat avonden rondom georganiseerd, maar dat waren meer monoloogavonden dan dialoogavonden in hoe dat toen gegaan is. Dus we zijn het daar helemaal mee eens dat de kaders samen met de mensen gesteld moeten worden. Maar nogmaals de vraag: stel, de kaders zijn gesteld samen met de mensen en uiteindelijk maakt het niet uit hoeveel inspraakavonden je ook houdt, een groot deel van de bevolking van een bepaald dorp ergens zegt: “Nee, willen we niet. Gaat niet gebeuren!” En je krijgt niet het gewenste draagvlak. Bent u het dan eens met de SP dat je dan niet van voldoende draagvlak kunt spreken en het misschien ergens anders of in een ander project moet gaan zoeken?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, ik denk dat hier twee aanvullingen nodig zijn. Wat we gaan doen is dat we de regio ingaan, daar halen we dus echt die voorwaarden op: daarin kunnen deze mensen meespreken. Vervolgens wordt de maatschappelijke tender, zoals we die noemen, uitgezet, dan kan erop gereageerd worden en dan komt het hier ook nog weer terug. Dus volgens mij is het nu echt de opdracht om juist aan het begin al te kijken hoe we met dit soort zaken omgaan. En dat kan ook best wel per regio verschillen. Zoals ook de rol van bijvoorbeeld de gemeenten, de rol van de coöperaties en bij die dingen kunt u ook weer meekijken als het terugkomt hier in de Staten en daarover kunt u ook weer meepraten.

De VOORZITTER: De heer Șerbănescu, ten slotte.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Ja, nogmaals, ik denk dat mijn vraag gewoon niet helder genoeg was. Want ik snap hoe het werkt met deze dialoog, ik ben het er ook helemaal mee eens. Ik vind het prachtig dat wij naar de mensen toe gaan van tevoren, voordat wij die kaders hebben dichtgetimmerd. Dat is een goede verandering van het proces vergeleken met hoe het vroeger gegaan is. Maar de vraag die ik al van meerdere groepen heb gehoord – en die vind ik ook zelf heel relevant – is de volgende. Stel, we gaan verder, we gaan een bepaald project inpassen. Wat noemen wij dan 'draagvlak'? En bent u het met de SP dat 'draagvlak' dan betekent dat de overgrote meerderheid van de mensen die er direct mee te maken krijgt, het moet zien zitten in zo'n project?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, maar daar is een 'maar' bij: want die mensen moeten dan ook wel mee komen praten. Ik denk dat dat heel erg belangrijk is. Dat hoor ik ook van meerdere fracties: het is natuurlijk heel belangrijk dat het een heel andere manier van werken is die wij hier op tafel leggen, namelijk de maatschappelijke transitie. Dat is dat als mensen ook aan de voorkant mee moeten komen praten over wat dan die kaders zijn en hoe we nou juist met dit soort problemen omgaan. En daarin heb ik u gehoord, dus deze vraag kan dan ook specifiek gesteld worden bij het gesprek in de regio.

De heer ZWIERS (PvdN): Nou, een heel mooie discussie van de SP, meneer Șerbănescu, ik schat dat het ook die kant opgaat. Ik krijg al een wat duidelijker beeld, maar ik heb nog geen duidelijke 'ja' gehoord. Er zijn discussies in dorpen over zonnepanelen, over windmolens. Als een dorp nu écht tegen is – u hoeft alleen maar 'ja' of 'nee' te zeggen –, wordt het nu 'ja' of 'nee', zonder allerlei dingen? Want dát vind ik belangrijk, dat vind ik duidelijk. Anders hoeft je helemaal geen discussie aan te gaan met elkaar wat dat betreft. Ik kijk ook even naar Groninger Belang: dat zegt hetzelfde. Want dan krijgt u misschien de hele Staten wel mee ten aanzien van zoiets – uitgezonderd de PVV, die anders over windenergie zal denken.

Maar het gaat dus om het belang van de omgeving. Ik kijk naar Finsterwolde wat daar gebeurt, wat in Nieuwolda gebeurt, ik zie wat er rond de Eemshaven gebeurt. Die mensen willen daar ook daadwerkelijk gehoord worden en die zeggen dat er kaders zijn. En als de kaders zo zijn, dan plaatsen ze er toch een windmolentje. Het is 'ja' of 'nee' in mijn visie. Ja, ik ben wel altijd heel kort door de bocht in dat soort dingen.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, ik denk aan de zes sleutels. Dank u, voorzitter, dit is precies de kern van inderdaad de uitdaging voor de komende tijd. Want wij gaan deze dingen doen en dat kan per regio verschillen. Maar volgens mij is de grote opdracht aan u ook om hierin mee te denken. Op het moment dat wij hiermee terugkomen, hier in deze Staten, met die kaders.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ik heb een beetje het gevoel dat wij er hier een beetje in cirkeltjes blijven rondpraten, omdat de gedeputeerde de meest essentiële vragen niet beantwoordt. Elke vraag wordt beantwoord van 'ja, maar de opgave is...'. Nee, de vraag is heel simpel: wat gaat u de burger nou voorhouden? Wordt dit een soort 'doordrukken 2.0' of gaat u open kaart spelen? Want eigenlijk is het eerste wat de gedeputeerde zegt dat die windmolens er gewoon moeten komen, maar we mogen wel meepraten over al die kaders. Maar als de burgers nou gewoon geen kaders wil en geen windmolens, dan zou het antwoord moeten zijn: "Er komen dus geen windmolens." Maar dat is ook niet wat de gedeputeerde zegt. Ik werd met name getriggerd door de opmerking van de gedeputeerde die zei dat mensen wel tegen mogen zijn, maar ze dan wel moeten komen meepraten. Ik proef hier een opzetje van: "Nee, u was er niet bij, nu moet u uw mond houden." Kan de gedeputeerde dat misschien nader duiden?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Jazeker. Kijk, wij hebben met elkaar natuurlijk hier het Programma Energietransitie vastgesteld. Daarin hebben we gezegd om alstublieft 'de boer op te gaan' – noem ik het maar zo – om op te halen onder welke voorwaarden onze Groninger nou wél windmolens willen. Nou, dat hebben we gedaan en daar kwamen Eerlijk, Efficiënt en Eigen uit én als grote opgave ook dat wij terug de regio in moesten. Want zij kennen de regio het beste. Wij gaan dus terug die regio in, wij gaan ook vragen onder welke voorwaarden men dat dan wel zou willen en daarmee komen we terug naar uw Staten. Daarom zullen we die voorwaarden, de mitsen en de maren, weer bij u terugleggen. En als daarin onder andere staat dat er niemand was die het wou, dan is het ook aan u om daar dan weer een oordeel over te vellen.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Dat biedt, denk ik, heuglijk perspectief voor onze provincie. Want wat ik de gedeputeerde dus hoor zeggen, is dat als iedere regio zegt dat men geen windmolens wil, er dan gewoon geen windmolens komen. Dus dat is denk ik gewoon voor heel veel gebieden in deze provincie fantastisch nieuws. En dan nog met dit weer buiten: ik vind het nu al een geslaagde dag. Dank u.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik hoorde geen vraag, maar ik denk dat het toch wel belangrijk is om aan te geven dat er net in de eerste woordvoering heel duidelijk naar voren is gebracht dat we niet alleen in die gewone transitie zitten, de energietransitie, maar ook in de transitie waarin je eigenlijk moet kijken naar een nieuwe verdeling van het omgaan met de lusten en lasten van duurzame energie. En daarin hebben we de afgelopen jaren echt een enorme beweging gezien. Een enorme verandering heeft er plaatsgevonden van hoe mensen met lokale energieopwekking willen omgaan. Wij weten dus ook dat er al heel veel projecten in de provincie zijn, waarvan ze zeggen dat als ze kleinere windmolens hebben, ze eigenlijk wel grotere zouden willen. Dat hebben we ook gehoord op die avonden. Alleen, dan moet het wel op een andere manier georganiseerd worden en dat is precies de beweging waar we nu in zitten.

Mevrouw WULFSE (VVD): Even in aansluiting op wat Groninger Belang zei: de VVD schrok net zo. U zegt in antwoord op de vraag van de SP dat mensen wel moeten komen meepraten. Nou, dat klonk

niet echt positief. Mensen beslissen zelf of ze komen meepraten of niet, zij mogen ook hun mening sowieso geven. Dus naar aanleiding daarvan een vraag om dat stukje af te ronden: is het in de ogen van dit College denkbaar dat er ook een antwoord komt dat er gewoon niet meer windmolens in Groningen komen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Als ik heb uitgestraald dat mensen móéten komen, dan is dat natuurlijk niet waar. De mensen gaan er zelf over of ze willen komen. Maar als er een mening is over windmolens, dan zou ik die mensen heel graag uit willen nodigen om écht mee te komen praten op het goede moment en niet achteraf. En nog los van de formele inspraakreacties: dat is natuurlijk allemaal goed georganiseerd. Maar kom alstublieft al meepraten aan het begin van dit proces. En ik ben er niet zo bang voor dat er dan alleen maar 'nee' wordt gezegd. We hebben natuurlijk al heel veel voorbeelden van mensen die hebben gezegd dat zij wel windenergie in hun provincie willen, zij wel windmolens in hun omgeving willen. Alleen, de manier waarop moet anders dan in het verleden. Volgens mij is dat het antwoord.

Mevrouw WULFSE (VVD): Zo wordt mij een mogelijkheid voor meer vragen ontnomen. Want het College geeft geen antwoord. De simpele vraag: bestaat de mogelijkheid in de ogen van dit College dat er geen extra windmolens op land komen als bewoners aangeven dat niet te willen: ja of nee?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Het is heel simpel: als wij naar 60 procent duurzame energie willen, dan zullen wij zeker windenergie nodig hebben. Moet dat allemaal volgend jaar geregeld worden? Nee.

Mevrouw WULFSE (VVD): Voorzitter, ik constateer dat ik geen antwoord krijg. Dan ga ik het op een andere manier proberen. Ik krijg eigenlijk wél antwoord, het antwoord: "Nee, het is niet mogelijk, er kómen gewoon windmolens op land." Dan is even de vraag: hoeveel windmolens op land heeft het College voor ogen? U draait daar een beetje omheen, maar ik heb wat gegevens uit ons eigen huis hier. We gebruiken 69 bètajoule in Groningen, 80 procent is fossiel, dus 56 bètajoule wil je dus groen, kregen wij dus te horen op de voorlichtingsbijeenkomst. Op de Noordzee is onvoldoende ruimte, dus we moeten extra wind en zon op land. Van die 56 bètajoule heeft de provincie Groningen berekend dat we 10 bètajoule op land kunnen opwekken – dat zijn 200 grote windmolens – of 3.100 hectare zon. Nou, u kent de oppervlakte van de provincie Groningen ook een beetje: dat gaat natuurlijk nooit lukken. Concreet antwoord, graag: hoeveel energie wilt u met dit onzalige windplan opwekken?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Dat is eigenlijk precies wat u net omschreven hebt. Willen wij gewoon 60 procent duurzame energie op kunnen wekken, dan moeten we dat binnen onze eigen provinciegrenzen doen, dan kunnen we een klein beetje van wind op zee naar ons toerekenen. Daar zit inderdaad ook een stukje biomassa bij. Dan zal de rest gewoon het gewoon met al die andere factoren moeten doen, waarvan windenergie gewoon echt een heel grote is.

En zonneparken komen daarbij. Ik denk dat dat wel even een mooi haakje naar de Partij van de Arbeid is over de zonneparken. Wij hebben in onze provincie eigenlijk bij het vaststellen van onze Provinciale Omgevingsvisie ook omschreven dat we ook de gemeenten vragen om beleid op zon te maken. We hebben daarin een aantal kaders omschreven. Hoe moet dat dan eruitzien? Wat zijn de voorwaarden die dan door ons gesteld worden? Voor de rest is de invulling gevraagd aan de verschillende gemeenten. Dat hebben bijna alle gemeenten ook gedaan en daar ligt dan ook de mogelijkheid om kaders aan te geven, danwel voor participatie, danwel voor waar komen de grote zonneparken – al dan niet binnen stedelijk gebied of daarbuiten. Dus zo is ons beleid ingevuld. Daarmee gaan we ook de eerdere motie van onder andere de Partij van de Arbeid invulling geven om naar de 340 megawatt aan zon op land te komen.

De heer RAM (PVV): Ja, het hoge woord is er toch uit: er komt gewoon toch meer wind op land, ongeacht de dialoog. Dan heb ik daar toch een verduidelijkende vraag over. We weten de gevolgen van de gaswinning: dat is toch een ramp op zich. U hebt het over de verdeling tussen lusten en lasten. De lasten worden nu toch weer neergelegd in Groningen door een tweede ramp. Mijn eerste vraag is: waarom kiest het College voor een tweede energieramp in Groningen? En waarom is de rest van het land niet aan de beurt? Die kunnen toch ook die lasten dragen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Dan geef ik wellicht ook antwoord op een gedeelte van de vraag van de Partij van de Arbeid. Op dit moment – gedeputeerde Gräper en ik zitten ook aan een van die tafels – wordt het Klimaatakkoord uitgewerkt. Eigenlijk een soort vervolg op het vorige

Energieakkoord, maar dan onder een heel ander kabinet met wat andere voorwaarden. In dat Klimaatakkoord moet straks een uitkomst komen voor 49 procent CO₂-reductie. Dat is een soort van verandering: van duurzame energie wordt er veel meer gesproken over CO₂-reductie. Die afspraken moeten voor de zomer worden gemaakt, de rest van het jaar ongeveer worden uitgewerkt en dan over de rest landen in – en dat werd net door de Partij van de Arbeid even aangehaald – regionale energie- en klimaatstrategieën. Dat houdt ook eigenlijk in dat we in de regio moeten gaan tellen. De regio kan een provincie zijn, dat kan ook een iets andere verdeling zijn. We moeten gaan analyseren hoe het nou precies zit met de mogelijkheden voor duurzame energie zit en voor energiebesparing. Dat moet ook landen in afspraken tussen de verschillende partijen in de regio's. Dus dat is een hele verandering en wij willen daar zeker een grote rol in nemen, want dat is namelijk dat niet alles bij het Rijk wordt bepaald, maar dat wij ook hier in de regio een grote rol hebben in hoe we nou omgaan met bijvoorbeeld warmtenetten, met de verduurzaming van de huizen, maar ook met duurzame opwekking en energiebesparing.

De heer RAM (PVV): Ja, mevrouw Homan lijkt een heel redelijk bestuurlijk alternatief neer te zetten met die discussie over het Klimaatakkoord dat eraan zit te komen. Maar volgens mij zou de inzet moeten zijn van dit College dat je de gevolgen van de gaswinning hebt en dat die volledig bij de burger van Groningen liggen. De inzet zou moeten zijn: ontlast de burger van Groningen en zorg ervoor dat deze lasten ergens anders gedragen worden, want wij hebben onze beurt al gehad. Hoe denkt het College hierover?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik denk dat de PVV voorbijgaat aan een enorme verandering die we natuurlijk zien – niet alleen in Nederland maar in de hele wereld. Vorig jaar was het eerste jaar dat er meer investeringen waren in duurzame energie dan in fossiele energie. Dus de vraag is niet wanneer die energietransitie plaatsvindt – dat is al heel snel, namelijk –, de vraag is: wie pakt deze handschoen op en heeft deze baten ervan? En wij hebben hier met elkaar, in meerderheid – in deze Statenzaal is dat ook aangegeven – gezegd dat wij deze handschoen op willen pakken. Dat wij als provincie Groningen hier koploper in de energietransitie willen zijn om de werkgelegenheid te stimuleren, om een alternatief te bieden voor gas en ook om daarin het goede voorbeeld te zijn voor de rest van Nederland. Dan kun je niet zeggen: laat iemand anders onze opgave dan maar oplossen.

De VOORZITTER: De laatste vraag van de heer Ram. Want het wordt druk bij de interruptiemicrofoons.

De heer RAM (PVV): Onze strategie en onze keuzes zijn toch anders als PVV. Wij vinden dat de burger in Groningen genoeg geleden heeft onder het energiebeleid van dit kabinet, maar ook van deze provincie. Als het gaat om de belangen van de burgers, gaat het erom de belangen van de burgers van Groningen te dienen. Volgens mij dient u die nu niet. Ik wil u toch verzoeken om eens kritisch naar uzelf te kijken in de spiegel en een andere koers te varen.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Het is inderdaad heel verstandig om goed te gaan samenwerken in de regio, om te komen tot regionale strategieën op basis van scenario's. En dan heb ik het erover dat dat samenwerken niet alleen met gemeenten moet zijn, maar dat moet compleet met alle partijen zijn: netwerkbeheerders, marktpartijen, waterschappen – noem ze maar op. dat is één ding.

Die scenario's: daar heb ik een vraag over. Die scenario's worden op gegeven moment uiteengezet op een ijkmoment. En u hebt het al zelf aangegeven waar uw taakstelling ligt met betrekking tot wind op land en u doet dat op het scenario, rekening houdend met een kleine uitbreiding op zee. Dat heeft te maken met het aanbod dat deze provincie gedaan heeft onder anderen aan de minister. Maar de capaciteit op zee is nog vele malen groter en ik geef u op een briefje dat dat kan en zal toenemen en dat ook technologieën zullen voortschrijden.

Dus mijn vraag is eigenlijk de volgende. De Partij van de Arbeid vindt dat een scenario nooit statisch mag zijn. Hoe zorgt u er nou voor dat u deze scenario's constant opnieuw gaat ijkten? Want om Groningen staat geen hek, wij zijn er ons wel van bewust dat wat er extra op zee komt, we daar een deel naar ons toe mogen rekenen en niet alleen wat we zelf boven de Wadden hebben, maar ook van wat aan de westkust van Nederland gebeurt. Ik bedoel, het is een totaalverhaal van Nederland. Dus hoe zorgt u – want dat is mijn vraag – er nou voor dat u constant die scenario's opnieuw gaat herijken op nieuwe technologieën, op nieuwe extra wind op zee en er ook voor zorgt – want dat is onze zorg hier in Groningen – dat er geen onomkeerbare dingen gaan gebeuren?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ja, goede vraag. En dat is ook precies de vraag die landelijk speelt. Wat essentieel is, denk ik, is dat we wel zien dat er veranderingen plaatsvinden. We zien dat de techniek voortschrijdt, dat er steeds efficiënter duurzame energie wordt opgewekt, dat er ook steeds meer energiebesparing plaatsvindt. Als ik kijk naar onze eigen provincie, dan hebben wij de Provinciale Energiemonitor: die staat gewoon online, die wordt ook bijgehouden. Daarin kunnen we precies zien wat er aan het einde van elk jaar wordt opgewekt en hoeveel energie er wordt bespaard. U krijgt dat natuurlijk ook te horen en te lezen in de tussenstand van het Energietransitieprogramma.

Maar dit is natuurlijk ook een vraag die landelijk speelt. En daarom worden er ook scenario's op landelijk niveau natuurlijk doorgerekend en dat is ook precies – ik weet ook dat die brief wat later bij uw Statencommissie wordt behandeld – wat er in een interbestuurlijk programma tussen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen, het Rijk en de provincies is afgesproken. Namelijk: zorg nou dat je dat gewoon goed bijhoudt met elkaar en dat je ook zo efficiënt mogelijk energie gaat opwekken, dat je vooruitkijkt, dat je daarop in kan spelen. Dus dat is ook precies wat we ook op landelijk niveau nog veel meer gaan doen, omdat we nu zien wat er eigenlijk bij een aantal provincies al wordt gedaan – en *overall* landelijk al wel –, maar dat het niet altijd goed met elkaar te vergelijken is.

Maar om even aan te geven dat wij daar in Groningen al goed mee bezig zijn: de vervolgroutekaart voor wind op zee die de minister nu ook heeft gestuurd, het aantal giga- of megawatts dat daarin staat genoemd, hadden wij in het eerste scenario dat u al hebt gekregen, al zo meegenomen in de afweging. Dus ja, er zijn verschillen, maar heel groot zijn die verschillen tot op heden niet gebleken.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): De gedeputeerde sprak zojuist de stelling uit dat wij koploper moeten blijven op dit gebied. Nou, dat is allemaal leuk en aardig natuurlijk, maar misschien moet het een keer tijd worden om vast te stellen dat dat niet over de rug van onze inwoners moet. En de gedeputeerde zei ook dat wij niet van anderen kunnen verwachten dat zij onze problemen gaan oplossen. Maar mijn vraag is: is het niet juist zo dat wij die problemen voor een ander oplossen? Want als ik ga kijken naar de verdeling van het aantal op te wekken megawatts, dan moeten wij 855 als provincie, die al zoveel geleden heeft, opwekken. Maar Overijssel bijvoorbeeld maar 80, Limburg 60 en Utrecht 60. Wordt het dan niet eens tijd om met dat soort provincies te praten en te zeggen dat we hier een grens zijn gepasseerd, we het hier niet willen, er hier geen draagvlak voor is en dat zij de handschoen eens op moeten pakken en zij ons eens moet helpen? Want zij hebben ook geprofiteerd van ons gas.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Nou, als u ons vraagt: vinden wij dat iedere provincie haar eigen werk goed moet doen op het gebied van de energietransitie? Helemaal mee eens. Maar dat geldt natuurlijk ook gewoon voor ons. Wij hebben inderdaad een grote taakstelling als het gaat om wind op land. Ik bedoel, er zijn ook provincies als Flevoland, die nog meer daarin moeten doen. Maar dat betekent dus ook gewoon dat ze op andere gebieden, om dezelfde doelstelling als ons te gaan behalen, ook nog meer zullen moeten doen. Zo simpel is het, want uiteindelijk moeten we allemaal naar dezelfde percentages toe: op landelijk niveau maar wat ons betreft ook zeker op provinciaal niveau.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Dat is geen antwoord op de vraag. De vraag is: wordt het niet tijd dat andere provincies meer gaan doen voor ons in plaats van wij voor andere? Want wij hebben een absurd hoge taakstelling. Alleen, we kunnen toch vaststellen dat de draagkracht er niet is. Dan is het toch geen oplossing om te zeggen dat we een soort 'draagkracht 2.0' gaan produceren, met als inhoud dat er hoe dan ook windmolens komen, men mag meepraten en dan doen we net alsof men het zelf wou. Dat is toch niet de oplossing?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Om een concreet antwoord op uw vraag te geven: nee, ik vind dat iedere provincie, gerekend naar aandeel, ook evenveel zou moeten doen. Ik begrijp aan de gemoederen dat dat wat te kort is. Als we kijken naar de verdeling over Nederland, dan zullen ook wij als provincies én als gemeenten én als waterschappen, straks ook aan het Klimaatakkoord allemaal ons steentje moeten bijdragen. Vinden wij dan dat wij als provincie Groningen minder moeten doen? Nee, wij hebben ook juist in het Programma Energietransitie gezegd dat we koploper willen zijn. Dus zeker niet minder, eigenlijk juist een tandje bijzetten.

De VOORZITTER: De heer Scheffers, ten slotte.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ja, daar wringt volgens mij de schoen. Want het is niet dat we vinden dat wij meer moeten doen, het is dat wij vinden dat wij veel te veel doen. En die wens om koploper te zijn: moeten we dat niet een keer gaan afwegen tegen het draagvlak en het lijden van onze bevolking? Want het kan toch niet zo zijn dat die ambitie om maar koploper te moeten blijven zijn, maar ten koste gaat van onze inwoners, die met hand en tand protest voeren tegen bijvoorbeeld de komst van windmolenparken? Gaat dat dan voor, de ambitie, om straks te kunnen zeggen: "Kijk eens, wat hebben wij het goed gedaan?" Of gaat het om onze inwoners, die wij eigenlijk moeten dienen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Dan verwijst ik u toch even terug naar het Programma Energietransitie, waarin dat toch echt in de meerderheid in deze Staten is neergelegd: 60 procent duurzame energie en koploper. Dat betekent ook dat het ons ook veel oplevert: dat levert ons groene banen op, dat levert ons bedrijven op die hiernaartoe komen, dat levert ons ook een koploperspositie op als het gaat om innovaties op het gebied van energiebesparing, op het gebied van waterstof. En daar moeten we toch ook mee dealen? Wij hebben gewoon veel mensen die in de gassector werken: ook die hebben een alternatief nodig straks qua werkgelegenheid en dat is toch ook echt een rol voor onze provincie, om zorg te dragen voor ook die sectoren.

De heer RAM (PVV): Laatste vraag op dit punt aan het College. Het is duidelijk dat de Randstad de grootste lusten van de energie die wordt gebruikt, maar wel laagste lasten. Wind op land, als het daarom gaat: het IJsselmeer valt daar ook onder – dat klinkt wat raar, het is een IJsselméer, maar wind op land valt daar wel degelijk onder. Boven de Markerwaard kun je gewoon heel veel windmolens kwijt. Wat is erop tegen om ervoor te pleiten als College om de lasten ook in Noord-Holland en de Randstad neer te leggen?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Zoals gezegd: wij zijn voor een eerlijke verdeling over Nederland en als het gaat om de andere provincies, dan zou ik zeggen: het lijkt me goed om die vraag daar te stellen.

De VOORZITTER: Meneer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Ja, dat is wel het punt dat het College nu maakt. Dat is een eerlijke verdeling. Volgens de PVV is er geen sprake van een eerlijke verdeling. Dat zou een inzet moeten zijn van het College. Het verzoek is om daar eens hard aan te werken.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Volgens mij heb ik daar al antwoord op gegeven.

Ik ga even de moties bij langs. Als eerste de motie 'Brief voortgang Energiedialoog': daar heb ik aan het begin van de woordvoering direct antwoord op gegeven. Het lijkt mij heel goed dat we ook op deze manier de Energiedialoog verder vormgeven en deze punten daar zeker ook in meenemen.

Dan de motie 'Vervolg Energiedialoog – een plan indienen geeft geen recht op plaatsing van windmolens'. Ik heb net heel duidelijk aangegeven wat nou het proces is, dat de kaders ook terugkomen hier in de Staten en dat daarna pas ook echt een soort van tender geopend is. Daar zou je ook in mee kunnen nemen dat alleen een plan indienen nog geen recht geeft daarop. Dan moeten we even kijken hoe we dat op die manier vast gaan leggen. Alleen, omdat de overwegingen in deze motie niet kloppen, kan ik deze motie afraden. Maar het meenemen kan ik wel toezeggen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Dank voor het antwoord, gedeputeerde. Welke overweging klopt niet? Want als ik een fout heb gemaakt – namens mijn fractie, dan – dan ga ik die verwijderen.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Het proces dat wordt aangehaald in de motie klopt niet, want het is namelijk zo dat de voorwaarden voor de tender hier weer terugkomen in de Staten. Daar zouden we dat ook in mee kunnen nemen. Dus het niet zo dat er zomaar plannen kunnen worden ingediend waar dat dan aan de voorkant aan meegegeven moet worden. *'Dat er geen onderbouwing met feiten en cijfers is'* klopt sowieso al niet – dat heb ik al toegelicht. Ik denk dat het handig zou zijn – maar ik kan u sowieso de toezegging al geven – dat wij mee kunnen nemen in de tender en de opstelling daarvan dat er niet per definitie rechten aan kunnen worden ontleend. Dus volgens wij hebben we hem dan.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Voordat de gedeputeerde afsluit: u hebt nog geen antwoord gegeven op mijn vraag. Ik vroeg u een reactie te geven op wat de Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving

heeft gesteld en wat ook ondersteund wordt door meneer Rotmans – ik zou bijna zeggen onze ‘energietransitiegoeroe’.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wellicht kunt u even toelichten of wij het over hetzelfde advies hebben. Er is volgens mij vorige week een advies uitgekomen van de Rijksadviseur over hoe om te gaan met onder andere de manier waarop in rationale landschappen zonneparken worden geplaatst. Hebben we het dan over hetzelfde onderzoek?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Ja, dat is heel helder: zowel de heer Rotmans als de Rijksadviseur is ongelooflijk helder. Zij zeggen dat je, voor je begint aan zonneakkers, eerst daken, gevels, wegen enzovoort vol moet maken, voordat je begint aan het landoppervlak. Dus wat zij aangeven is dat er een soort volgorde in zit en ik vroeg u daar een reactie op, omdat de Partij van de Arbeid van mening is dat dat een wezenlijk onderdeel zou kunnen zijn van die maatschappelijke tender.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Ik denk dat het goed is om even aan te geven waar onze bevoegdheden liggen. Dat heb ik net in de woordvoering al even kort meegenomen. Wij hebben in onze Omgevingsvisie aangegeven – en dat staat ook heel duidelijk erin – wat ons beleid is voor zonne-energie c.q. zonneparken op land. En daarin hebben we ook gevraagd om gemeenten mee te nemen en daarin ook gebiedsvisies te maken over hoe zij binnen hun gemeentegrenzen om willen gaan met zon op land. Gemeenten kunnen binnen hun eigen stedelijk gebied ook ruimte maken voor zonneparken, bijvoorbeeld op bedrijventerreinen. Dus dat zit in onze Omgevingsvisie. Echter, we gaan als provincie niet over zonnepanelen over daken van mensen, want we gaan simpelweg niet over de zonnepanelen op de huizen, niet over de huizen van mensen. Wat wij wél hebben gedaan: we hebben een onderzoek geïnitieerd naar hoe we de mensen, maar ook bijvoorbeeld bedrijven, nou veel meer kunnen stimuleren om wel die zonnepanelen op daken te nemen. Daar zijn we nog mee bezig, maar ik kan u wel meegeven dat wij daar gewoon geen formele rol in hebben. Dus het stimuleren en het enthousiasmeren kan. We zijn nu aan het onderzoeken welke juridische regelgeving dat in de weg staat om te voorkomen dat daar niet als eerste aan wordt gedacht. Dus daar zijn we wel aan het werken, maar wij gaan er formeel niet over, dus we hebben daar geen formeel kader voor. Dus ja, als het dat het antwoord is op uw specifieke vraag over het advies, dan kan ik die helaas niet beantwoorden.

Maar ik was even bij de beantwoording van de moties. De We Energy Game, motie 353, lijkt me een heel goed instrument om zoveel mogelijk mensen in Groningen te betrekken bij het vervolg van de Energiedialoog.

Dan de motie ‘Geen extra windmolenparken’. Wat wij dus – en dat hebben wij net al heel duidelijk aangegeven – willen is het gesprek aangaan in de regio. Twee of drie windmolens zouden eventueel ook als een windmolenpark kunnen worden beschouwd, dus deze motie raad ik af.

Dan de motie ‘Verdrag van Aarhus’: onmogelijk, heb ik al aangegeven. Het is niet iets waar we nu zomaar een brief heen kunnen sturen. Want de Aarhus Conventie is eigenlijk de conferentie waarbij het Verdrag van Aarhus is gesloten. Echter, wij hebben ook in 2006 al een brief gestuurd waarin we hebben aangegeven in hoeverre wij al voldoen aan dit beleid. Er is ondertussen natuurlijk ook een uitspraak geweest door de Raad van State over het Windpark Drentse Monden-Oostermoer. En de Raad van State oordeelt inderdaad ook dat er onder andere wordt voldaan aan het Verdrag van Aarhus. Dus wij hebben er geen zorgen over, maar anders verwijs ik u ook even terug naar die brief uit 2006.

Dan de vraag in motie 356: *‘zich ervoor in te zetten dat een deel van de gelden uit het Energieakkoord wordt gebruikt voor onderzoek naar economisch rendabele energievormen’*. Aan de Klimaatakkoordtafels wordt inderdaad ook, heel logisch, over energie-innovatie gesproken. En daar zetten wij ons zeker ook voor in, ook ons eigen programma roept daartoe op. Dus dat zullen wij sowieso doen. Als u vraagt of dat dan ook over thorium gaat, dan kan ik helaas zeggen dat wij dat niet kunnen doen. Want voor zover onze informatie nu strekt, is thorium nog niet op korte termijn een van de onderdelen dat duurzame energie gaat opleveren. We hebben natuurlijk ook met het Klimaatakkoord wel gewoon doelstellingen voor de heel korte termijn. Dus dan raad ik deze motie af. Neemt niet weg dat we wel inderdaad voor innovatie zullen pleiten aan de Klimaattafels.

Dan komen we bij de motie ‘Wind van Land!’: *‘in overleg met EZ te treden voor het niet-uitvoeren van windmolens op land, maar op zee’*. Nou, op zee doen we dat sowieso, maar zoals gezegd, we hebben ze ook op land nodig. Dus deze motie raden we af.

Dan de motie ‘Laat 1.000 bomen bloeien’, de motie die oproept tot het buiten beschouwing laten van biomassa bij de provinciale klimaatdoelstellingen. Deze motie is gewoon niet uitvoerbaar. Wij hebben eerder met elkaar heel uitgebreid gesproken over biomassa. En u vindt ons aan uw zijde

als u zegt dat wij ervoor moeten zorgen dat de ecologische voorwaarden goed geborgd moeten zijn als het gaat om biomassa. Dat doen we ook zeker: die gesprekken hebben we ook al gevoerd. Dat was ook uw verzoek, dat hebben we ondertussen ook al gedaan. Maar wij gaan niet over de manier waarop de SDE ingevuld wordt – de subsidie voor duurzame energie. En wij gaan ook niet over de manier waarop we duurzame energie binnen onze provincie optellen en dus aan de 60 procent duurzame energie komen. Dus deze motie is helaas onuitvoerbaar.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik vind het toch wel een beetje te gemakkelijk. Je kunt je als provincie natuurlijk wel uitspreken over het feit dat wij vinden dat het niet automatisch duurzaam is, biomassa. Ik vind het een beetje te gemakkelijk om te zeggen: nou ja, het Rijk gaat erover, dus wij moeten het maar accepteren. Dat is een beetje hetzelfde wat Lubach zei over minister Kamp – dat hebt u zelf ook vast wel gezien – die over de EU-normen zei dat die duurzaam zouden zijn en dat wat Europa zegt, de waarheid zou zijn. 'Het Rijk zegt dat het duurzaam is, dus moet de provincie dat maar accepteren.' Dat lijkt me niet de juiste weg. Wat vindt u daarvan?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Dat zijn eigenlijk twee dingen die worden genoemd in deze motie. Namelijk dat die over de duurzaamheid gaat: daarvan zeggen dat de voorwaarden in de SDE worden vastgesteld door het Ministerie van EZK, maar uiteindelijk uitgevoerd door de RvO. Daarin wordt omschreven wat al dan niet duurzaam is. Daar vinden wij wel wat van. Die boodschap hebben wij overgebracht en zullen wij ook blijven overbrengen, maar u vraagt ons hier ook om dit buiten beschouwing te laten bij de berekeningen. En als we met de manier waarop zaken worden berekend over wat je wel of niet mag meetellen in de doelstellingen, gaan schuiven, dan lijkt ons dat niet handig en ook niet wenselijk. Dus wij gaan daar niet over, in die zin is deze motie dus niet onuitvoerbaar. Nog los van dat we de ecologische doelstelling over de inzet van biomassa wel delen.

De VOORZITTER: Mevrouw Voerman, ten slotte.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Is de gedeputeerde bereid om dit nog eens een keer openlijk – misschien via een open brief of hoe dan ook – duidelijk te maken aan de rijksoverheid? Dat wij als provincie vinden dat dit soort bijstook niet duurzaam is?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wij hebben hier, denk ik, al met elkaar over gesproken drie Statenvergaderingen geleden, waarin we inderdaad ook al hebben aangegeven dat we die boodschap over zouden brengen. Uw motie roept echter op om het niet mee te laten rekenen in de provinciale doelstellingen. Maar als we eraan gaan sleutelen wat we wel of niet mee kunnen rekenen: ja, dan wordt het allemaal heel erg lastig. Dus daarom raad ik deze motie af, maar kan ik aangeven dat we inderdaad wel zullen bepleiten om zoveel mogelijk zaken mee te nemen in de uitvoering van de SDE-regeling zodat de biomassa die wordt ondersteund met subsidie, zo verantwoord mogelijk is.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, de gedeputeerde heeft de motie al behandeld, maar we hadden nog geen antwoord gekregen op twee concrete vragen: 1) Welke afspraken zijn er met de Stad gemaakt? 2) De Partij van de Arbeid refereerde daar ook aan: die had het over marktpartijen en commerciële partijen, terwijl de gedeputeerde in haar betoog aangeeft: 'corporaties en bewoners'. Is het ook mogelijk dat marktpartijen en commerciële partijen inschrijven?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Op de projecten die eventueel meegaan in de maatschappelijke tender? Kijk, die voorwaarden zijn precies waarom wij de boer op gaan om dit soort vragen op te halen. Als uw vraag zou zijn geweest – nou geef ik er toch stiekem even antwoord op – 'Kunnen de marktpartijen en bijvoorbeeld ook bedrijven meespreken in het opstellen van die kaders?' Ja, als ik denk aan bedrijventerreinen, dan nodigen we de vertegenwoordigers daarvan ook van harte uit om mee te spreken. Maar hoe dat er precies uit ziet, daar kan ik niet op vooruitlopen, want het is juist aan de regio's om kaders vast te stellen. Dus stel je voor dat de kaders van Regio Noord iets zouden zijn dat zij willen dat er alleen maar marktpartijen inschrijven, dan zou dat een optie kunnen zijn.

Om uw andere vraag te beantwoorden – want daar hebt u helemaal gelijk in, die was niet beantwoord –, die ging over de afspraken met 'de Stad': de stad Groningen bedoelt u daarmee. Eigenlijk net zoals met alle andere gemeenten binnen onze provincie: we hebben een overleg met de verschillende wethouders energie. We hebben natuurlijk heel veel soorten overleggen. Daarin hebben we de gemeenten ook meegenomen in een gedeelte van dit proces. We hebben ze ook bijgepraat, we hebben ze ook gevraagd hoe ze tegen bepaalde zaken aankijken. We wisten ook dat er een motie lag

bij de gemeente Groningen en zij weet – daar zijn verder geen aanvullende afspraken ofzo over – heel goed dat wij dit proces doorlopen en dat uiteindelijk de kaders door u worden gesteld.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): We hadden nog een vraag naar aanleiding van het interruptiedebat met de Partij voor de Dieren. Want de motie van die partij zegt eigenlijk dat een groot deel van die biomassa eigenlijk niet duurzaam is en die zouden wij dus niet moeten meetellen met die provinciale doelstellingen die wij hebben. Daar zei de gedeputeerde vervolgens op dat we die niet mogen meerekenen, want landelijk wordt aangegeven wat wel en wat niet duurzaam is. En mijn vraag aan de gedeputeerde is de volgende. Ik snap dat wij die niet mogen meerekenen in de landelijke doelstellingen, maar waarom mogen wij niet zelf bepalen wat wij in onze provinciale doelstellingen wel of niet meerekenen? Als wij constateren met z'n allen dat het niet duurzaam is en het landelijk wel duurzaam is, waarom mogen wij het niet zelf bepalen dat wij het niet meerekenen en het ook niet als onderdeel zien van de mix die wij willen stimuleren?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): Wellicht hebt u het vaker gehoord en volgens mij hebben we het ook een aantal keren hier intern in presentaties genoemd. Wij geven heel vaak aan wat de resultaten tot nog toe zijn van de behaalde doelstellingen, met en zonder biomassabijstook. Dus wij maken daar altijd al een onderscheid in: wat zijn nou de dingen die met duurzame energie zoals wind en zon worden opgewekt en wat zien wij aankomen op basis van reeds gevraagde of vergunde situaties? En als wij dan kijken naar 2019 – dus eigenlijk het einde van het Programma Energietransitie en de verwachtingen daarin –, dan geven wij daarin eigenlijk ook altijd aan wat het gedeelte is met en het gedeelte is zonder biomassabijstook. Maar, heel plat gezegd, haal je biomassabijstook eraf, dan betekent dus meer andere duurzame opwekking.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Nou ja, dat is dan duidelijk, hè? Als je duurzame energie uit biomassa niet als duurzame energie bestempelt en wel dezelfde hoeveelheid duurzame energie nodig hebt, dan moet je het ergens anders vandaan halen. Nou, die logica kan ik volgen. Maar kunnen wij dan stellen dat wij ook zelf mogen uitspreken dat als een deel van die biomassa, als wij er onderzoek naar doen, niet duurzaam blijkt te zijn, die certificaten niet genoeg bewijs zijn of wij op wat voor manier ook het donkerbruine vermoeden hebben dat er ergens een of ander regenwoud ervoor gekapt wordt en we dat hier bij de Eemshaven ergens verstoken, wij dat niet gaan meetellen met onze eigen doelstellingen? Mag ik het dan zo stellen dat dat een theoretische mogelijkheid is?

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): In theorie is dat inderdaad een mogelijkheid. We zouden het dan echter niet aanbevelen, wij hebben in ons Programma Energietransitie heel veel zaken doorberekend om die 60 procent te halen. Daar hebben we ook een gedeelte van wind op zee in meeberekend. We hebben daarover gewoon afspraken met elkaar in Nederland: als je daaraan gaat tornen, volgens mij is dat dan een glijdende schaal. Dus dat lijkt ons niet wenselijk, maar het lijkt me wel een interessante discussie ook bij de tussenstand van het Programma Energietransitie over wat dat dan betekent.

De heer ȘERBĂNESCU-KELE (SP): Dan zullen we die zeker later nog een keer gaan voeren.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik ben heel erg blij met de interruptie van de SP, want dat is eigenlijk precies ook wat we beogen met het dictum van de motie, namelijk dat de provincie dit niet meetelt. Dus niet vanuit het Rijk, maar de provincie. We willen gewoon een *statement* maken hiermee als provincie dat wij het niet automatisch goed vinden dat regenwouden gekapt en verstookt worden en dat dan 'duurzaam' heet. Dus in die zin moet u het dictum ook lezen.

Mevrouw HOMAN (gedeputeerde): We hebben hier net een discussie gehad over onder andere wind op zee en in hoeverre het al dan niet de wens is om dat mee te rekenen. Daar zijn landelijke berekeningen voor in hoeverre dus gewoon naar rato van het aantal inwoners je dat mee kan rekenen. Dat hebben wij ook in onze doelstelling van 60 procent duurzame energie meegenomen en dat geldt ook voor de bijstook van biomassa. Dus het is uiteindelijk aan u om daarin een berekening te maken. Het lijkt me wel heel erg goed om het hele scenario te bekijken en ook te kijken bij het Programma Energietransitie, als we daarin de tussenstand bespreken, om het daar ook met elkaar over te hebben. Want dat betekent nogal wat, dan vindt er een verschuiving en zul je meer andere dingen moeten doen in – let wel: onze – provincie om aan die 60 procent of 100 procent duurzame energie te komen.

Volgens mij was dit het en heb ik alles beantwoord. Want de Partij van de Arbeid en de VVD hebben heel terecht nog twee aanvullende vragen gesteld en volgens mij waren dit alle antwoorden.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik twijfel tussen twee mogelijkheden: ik had de indruk dat de fracties bezig waren met het stellen van aanvullende vragen per interruptie om een tweede termijn te voorkomen. Klopt mijn beeld? Dan kunnen we denk ik het beste dit punt afhandelen en dan gaan lunchen. Ja? Oké.

Dan sluit ik de beraadslagingen en dan vraag ik of er nog fracties zijn die een stemverklaring willen afleggen over de moties. Dat is niet verplicht, ik breng dat even in herinnering. De heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Motie 351, ondanks dat die heel sympathiek is – ook na wat er aangegeven is – zullen wij niet steunen. Want we weten inmiddels door de beantwoording vanuit GS wat ‘van onderop’ betekent en dat is niet het ‘van onderop’ dat Groninger Belang voorstaat.

Motie 352 zullen wij niet gaan steunen: dit wordt al gedaan.

Motie 353 ‘We Energy Game’ lijkt ook heel sympathiek. Maar als we hieraan meedoen, dan lijkt het erop dat we meedoen aan de Energiedialoog, die eigenlijk een monoloog is. Dus daarom zullen wij deze niet gaan steunen.

Motie 354 uiteraard wel. Motie 355 gaan wij niet steunen en dat geldt ook voor 356.

Motie 357 uiteraard wel en 358 uiteraard niet.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Over motie 351: de intentie van die motie is goed, maar in de praktijk blijken de indieners daar geheel anders in te handelen. We kunnen deze motie-voor-de-bühne dan ook onmogelijk steunen, omdat er ábsoluut geen enkel draagvlak is voor plaatsing van windmolens in deze provincie. En dat wil er maar niet in bij dit College en bij deze Staten.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Mijn fractie wil graag een stemverklaring afgeven over motie 358 over biomassa. Wij herkennen de spagaat die de Partij voor de Dieren aanbrengt en de beperkte duurzaamheid van sommige biomassa, maar we zouden dit graag willen bespreken in de evaluatie van het Energieprogramma en hier niet nu een loos symbool van willen maken.

De VOORZITTER: En ik leidt daaruit af dat u tegen stemt. Klopt dat?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dat is juist.

De heer NOLLES (GroenLinks): Een stemverklaring bij één motie: dat is dezelfde 358. Deze is niet uitvoerbaar en met de overwegingen en constateringën zijn wij het niet helemaal eens, maar wel uitdrukkelijk met het verzoek. In principe zijn wij natuurlijk ook voor een duidelijke, goede ecologische randvoorwaarde, maar vanwege de uitvoerbaarheid en de inhoud van de overwegingen stemmen wij hier nu niet voor.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik wou eigenlijk een motie intrekken, maar die vraag was niet gesteld.

De VOORZITTER: Ik vind dat je stemverklaringen best wel mag misbruiken om een motie in te trekken.

Mevrouw WULFSE (VVD): Dank u, voorzitter. De VVD heeft, gehoord de toezegging van de gedeputeerde over het feit dat je geen rechten kunt ontlenen in de maatschappelijke tender aan het plaatsen van windmolens, dermate goed uitgelegd dat motie 352 wordt teruggetrokken.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Motie 356 ‘Alternatieven voor zon en wind’, ‘(...) onderzoek naar economisch rendabele energievormen zoals thorium, waterstof en opslag’. We vinden het op zich wel een goede motie, alleen het woordje ‘thorium’ zien we er liever niet in: we zien daar ook gelijk wapens en kernenergie in, dus dat willen we niet. Dus alleen om die reden zullen we dit niet steunen.

De heer ZWIERS (PvdN): Het gaat over motie 351, die Groninger Belang en de PVV toch sympathiek vonden, maar waarbij zij, zal ik maar zeggen, niet het volste vertrouwen in het College hadden. Wij hebben wél het volste vertrouwen in het College dat men dit goed zou kunnen uitvoeren, maar we gaan ervan uit dat de dorpen en de omgeving duidelijk gehoord worden en dat daar een vervolg aan gegeven gaat worden.

De VOORZITTER: Dank u wel. Daarmee ben ik echt door de stemverklaringen heen, geloof ik, hè? En u ook. Mooi, dan gaan we stemmen, want daar zijn die verklaringen uiteindelijk op gericht – de ondertiteling bij het stemmen.

Dat begint bij motie 351, waarop staat 'Energietransitie van onderop'. Wie is *daarvoor*? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, de SP, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. Wie is *daartegen*? Tegen zijn de fracties van de PVV, van Groninger Belang en van de VVD. De motie is aanvaard.

Motie 352 is ingetrokken, zoals u weet.

Dan heb ik die andere motie, nummer 353 'Veel op het spel'. Wie is er voor die motie? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, de SP, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. Wie is *daartegen*? Dat zijn de fracties van de PVV, Groninger Belang en de VVD. De motie is aanvaard.

Dan kom ik bij motie nummer 354 'Geen extra windmolenparken'. Wie is voor deze motie? Dat zijn de fracties van de PVV, Groninger Belang en de VVD. Wie is *daartegen*? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, de SP, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. De motie is verworpen.

Motie 355 'Verdrag van Aarhus'. Wie is *daarvoor*? Dat is de fractie van de PVV. Wie is *daartegen*? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. De motie is verworpen.

Dan de motie met nummer 356, getiteld 'Alternatieven voor zon en wind'. Wie is *daarvoor*? De fracties van de PVV en de VVD. Wie is *daartegen*? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. De motie is verworpen.

Dan de motie 357, waarboven staat 'Wind van Land!'. Wie is *daarvoor*? Dat zijn de fracties van de PVV en Groninger Belang. Wie is *daartegen*? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. De motie is verworpen.

En dan de motie onder de titel 'Laat 1.000 bomen bloeien', nummer 358. Wie is *daarvoor*? Dat zijn de fracties van de PVV, de SP en de Partij voor de Dieren. Wie is *daartegen*? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, Groninger Belang, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks en het CDA. En daarmee is de motie verworpen.

Dit is een brief, dus dit is het einde van dit agendapunt. Ik schors de vergadering voor een halfuur, dus zeg maar ruim halftwee zitten we weer in deze zaal.

[Schorsing]

B. Beëindiging gaswinning provincie Groningen

De VOORZITTER: Dames en heren, als u het goed vindt, heropen ik de vergadering. Bent u daar al aan toe? Of zit u mentaal nog in de zon? Houd dat vast.

We hebben vorige week in de commissie Bestuur niet over dit onderwerp besproken, de beëindiging van de gaswinning. En dat is wel gebruikelijk eigenlijk bij onderwerpen die linksom of rechtsom op de Statenagenda terechtkomen. Dat betekent natuurlijk ook dat u uw kruik een weekje langer droog hebt kunnen houden. Kortom, ik heb grote verwachtingen van u – ook overigens van de beknoptheid die u daarbij aan de dag legt.

De eerste die ik het woord geef, is de heer Mastenbroek van de SP.

De heer MASTENBROEK (SP): *'Groningen moet niet Groningen blijven, Groningen moet weer Groningen worden.'* Dat was de titel van een nieuwsbrief die ik onlangs ontving over het besluit om de gaswinning naar nul te brengen. Dat besluit is in één woord historisch, maar we zijn er nog niet. Inmiddels is onrust geweest over de aansprakelijkheid van de NAM in de nieuwe situatie. De Mijnbouwwet wordt, naar gezegd wordt, om verlaging tot nul mogelijk te maken, gewijzigd en daarbij wordt onder meer het belangrijke artikel 33 geschrapt, dat de NAM verplicht om zorgvuldig te winnen en schade te voorkomen. De gedachte is kennelijk dat als de winning ver omlaaggaat, het voor de NAM niet meer rendabel is om te winnen en de minister de NAM toch wil dwingen om de voorgeschreven hoeveelheid te winnen. Een wijziging met wel heel veel haken en ogen. Terecht heeft GS hiervoor in de internetconsultatieronde aandacht gevraagd. En wat er gebeurt er met de schade? Ontstaat die dan door het besluit van de minister om een bepaalde hoeveelheid te winnen? En hoeft

er nu niet meer zorgvuldig gewonnen te worden? Het wettelijke systeem wordt helemaal overhoop gegoooid, terwijl het onduidelijk is of dat wel nodig is.

Ook op het gebied van de versterkingsoperatie is er veel onrust. Sommigen vinden dat de versterking maar moet stoppen, anderen vinden dat die volop door moet gaan. Wat ons betreft moet er maatwerk zijn. Er moet niet over de mensen heen een groot besluit over stoppen of doorgaan genomen worden, maar er moet met de betrokkenen gekeken worden wat in individuele gevallen het beste is. daarbij moet de veiligheid op één staat, wat versterkt moet worden, moet versterkt worden. Aan de andere kant moet ook niet half Groningen gesloopt worden, als dat achteraf helemaal niet nodig is. Hoe ziet de gedeputeerde dat? Moeten we helemaal stoppen? Moeten we domweg doorgaan? Of moeten we maatwerk leveren voor de inwoners? Wij stellen dat laatste voor en dienen straks mede met de VVD een motie daarover in.

Al met al is er een grote overwinning behaald door Groningen met hulp van de rechter. Door inzet van de inwoners, de Groninger Bodem Beweging, het Gasberaad Groningen, gemeenten, provincie en wat mij betreft zeer zeker door de inzet van gedeputeerde Eikenaar is er een enorme reus verslagen. Verlagen was onmogelijk, leveringszekerheid, financiële belangen – absoluut niet nodig: 12 miljard kuub als gasbingo. En nu gaat het naar nul. Ik feliciteer iedereen die zich hiervoor heeft ingezet en ik nodig iedereen van harte uit om dit zaterdag aanstaande te vieren bij het Bloeifeest, een vervolg op het eerdere bloeiende verzet en samen te bespreken hoe wij nu verdergaan. Het wordt, als ik het goed begrepen heb, ontzettend mooi weer.

De heer KAATEE (PVV): Ik hoor de fractievoorzitter van de SP de loftrumpet steken over dit College – dit SP-College, zou je kunnen zeggen. Er is veel bereikt. Zou hij wat voorbeelden kunnen noemen dan van wat wij nu in het gasdossier te danken hebben aan de inzet van dit College?

De heer MASTENBROEK (SP): Nou ja, 'SP-College' vindt ik wat té veel eer. Ik heb volgens mij heel duidelijk aangegeven dat de provincie hier in het algemeen een grote rol in heeft gehad en specifiek de gedeputeerde, die primair over de gaswinning gaat, daarbij extra genoemd. Ja, en wat is bereikt? Dat heb ik volgens mij net gezegd. Er werd steeds gezegd: de gaswinning kán niet omlaag vanwege de leveringszekerheid en al dat soort argumenten en nu gaat de gaswinning naar nul. De schadeafhandeling is verplaatst naar een onafhankelijk loket met een hele andere manier van benaderen. Ja goed, u weet wat er allemaal is gebeurd in het gasdossier en dat wat er is gebeurd – dat is mijn loftrumpet – is de verdienste van de Groningers, van Groningen, van de gemeenten en van de provincie.

De heer KAATEE (PVV): Het klopt inderdaad dat ik weet wat er is gebeurd. Maar mijn vraag ging er specifiek over wat we nou te danken hebben aan de inzet van dit College. We kunnen de rechtsgang noemen waardoor er dingen zijn verbeterd, de nieuwe minister scheelt ook een slok op een borrel, een extra aardbeving erbij: dat helpt allemaal. Maar wat hebben we nou specifiek te danken aan de inzet van het huidige College?

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, alles wat er gebeurd is hebben we te danken aan het totaal. Ik ga hier niet zeggen dat deze gedeputeerde het bijvoorbeeld allemaal in zijn eentje gedaan heeft, dat is gewoon niet zo. Maar wat er bereikt is, is dat de NAM uit het systeem is, dat de schadeafwikkeling op een ruime manier gebeurt, op een manier die de inwoners denk ik veel meer ruimte geeft en niet meer in een strijd stort tegen de NAM. Op een manier die er gewoon voor zorgt dat de schade vergoed wordt en daarna wel bekeken wordt wie daar uiteindelijk voor gaat betalen. Dat hebben we bereikt. De gaswinning naar nul hebben wij bereikt, met elkaar.

De VOORZITTER: Het hoeft niet per se drie keer hoor, volgens mij is uw punt wel gemaakt zo, meneer Kaatee. Of niet?

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, voorzitter, ik heb mijn punt ook gemaakt, dus ik ben klaar met mijn betoog.

Mevrouw BEENEN (PvdA): 'Een historisch besluit', was de eerste reactie van de Staten- en Tweede Kamerfractie van de Partij van de Arbeid. We zijn dan ook positief over de stappen die zijn gezet. Maar er is nog veel werk aan de winkel. Want voor nu lost dit de problemen nog niet op. Er blijven veel onzekerheden. De schadeafhandeling onder het nieuwe schadeprotocol is nog niet begonnen en gelukkig hebben we wél het goede nieuws gehoord dat de kleine schades zo snel mogelijk vlot worden getrokken. Ten tweede worden de oude en de oude complexe schadegevallen tot een voor

getroffenen goede en ruimhartige oplossing gebracht. En hoe nu verder met het versterkingsprogramma? Wat doet dit met de mensen die al een inspectierapport voor versterking hebben, maar nog geen versterkingsplan? Of beide hebben, maar nu *on hold* zijn gezet?

Het standpunt van de Partij van de Arbeid is helder: zolang er geen duidelijk advies ligt dat de veiligheid garandeert, moet er doorgegaan worden met het versterken. Maar wordt er ook geen rechtsongelijkheid gecreëerd wanneer er niet doorgegaan met het derde en vierde kwartaal? Ik hoor daarover graag een reactie.

Als een huis van de trillingen van de funderingen afkomt, zie je dat niet aan de buitenkant. Als er geen rapport ligt voor versterking, hoe laat je deze woningen dan staan? De Partij van de Arbeid vindt dat de bewoners een inspectie moeten kunnen krijgen om hen die zekerheid te bieden. Gas omlaag en minder versterken: wat betekent dit nou voor het grote investeringsprogramma? Het kabinet zal fors moeten bijdragen aan de herstructurering en opbouw van Groningen en dat is meer dan de 50 miljoen per jaar voor de komende vier jaar. We zouden ons ook de vraag kunnen stellen wat we nou na honderd jaar nog kunnen zien van de gevolgen van de aardgaswinning.

De Partij van de Arbeid is van mening dat als we mensen het vertrouwen terug willen geven door de gaswinning omlaag te brengen, we ook voor hun huizen de onzekerheid zouden moeten wegnemen. Mensen moeten het gebied te allen tijde kunnen verlaten als ze dat willen. De Partij van de Arbeid is nog steeds voor een garantieregeling.

De blijdschap over het besluit, de gaswinning fors te verlagen en op tijd te beëindigen is terecht. Maar als we de garantie krijgen dat alle verdere voorwaarden worden ingevuld, dan zijn we terecht blij. Ik zie graag de reactie van het College tegemoet.

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): De gaswinning naar nul in afzienbare tijd: prachtig. Maar daarmee is de schuld aan Groningen nog niet ingelost. We lezen ook in de brief de vijf lijnen die nodig zijn om de gaswinning daadwerkelijk te kunnen verminderen en zoals het College het beschrijft, kunnen ook wij ons hierin vinden.

Wat betreft de versterkingsoperatie hebben wij een aantal aandachtspunten en vragen. De basis onder de versterkingsoperatie, de veiligheid van de Groningers, staat op losse schroeven. Omdat de gaswinning nu snel wordt teruggeschroefd en de versterkingsoperatie een echt enorme sociale impact heeft op de levens van de Groningers, vragen wij ons wel het volgende af – en dat vragen wij dan ook aan het College. Want laten we wel wezen: door te versterken kon er mooi doorgepompt worden. Wat is de status van de versterkingsoperatie en ondermijnt deze nieuwe realiteit op het gasdossier de noodzaak van deze versterking? Wat betekent dat in de ogen van GS? Is het dan nodig om onze burgers deze enorm ingrijpende operatie op individueel niveau nog aan te doen, in het licht van de koers van dit kabinet en deze minister? En die minister geeft aan dat hij voor de zomervakantie van dit jaar onderzoeksresultaten verwacht. Hoe ziet GS deze boodschap? Het is dan ook daarom onze zorg en daarom gaan wij samen met de VVD een motie indienen en die zal dan zodadelijk ook worden ingediend door de VVD.

In het toekomstperspectief zijn de maatschappelijke uitdagingen geschetst zoals duurzaamheid, krimp en werkgelegenheid. De provincie is zwaar beschadigd door de jarenlange gaswinning en er moet nu daadkracht worden getoond in vooral ook het financiële perspectief. Ook maatschappelijke organisaties beginnen zich te roeren. De beëindiging van de gaswinning betekent ook dat we met elkaar met een *open mind* naar de alternatieve energiebronnen moeten gaan kijken. Ook met een *mind* dat dit een *must* is en dat het wellicht ergens pijn zal gaan doen of gaat knellen. Maar toch moeten we hard aan de slag voor onze energietransitie. Daar hebben de volgende generaties ook recht op en voor het CDA ligt hier ook de stelling: een eerlijke verdeling van lusten en lasten. Samen met de inwoners, met de regio en maatschappelijke organisaties moeten wij hiermee aan de slag. Wij verwachten dat het College in al zijn contacten met de minister ons breedvoerig hierover blijft informeren.

Ten slotte: de gaswinning gaat gestopt worden. Maar anderzijds wordt fracking ons – om het maar impopulair te zeggen – in de maag gesplitst. Het CDA is hier fel op tegen en we willen dit dan ook kracht bijzetten met het indienen van deze motie.

De VOORZITTER: Ik schrok even. Dit is een motie met twee kantjes, maar gelukkig is de tweede helft vooral ondertekeningen. Dit is de motie met nummer 359 met als titel 'Geen fracking Pieterzijl-Oost', ingediend door de fractie van het CDA, mede namens de fracties van GroenLinks, de SP, Groninger Belang, de PvdA, de Partij voor de Dieren, de ChristenUnie, de Partij voor de Vrijheid en de Partij voor het Noorden:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018, Constateerend dat

- het plan van de NAM om bij het gasveld Pieterzijl-Oost fracking toe te passen;
- het ontwerp-instemmingsbesluit van de minister om dit toe staan;

Overwegende dat

- de gemeenteraad van Zuidhorn zich in verschillende moties heeft uitgesproken voor een moratorium op fracking vanwege schade aan het milieu, de leefbaarheid en het risico van aardbevingen;
- de gemeenteraad van Zuidhorn de zorgen heeft uitgesproken over de verschuiving van de gaswinning naar de kleinere velden en daarnaast de adviezen van de lokale overheden om het gasveld bij Pieterzijl-Oost niet te ontwikkelen, terzijde zijn gelegd;
- er onbegrip heerst onder de bewoners en er geen draagvlak bestaat;
- het exploiteren van het gasveld Pieterzijl-Oost een veranderende druk op de breuklijn tussen de gasopslag Grijpskerk en het veld Pieterzijl-Oost tot gevolg zal hebben;
- er door het beurtelings in- en uitpompen van gas in de opslag er een continue veranderende kracht op de breuklijnen van de gasopslag komt te staan;

Sprekende uit dat

1. er al een uitgebreide analyse van de risico's die kunnen ontstaan bij de toenemende mijnbouwactiviteiten in het gebied, beschikbaar had moeten zijn en alsnog beschikbaar moet komen;
2. inwoners die zich zorgen maken over fracking en de gevolgen van de aardgaswinning, onze steun krijgen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. bij het kabinet, de Tweede Kamer en de NAM erop aan te dringen dat het ontwerp-instemmingsbesluit om fracking toe te passen bij de gaswinning in Pieterzijl-Oost, in te trekken
- En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWERTBROEK (D66): Een historisch besluit van dit kabinet, want op z'n laatst in 2022 gaat de gaswinning onder de 12 miljard kuub per jaar en uiteindelijk gaan we naar nul. En het werd al door vorige sprekers aangegeven, maar er moet nog héél veel gebeuren. Wij zijn blij met deze eerste stap en wij willen dan ook de complimenten geven. Een citaat uit de brief van de minister richting de Tweede Kamer: *'Door de beëindiging van de winning forceert het kabinet een keerpunt in de veiligheid en de veiligheidsbeleving in Groningen.'* En ik zou graag eigenlijk deze zin willen doorverwijzen naar de maatschappelijke organisaties en lokale overheden. Want volgens mij hebben we gezien dat, doordat wij de afgelopen tijd met z'n allen eendrachtig zijn opgetrokken, we uiteindelijk dit resultaat met z'n allen hebben gehaald.

Er moet nog veel gebeuren en er gebeurt ook al veel, want er zijn al verschillende lijnen in gang gezet met maatregelen om te komen tot dat groene en veilige Groningen. Het zijn er vijf om precies te zijn, ik zal ze niet allemaal afaan. Bijvoorbeeld de stikstoffabriek is een oplossing om de gaswinning te verlagen, maar mijn fractie ziet dit wel als een tussenstation richting een duurzaam Groningen. Collega Kruize is hier dit bij het vorige agendapunt uitgebreid op ingegaan wat mijn fractie daarvan vindt. Maar ook bijvoorbeeld de afbouw van de export en de verduurzaming van de gebouwde omgeving: dat laatste zien wij als een enorme kans.

Tegelijkertijd hebben we een versterkingsoperatie en de heer Mastenbroek vroeg zich ook al af: moet je daarmee stoppen, moet je daarmee doorgaan of moet je gaan voor dat maatwerk? Ook wij kiezen voor dat laatste en hebben er daarom voor gekozen om samen met de VVD ook die motie in te dienen.

Tot slot die toekomst, want het gaat om die duurzame energie; daarbij ga ik geen agendapunt overdoen. Maar mevrouw Van Kleef heeft met haar motie wel een belangrijk punt te pakken, namelijk dat fracking daar wat ons betreft ook niet een onderdeel van uitmaakt, maar dat wij verder moeten richting een groen en veilig Groningen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Allereerst over de brief die het College heeft verstuurd: complimenten van de VVD, wij vonden het een heel mooie, heldere en beknopte brief. Ook zonder veel omhaal van woorden werd duidelijk gesteld hoe de zaken ervoor staan, heel prettig om te lezen.

Dan natuurlijk het besluit dat uit Den Haag gekomen is, dat de gaswinning zo snel mogelijk wordt gestopt en in 2021 of 2022 al op 7 of 4 miljard bcm per jaar uitkomt. Dat is met recht 'een historisch besluit' genoemd. Wat een omslag en zo snel, veel sneller dan ook wij hadden verwacht. De SP had het er al over en D66 sprak er ook al over: succes kent vele winnaars en ik denk dat we dat ook gezamenlijk hebben gedaan. Maar de VVD wil toch ook wel één feit noemen dat wel heel erg geholpen en waar wij ook voor gestaan hebben: dat is dat meet- en regelprotocol dat we gezamenlijk hebben bepleit en dat is ingevoerd. Want *du moment* dat er een zware beving kwam, moesten er

direct een onderzoek en een nieuw plan komen en dat heeft echt de voortgang enorm geholpen. Dus ja, dat hebben we eigenlijk ook allemaal samen bereikt, vindt de VVD.

Het nieuwe besluit is er gekomen, essentieel en verstrekkend. Naar ons gevoel kantelt ook echt alles: de gevoelens, het perspectief en ook de wijze waarop we ons inzetten ook als provincie.

De heer KAATEE (PVV): Ik hoor mevrouw Wulfse dus praten over de successen: met z'n allen bereikt en het meet- en regelprotocol noemt ze. Hoe kijkt zij eigenlijk aan tegen de wisseling van de wacht in Den Haag? Wat voor invloed heeft dat op de successen gehad, naar haar mening?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, zoals ik al zei: succes kent vele winnaars. Het is niet aan mij om hier personen te beoordelen. Ik verwijs u naar een uitzending bij Pauw waar de minister zelf iets gezegd heeft over het voordeel van de nieuwkomer – ik denk dat ik daar wel wat bij kan aansluiten. Maar ik kijk liever naar onszelf, wat wij samen gedaan hebben en daarvoor zijn wij hier.

De heer KAATEE (PVV): Ik zou toch wel een beetje willen aandringen, want ik ben toch wel benieuwd hoe het oordeel van de VVD staat ten opzichte van het beleid van de vorige minister, dat toch een heel ander beleid was dan dat van de huidige minister. Is de VVD zich daar ook van bewust, dat daar een heel groot verschil tussen zit, tussen het beleid van de ene minister en het beleid van de andere minister?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik denk dat het ene beleid ervoor moet zorgen dat het andere gedaan kan worden en dat ik mij bewust ben van het grote verschil en dat die gaswinning nu zo snel naar nul gaat, dat is echt een ommekeer in het beleid en daar zijn we natuurlijk óngelooflijk blij mee – net als u, denk ik.

Ik gaf net namens de VVD aan dat ook ons perspectief zo gewijzigd is en dat is ook heel erg belangrijk, want je voelt letterlijk dat er ruimte komt om naar de toekomst te kijken. En wij hopen ook dat er een positief effect op veiligheid en schaderisico's komt en dat we ons kunnen richten op een verbeterde aanpak van huizen en panden, een andere wijze van besturen én toekomstperspectief, waarbij het voor de VVD essentieel is dat het versterken, waar dat nodig is, echt doorgaat en dat het ook losgekoppeld wordt van aardgasbaten. Daar heeft het niet mee te maken, het staat op zich. Daartoe dient de VVD samen met de SP, D66, het CDA en de ChristenUnie de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 360 met als titel 'Snel versterken met behoud van erfgoed', ingediend door de fractie van de VVD, mede namens de fracties van de SP, D66, het CDA en de ChristenUnie:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,
Constaterende dat

- er op 29 maart jongstleden een kabinetbesluit is genomen om de gaswinning in een hoog tempo beneden het door SodM veilig geachte niveau af te bouwen;
- een nieuwe, breed uitgezette opdracht tot onderzoek naar de veiligheid en versterking in relatie tot dit besluit is gegeven, dat voor de zomer is afgerond;
- er hoop is dat de risico's versneld en sterk omlaag gaan;
- de versnelde afbouw op veel steun in de Staten kan rekenen;
- de veiligheid echter voor de Staten altijd voorop blijft staan;

Overwegende dat

- panden die niet veilig zijn, ondanks de overlast en ingrijpende gevolgen, met de grootste voorrang nog dit jaar volgens afspraak versterkt moeten worden en er aan onomkeerbare gevallen ook gewoon doorgewerkt wordt;
- het Groningse erfgoed de karakteristieke dorpen en panden zoveel als mogelijk behouden moeten worden;
- er hoop is dat we door het besluit van 29 maart een kleinere versterkingsoperatie nodig zullen hebben;
- de bestaande aanpak van de versterking voor overlast en irritatie zorgt;

Dragen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. er zorg voor te dragen dat de versterking van woningen met een acuut veiligheidsrisico met spoed wordt uitgevoerd;
2. zich in te zetten voor zoveel mogelijk behoud van het Groningse erfgoed;
3. het vertrouwen van de bevolking niet te schaden door in de periode tot deze zomer beloftes over versterkingen of sloop of herbouw te doen die niet waargemaakt kunnen worden of niet nodig zijn;

4. de tijd tot de zomer te gebruiken om te komen tot een nieuwe aanpak waarbij versnelling en verbetering van de aanpak een belangrijk punt is;
En gaan over tot de orde van de dag!

De heer KAATEE (PVV): Als ik het zo snel en goed hoorde, gaat het om onontkoombare gevallen, waar de voortgang in moet blijven zitten. Ik zou graag van mevrouw Wulfse willen horen hoe je dat moet lezen, hoe je dat moet definiëren. Wat zijn nou precies die 'onontkoombare gevallen'?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, dan doet u de motie echt tekort. En ik begrijp wel dat u dat doet, want wij hebben altijd vrij korte en krachtige moties, maar hier staan juist een heleboel punten verwoord die daaraan bijdragen. 'Onontkoombaar' staat volgens mij daar niet bij in, maar 'onomkeerbaar' wel. Maar goed, dat is slechts een van de begrippen. Eigenlijk is de kernzin de laatste zin die de voorzitter voorlas, dat je tot een versnelde en verbeterde aanpak komt – daar gaat het om. Maar wat deze partijen niet voor ogen staat, is dat we de komende tijd beloftes gaan doen die over een paar jaar ingelost moeten worden, terwijl het misschien niet nodig is. Want we willen met een speciale blik naar het Groninger erfgoed natuurlijk goed opletten dat dit niet vernield wordt: dat is echt de kern van de motie.

De heer KAATEE (PVV): Ja, ik wil de motie verder ook helemaal niet tekortdoen, hoor. Maar ik ben gewoon benieuwd naar de technische uitleg eigenlijk van die onomkeerbare gevallen, omdat er natuurlijk al langdurig c.q. langjarig allerlei gevallen in de pijnpijn zitten en er allerlei verwachtingen zijn gewekt. Dus zou je dit ook onder die onomkeerbare gevallen kunnen verstaan dat het gaat om gevallen waarbij de gerechtvaardigde verwachting is dat er wat met die huizen gaat gebeuren?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, het zou kunnen dat je dat zo uitlegt. De PVV zegt terecht 'een pijnpijn' en die pijnpijn kan jarenlang zijn, hè? Want we hebben gezien dat dit proces wel 25 jaar zou kunnen duren. En ergens moet je kijken en op één moment moet je je afvragen of het wel verstandig is om dát nog in te plannen, terwijl we het nog niet eens voor elkaar krijgen wat we nu doen en de situatie verandert. Dus we hebben het niet exact beschreven, omdat dat uitgezocht moet worden, maar we denken wel dat het voorwerp van onderzoek kan zijn hoe je daar goed en verstandig mee omgaat. Maar je moet absoluut geen beloftes doen waarbij de verwachting gerechtvaardigd is dat er op korte termijn wordt ingegrepen: dat kan gewoon niet, dat is gewoon een heel zorgvuldig proces. We kunnen ook niet al die dossiers inkijken waar het over gaat, maar dat laten we over aan het College.

De VOORZITTER: De laatste vraag dan van de heer Kaatee in dit rondje.

De heer KAATEE (PVV): Ja, wij komen straks ook met een motie, die behoorlijk gelijkluidend is. Dus misschien moeten we even kijken hoe we daar even mee moeten omgaan. Maar het verschilletje zit hem denk ik in hoe je dat 'onontkoombaar' moet lezen, danwel 'gerechtvaardigde verwachtingen'. Daar kom ik straks misschien nog wel op terug.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Deze motie hebben wij gisteravond al even in concept gezien en die riep bij ons eigenlijk een vraag op. inhoudelijk staan er heel veel dingen in waarvan we hopen dat het College die straks ook gaat bevestigen.

Maar richting de VVD een heel specifieke vraag. Op 14 maart, in de vorige Statenvergadering, heeft de VVD bij de behandeling van de zienswijze op het Addendum van het Meerjarenprogramma van de NCG ook een motie ingediend en in die motie zeggen zij: *'de voordracht bij de zienswijze zo te wijzigen dat er alleen inspecties en onderzoek plaatsvinden en er gedurende de zes maanden niet wordt begonnen aan nieuwe versterkingen'*. En als we nu deze motie lezen, dan is het standpunt van de VVD op dat terrein eigenlijk volledig 180 graden – of 360 graden – gedraaid, want nu moeten er wél dingen doorgezet worden. Klopt dat, mevrouw Wulfse?

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, in de vorige Statenvergadering hadden we dit besluit nog niet voorliggen – zoals GroenLinks ook weet. De VVD heeft er toen voor gepleit, vanuit de gedachte dat het aantal pilots dat we hebben gedaan waar een aantal fouten in is gemaakt, om een soort *stand-still* of een moment van rust om te kijken of we nou van die fouten kunnen leren en met een verbeterde aanpak kunnen komen. Dat was het doel van die motie. Die motie heeft ook geen enkele meerderheid gehaald en ik vond het niet verstandig om maar helemaal te stoppen. Nou, in het licht van wat er nu gebeurd is, willen wij wél verdergaan met het idee dat je zaken kunt verbeteren. Maar voor helemaal stoppen is er toch geen meerderheid, dus lijkt het ons ook verstandig om opnieuw zo'n motie in te

dienen. Wij denken dat dit verstandiger is, zeker in het licht van het feit wat eraan gaat komen: dat de gaswinning naar beneden gaat.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dat constateer ik inderdaad dat de VVD verstandiger geworden is op dit terrein. Maar er zijn toch niet echt nieuwe onderzoeken of zienswijzen naar voren gekomen waarom dat standpunt op dit moment echt anders is. Ik waardeer het standpunt op dit moment, maar ik zie de verandering bij de VVD nog niet dus.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Waarop baseert mevrouw Wulfse het feit dat het rustiger zal worden in de ondergrond, nu de gaswinning naar beneden gaat? Dat hopen we natuurlijk met z'n allen. We zijn heel blij met de verlaging van de gaswinning, maar vooral in uw dictum spreekt u over versterking of sloop en herbouw te doen die niet waargemaakt kunnen worden of niet nodig zijn. Maar wanneer kunnen we nou weten wat niet nodig is? Ik heb daar grote vraagtekens bij. Ik denk namelijk wel dat we door moeten gaan met die versterking.

Mevrouw WULFSE (VVD): De VVD zal nooit uit zichzelf zeggen wanneer dat is, want daar hebben wij net zo min als u verstand van. Wat we wél weten, is dat de gaswinning heel snel naar nul gaat. In de motie gaat het ook over hoop en verwachtingen, dus wij hopen dat het veiliger wordt en wij verwachten dat het rustiger wordt in de ondergrond. Maar de vier instituten die daarin gespecialiseerd zijn – het SodM, TNO, de TU Delft en het KNMI – zijn hun onderzoek gestart en die zullen daar uitsluitsel over geven voor de zomer – en niet de VVD.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Weet mevrouw Wulfse dat dit soort dingen juist heel veel argwaan oproept bij de bevolking? Want men ziet toch overal addertjes onder het gras – of het nou terecht is of niet terecht is. Maar we hebben een beetje het idee dat aan de ene kant de gaswinning dus minder wordt en het aan de andere kant goedkoper wordt gemaakt wat betreft de versterkingsopgave en is dat niet een zorg die u met ons deelt?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, ik hoor over addertjes onder het gras: dat is nooit prettig en daar zijn wij ook geen voorstander van. Maar de VVD vindt het wel belangrijk dat we over feiten spreken. En als deze vier gerenommeerde instituten met een onderzoek komen en een uitslag – ik denk dat we die ook serieus mogen beoordelen –, denk ik ook wel dat we van de bewoners van Groningen kunnen verwachten dat ze daar serieus naar kijken. Gerechtafdig wantrouwen mag, maar om bij voorbaat deze instituten te wantrouwen, voedt denk ik niet het vertrouwen dat de bevolking moet hebben, ook niet in u als partij.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, het is natuurlijk wel ergens op gebaseerd, dat wantrouwen – ook naar die instituten toe. Ik bedoel, zij hebben natuurlijk zo vaak wat geroepen, zij zijn al zo vaak met onderzoeken gekomen en het was niet altijd terecht en achteraf vaak zelfs onzin wat ze riepen. Dus waarom zoveel vertrouwen in deze organisaties nu?

Mevrouw WULFSE (VVD): Ja, dat is wel heel erg kort door de bocht van de Partij voor de Dieren dat dat onzin is. Het is natuurlijk duidelijk dat er in heel weinig gebieden op de wereld gas wordt gewonnen door de mensen op deze manier en daarbij aardbevingen worden veroorzaakt. Dus dat je daar onderzoek voor nodig hebt en dat daarbij sprake is van voortschrijdend inzicht, is absoluut het geval. Toen in 2012 bij die eerste grote aardbeving minister Kamp vroeg wat we eigenlijk weten over die aardbevingen, had hij eigenlijk maar één A4'tje informatie daarover. Dat we nu die meters hebben die u en ik ook elke keer moeten doorlezen, is alleen maar goed. Wij weten steeds meer en daar vertrouwen wij ook op. Dit punt ging eigenlijk over ons pleidooi tijdens de vorige Statenvergadering, waarin we via die motie voor verbetering van de aanpak en versterking door het leren van de pilots hebben gepleit.

Hoe kunnen ons erfgoed en de beeldbepalende panden behouden blijven? Een beter aanpak en fundamenteel kijken naar wat echt noodzakelijk is, een meerjarig plan in samenhang opzetten: dat willen wij. Niet technocratisch doorgaan pand-voor-pand, maar verstandig en in overleg met de bewoners en ook met een visie van de provincie: dat bepleiten we ook via deze motie. Is het College dat met de VVD eens? Vindt het College ook dat de regie daarover in de regio moet liggen? En bent u het met de VVD eens dat het behoud van het karakter van Groningen ook voorop moet staan?

Namens mijn partij kan ik alleen maar uitspreken dat we samen met alle Groningers hopen dat onze veiligheid wordt vergroot en dat de risico's echt omlaag gaan. En we kijken dan ook met

spanning uit naar de resultaten van de onderzoeken van het SodM, TNO, TU Delft, het KNMI en de andere die voor de zomer zullen verschijnen.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Geen 12 miljard kuub per jaar, ook geen 10 miljard: wij kregen te horen dat de gaswinning in het Groningenveld teruggaat naar nul. En als één mededeling van dit kabinet insloeg, dan was het wel deze. Als ChristenUnie-fracties in raden, Staten en de Tweede Kamer hebben wij ons hier jarenlang heel druk over gemaakt – net als andere fracties overigens. Afgelopen vrijdag heb ik samen met een college van de Tweede Kamer een rondje gemaakt en hebben we gesproken met zowel de Groninger Bodem Beweging, de organisatie Stut & Steun als, natuurlijk ook vanuit de ChristenUnie, Kerk & Aardbeving. De mensen zijn daar gematigd positief, maar ook sceptisch over de besluiten die genomen zijn. Gematigd positief omdat men weer perspectief ziet voor de provincie, sceptisch vanwege alles wat er de afgelopen vijf jaren wél is beloofd maar niet is gebeurd.

Dit is een stap in de goede richting, we zijn blij met dit besluit, er moet nog veel gebeuren, we zullen hier nog veel over spreken. Maar dit was iets wat insloeg als een bom, maar wel op een positieve manier.

De heer KAATEE (PVV): Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat blijkt eindelijk bereid om de veiligheid van de Groningers boven financieel gewin te stellen. Het gejuich is niet van de lucht. Apart toch hoe mensen kunnen wennen aan misdadig gedrag en als dat vervolgens lijkt te stoppen, we dat als een daad van grote menselijkheid beschouwen. Terwijl nu feitelijk iets lijkt te gaan gebeuren wat al vele jaren eerder moeten gebeuren: namelijk de veiligheid vooropstellen. En dan nog: eerst zien, dan geloven. De fracking in Pieterzijl lijkt niet veel goeds te beloven en het valt niet uit te sluiten dat het ministerie met het besluit om te stoppen met de winning van ons laagcalorisch broeikasgas, toch eerder de aarde wil redden dan de veiligheid van de Groningers te verhogen. Bovendien is het gas bijna op en valt er in wingewest Groningen niet zoveel meer te halen.

Maar te brengen is er nog genoeg. Denk alleen maar aan die gigantische versterkingsoperatie waar het ministerie zich nu vanaf lijkt te maken. Vooropgesteld, Groningen moet Groningen blijven en onze fraaie borgen, middeleeuwse kerkjes, dorpsaanzichten, boerderijen en monumentale panden moeten behouden blijven. Maar daar waar burgers al in een versterkingstraject zitten in een standaardrijtjeshuis wonen en er op rekenen dat hun woning versterkt gaat worden of gesloopt, daar moet de overheid het vertrouwen niet nog verder op de proef stellen en gewoon leveren. Immers, de grond onder onze voeten zal nog wel even blijven beven. Daarom komen wij met navolgende motie.

De VOORZITTER: Boven de motie staat 'Vertrouwen op versterking'. Dat is de motie met nummer 361, ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Overwegende dat

- het voor het vertrouwen van gedupeerden en andere Groningers niet goed is als de onzekerheid rond de versterkingsoperatie langer voortduurt;
- een versterkte woning een veiligere woning is;
- de in gang gezette versterkingsoperatie een te lange voorgeschiedenis heeft;
- deze versterkingsoperatie uitgevoerd moet kunnen worden op een wijze die ervoor zorgt dat Groningen Groningen blijft, waarbij er alles aan wordt gedaan om, desnoods met de inzet van ongekende financiële middelen, onze borgen, middeleeuwse kerkjes, dorpsgezichten en monumentale panden en boerderijen te behouden;

Constaterende dat

- er mede door de brief van de minister van Economische Zaken en Klimaat van 29 maart 2018 onzekerheid bestaat over de versterkingsoperatie;
- er aan de huidige veiligheidssituatie niets is veranderd;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. zich ervoor te beijveren dat in alle gevallen waar een gerechtvaardigde verwachting bij de gedupeerden is ontstaan dat hun woning versterkt of gesloopt gaat worden, omdat die vanwege door de mijnbouw ontstane veiligheidsrisico's niet aan de landelijke veiligheidsnormen voldoet, aan de verwachting van de bewoners wordt voldaan;
2. Provinciale Staten vóór 1 juli 2018 te informeren over wat het College heeft gedaan om uitvoering aan deze motie te geven;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, de heer Kaatee heeft net wat interrupties gepleegd op andere sprekers en daaruit heb ik toch de indruk gekregen dat de PVV vindt dat de versterking helemaal door moet gaan. En nu dient u toch wel een wat genuanceerdere motie in, die misschien wel past bij wat de vorige sprekers ook gezegd hebben. Hoe zit dat dan? Vindt u nou dat er volledig doorgegaan moet worden? Of vindt u, net als veel meer sprekers tot nu toe, dat daar waar verwachtingen gewekt zijn – die nagekomen moeten worden – verder best een pas op de plaats op zijn plek is?

De heer KAATEE (PVV): We zitten natuurlijk allemaal een beetje in het spanningsveld dat we vinden dat Groningen Groningen moet blijven, dus dat die monumentale panden allemaal behouden moeten blijven. En aan de andere kant moet de veiligheid vooropstaan. Dat kan met elkaar weleens een spanning opleveren. Maar we hebben het hier ook over rijtjeswoningen: in principe moet u daarbij denken aan woningen die uit de catalogus komen en in het hele land staan. En als daarbij verwachtingen zijn gewekt dat die versterkt danwel gesloopt gaan worden om de veiligheid te garanderen, dan willen wij dus dat daar geen stop op komt maar dat dat dus gewoon doorgaat.

De heer MASTENBROEK (SP): Nou ja, ik denk dat alle sprekers tot nu toe ook dat wel zo vinden. Maar de vraag die de PVV-fractie volgens mij nu niet beantwoordt, is dat er straks een nieuw inzicht komt over wat het terugbrengen van de gaswinning tot nul eventueel voor gevolgen heeft voor de normen van de versterkingsopgave. Vindt de PVV-fractie nu dat we tot die tijd op de oude normen door moeten gaan, ook voor versterkingen die misschien pas over twee jaar aan de beurt zijn? Of vindt de PVV-fractie dat wij daar wat verstandiger mee om kunnen gaan en naar individuele gevallen kunnen kijken?

De heer KAATEE (PVV): Nee, het lijkt ons heel verstandig om de veiligheid voorop te blijven stellen. En als metingen aantonen dat woningen niet veilig zijn – en wat ons betreft zouden die metingen ook uit de tiltmeters moeten komen, want die kunnen per huis meten wat de spanningsopbouw is –, dan is versterking en beveiliging of eventueel sloop aan de orde.

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Ik zou graag van de PVV willen horen waar nu het verschil zit tussen uw motie en die van de VVD die zojuist eerder is ingediend.

De heer KAATEE (PVV): Ja, dat lijkt me een heel goede vraag, want daar moet ik zelf ook nog naar kijken. Vandaar mijn interruptie daarnet bij mevrouw Wulfse. Het gaat dus om die onomkeerbare gevallen: hoe moet je die definiëren? Het lijkt ons belangrijk dat daar waar gerechtvaardigde verwachtingen zijn gewekt, er versterkt danwel gesloopt gaat worden, zodat die mensen met die verwachtingen niet teleurgesteld gaan worden.

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Volgens ons zegt wat u nu zegt, deze motie evenzeer. Bent u dat met ons eens?

De heer KAATEE (PVV): Nou, bijna. Misschien wel, ik heb ook gezegd dat ik het een sympathieke motie vind. Ik wou graag verheldering hebben en die onomkeerbare gevallen: dat is een beetje de vraag van hoe je dat nou precies moet zien.

De minister zet, alweer tot grote tevredenheid van velen, in zijn brief van 29 maart volop in op de energietransitie om versneld van het Groningse gas af te geraken. De PVV heeft ook altijd de veiligheid en de belangen van de Groningers vooropgesteld, maar de tienduizenden windmolens die voor de energietransitie nodig zijn, maken meer kapot dan ons lief is – juist in het toch al zo geplaagde Groningen. Met het prevelen van de duurzaamheidsmantra worden de woon- en leefomgeving én de portemonnee van de gedupeerde Groningers echt niet verbeterd. Integendeel, er valt niet te ontkomen aan het importeren van gas en de conversie van het hoogcalorische gas naar laagcalorisch gas. De aangekondigde bouw van de stikstofinstallatie is hoognodig, maar komt veel te laat. We zouden graag van het College horen waarom er geen sprake lijkt te zijn van een tweede stikstofinstallatie. De PVV wil ook graag van het College weten of gas voor gas of stikstof voor gas, om zo de druk in het Groningenveld constant te houden, ook in beeld is. En zo nee, waarom niet.

Daarnaast blijven wij – en ongetwijfeld ook veel van onze collega's en de inwoners van Groningen – met veel vragen zitten, vragen aan de minister ook. Vandaar deze tweede motie.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 362 met als titel 'Uitnodiging minister Wiebes', ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Overwegende dat

- er rond de aardbevingsproblematiek momenteel zwaarwegende keuzes moeten worden gemaakt;
- het College van GS in een eerder stadium heeft aangegeven dat mededelingen omtrent de aardbevingsproblematiek soms al achterhaald zijn op het moment dat ze gedaan worden;
- de minister van Economische Zaken en Klimaat, de heer Wiebes, regelmatig in Groningen verblijft en daarbij de tijd neemt om met betrokkenen te praten en naar hen te luisteren;
- het met het herstel van vertrouwen van de Groningers niet echt denderend gaat;

Constateernde dat

- Provinciale Staten de gehele Groninger bevolking vertegenwoordigt;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. samen met Provinciale Staten uit te spreken dat het een positief gebaar van de minister van EZK zou zijn, als hij op korte termijn, vóór 1 juni 2018, een paar uur in zijn agenda zou willen inruimen om in Provinciale Staten te willen verschijnen om de Groningse volksvertegenwoordigers aan te horen, vragen te beantwoorden en zijn beleid en zijn keuzes te komen uitleggen en verdedigen;
2. Provinciale Staten vóór 1 mei 2018 te informeren over of de minister komt en zo ja, in overleg met Provinciale Staten en de minister een datum te kiezen waarop deze speciale vergadering kan plaatsvinden;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ik ben het met de vorige spreker eens dat het op zichzelf wel bijzonder is dat we zo jubelend en euforisch zijn over iemand die zijn werk gewoon goed doet.

Ja, wat ons opvalt is dat wij toch weer vraagtekens moeten zetten bij de informatievoorziening vanuit GS. Dat ziet met name op de aanpassing van de Mijnbouwwet en de Gaswet: daar is een zienswijze op ingediend op 12 april. En volgens mij hebben we hem niet eerder dan vandaag kunnen ontvangen. We hadden behoorlijk wat zaken voor te bereiden voor deze vergadering die eigenlijk weer terugkomen in zo'n zienswijze en de vraag is eigenlijk: waarom kunnen de Staten niet gewoon direct worden geïnformeerd als het om zo'n belangrijke zaken gaat?

Wat opvalt in de brief van de minister is dat hij expliciet aangeeft dat het reduceren van de gaswinning wel de kans op een beving vermindert, maar niet de sterkte. Dat brengt ons ook bij het vraagpunt wat nou de verbeterde aanpak van de versterking is. Wat houdt dat in? Is dat wachten en hopen dat er geen beving meer komt? En als we dan niet meer winnen, zeggen dat het niet meer nodig is? Of is het daadwerkelijk een andere aanpak? Want wordt de urgentie nog wel erkend? Want wat gewoon een vreemd gegeven blijft is dat er een hele hoop huizen op de lijst staan die bij een zware beving instorten, nu onveilig zijn en dat we zeggen dat over een aantal jaren die situatie misschien anders is. Maar ja, wat doen we dan in de tussentijd? Als de dijk doorbreekt, zeggen we toch ook niet dat we die over twee jaar gaan repareren en we dus nu niet in hoeven te grijpen? Er is toch nog steeds een urgente situatie? Of is die inmiddels opgelost door deze toezegging van de minister? Graag een reactie daarop van het College.

De minister spreekt ook over dat we moeten gaan kijken naar de minimale hoeveelheid te winnen gas uit het Groningenveld. Hoe zit dat in relatie tot de andere velden? Want uiteindelijk is wat ons betreft het totaal aan velden waaruit gewonnen kan worden, bepalend voor hoeveel er moet worden gewonnen uit het Groningenveld. Of is dat nu andersom? Graag ook daar een reactie op.

Dan ten slotte de stikstofinstallatie in Zuidbroek, de extra installatie. De minister geeft aan dat de gasverbruiker de kosten daarvan zeker zou gaan voelen in de gasrekening. Moeten we daaruit afleiden dat wij in Groningen, die hebben geleden onder de gaswinning, straks ook nog moeten gaan meebetalen aan de veiligheid? Ik kan me dat niet voorstellen, maar hoor graag van het College of het College ervoor kan zorgen dat wij als slachtoffers – om het zo maar te zeggen – worden vrijgesteld van deze situatie.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Natuurlijk zijn we als GroenLinks heel blij met de afbouw van de gaswinning en we kunnen ook de reactie van het College volgen. Voor GroenLinks is de afbouw van de gaswinning ook steeds een keihard onderdeel geweest binnen dit gasdossier. Het had uiteraard ook veel eerder in gang gezet kunnen worden, maar laten we nu niet terugkijken maar vooruitkijken. Want er is inmiddels een heel grote stap voorwaarts gezet.

De minister zet in op meerdere sporen om de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk naar beneden te krijgen – met besparing bij de grote bedrijven voorop. Een concrete vraag hierbij is of we als provincie hierin nog een rol kunnen spelen bij die grote verbruikers in onze provincie. Hebben we die goed in beeld en zijn we daarmee in gesprek?

Waar we met gemengde gevoelens naar kijken – een aantal partijen was daar behoorlijk enthousiast over – is die stikstoffabriek. We zien de noodzaak hiervan in, in relatie tot vermindering

van de gaswinning, maar het helpt ons ook niet direct van die fossiele verslaving af. We zijn dan ook benieuwd hoe toekomstbestendig een dergelijke installatie is: is die alleen te gebruiken voor Russisch gas of kan zij ook gebruikt worden voor niet-fossiele gassen, zoals gas uit zeewier of in combinatie met de waterstofeconomie? Want hoe dan ook, we moeten van die fossiele gasverslaving af.

De grootste zorg zit wat GroenLinks betreft bij de gevolgen voor de versterkingsoperatie: hoe gaan we hiermee om? Ten eerste met de lopende en reeds ver voorbereide projecten: leggen we die stil of voeren we ze uit? Mensen kijken na een lange periode van onzekerheid ernaar uit: kun je die dan zomaar stilleggen? Wij denken van niet.

Dan wordt er binnen de versterkingsoperatie ook gesproken over lichtere vormen van versterken. Zo sprak ook hoogleraar Ira Helsloot recentelijk in EenVandaag over het plaatsen van dubbelglas en stalen kozijnen, wat in de meeste gevallen al voldoende stevigheid op zou moeten leveren. Hoe moeten we dit nu zien ten opzichte van de lopende inspecties en de *engineering*? Wederom een nieuwe vertraging of een op korte termijn te realiseren oplossing? Is het College bekend met deze ontwikkelingen?

Wat we als GroenLinks ook steeds gezegd hebben, is dat versterken meer is dan alleen een veilig huis. Groningers zouden een toekomst krijgen, een toekomstbestendige leefomgeving, woningen die energieneutraal worden. Wordt dit nu allemaal overboord gegooid? Kan het College aangeven of de zo gewenste plus voor Groningen, die voortrekkersrol op het gebied van de energietransitie, nog steeds een keihard onderdeel is van de versterkingsoperatie?

Dan naar de schadeafhandeling: daar zien we positieve ontwikkelingen. Het is al genoemd: de afhandeling van kleine schades. Er zijn voorstellen om schades tot 10.000 euro op een snelle en efficiënte manier af te ronden, iets wat we als GroenLinks al heel lang hebben bepleit.

Kortom: wij zijn blij met die afbouw van de gaswinning. Maar de Groningers hebben wat ons betreft nog steeds recht op wat hun is voorgehouden: een veilig, toekomstbestendig en daarmee energieneutrale woonomgeving.

En in het verlengde daarvan over de fracking in Pieterzijl: daar kunnen we heel kort over zijn. Zoals genoemd willen we af van de fossiele verslaving. Het kan dan ook niet zo zijn dat als we stoppen met het winnen in het Groningenveld, alle kleine velden met chemicaliën worden leeggetrokken. Geen fracking bij gaswinning, dus. Vandaar de motie zoals die mede namens ons door het CDA is ingediend.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De brief van minister Wiebes roept bij ons gemengde gevoelens op. Eindelijk een minister die wat sneller lijkt te willen inzetten op een daadkrachtige vermindering van de gaswinning en een snelle afbouw tot nul. Grote vraag blijft natuurlijk of de ondergrond rustiger wordt nadat de vermindering een feit wordt. Hoelang blijft de bodem nog zakken en schudden? Daarom vindt de Partij voor de Dieren dat de versterkingsopgave onverminderd door moet gaan, uiteraard zonder de eigenheid van Groningen en de Groningers af te laten nemen.

Er zijn nog veel vraagtekens. Het lijkt erop dat Shell en ExxonMobile met een schadeclaim komen. Misschien gaat de NAM wel failliet. Die enorme rekening is niet zomaar betaald. Dan, op diezelfde dag eind maart, komt de minister met het ontwerpbesluit voor het gaswinningsplan Pieterzijl-Oost. Een nieuwe locatie, 100 meter van de bestaande gasopslag Grijpskerk. In een onrustig gebied: twee aardbevingen anderhalf week geleden van 1,0 en 1,7 op de Schaal van Richter. In de gemeente Zuidhorn, waar al een kleine 1.000 schademeldingen zijn genoteerd. 250 miljoen kuub gas moet daar gewonnen worden door middel van hydraulische stimulatie – fracken. Het Groningenveld dicht, de kleine velden lijken maximaal open te blijven. Een slechte keuze in onze ogen. Het steeds weer aanboren van nieuwe velden levert opnieuw onzekerheid, schade en gevaar op voor onze inwoners en daarnaast stimuleert het bepaald niet een snelle energietransitie.

Wat de motie van de PVV betreft is voor ons een duidelijke motie – beide moties eigenlijk wel, die zijn het waard om te steunen wat ons betreft.

Bij de motie van de VVD – ik heb het net ook al gezegd – zit een onduidelijkheid in het dictum, die zullen we dan ook niet steunen.

En we hebben zelf een motie, voorzitter. Alstublieft.

De VOORZITTER: Dat is de motie die niet alleen van u is, maar ook van de Partij voor het Noorden en de SP, zie ik. Deze krijgt nummer 363 met als titel 'Niet fracken maar vertrekken'. Ik moet zeggen: we gaan ook prijzen uitloven voor titels van moties en amendementen binnenkort: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018, Constatende dat

- op de dag dat de minister van Economische Zaken versnelde afbouw aankondigde van de gaswinning uit het Groningenveld, hij ook kwam met het ontwerpbesluit op het gaswinningsplan Pieterzijl;
- hierin staat dat men het maximale uit de grond wil halen door middel van hydraulische stimulatie, de zogeheten fracking;
- fracking een dispueteerbare activiteit is waarbij grote hoeveelheden chemische, giftige stoffen in de diepe ondergrond worden gebracht om het gesteente te splijten;

Voorts constaterende dat

- er verschillende kleine gasvelden in de buurt liggen, die bodemdaling en aardbevingen veroorzaken;
- het nieuwe veld op nog geen 100 meter ligt van de gasopslag Grijpskerk en dat een onrustige ondergrond daarom gevaar zou kunnen opleveren;

Overwegende dat

- er op 7 april twee geïnduceerde aardbevingen hebben plaatsgevonden in de directe omgeving van Pieterzijl-Oost, namelijk bij Kommerzijl en Lauwerzijl met een kracht van respectievelijk 1,0 en 1,7 op de Schaal van Richter;
- er vanuit de gemeente Zuidhorn inmiddels bijna 1.000 schades zijn gemeld;
- het verleden heeft uitgewezen dat er te weinig kennis is van de ondergrond en overheden daarom zouden moeten kiezen voor veiligheid op grond van het voorzorgsprincipe;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. alleen of samen met andere overheden een zienswijze in te dienen op het ontwerpbesluit op het gaswinningsplan Pieterzijl, waarbij het uitgangspunt moet zijn dat er geen nieuwe exploitatie plaats mag vinden, noch op deze locatie noch elders in de provincie en al helemaal niet behulp van hydraulische stimulatie;
2. aan de minister van Economische Zaken duidelijk te maken dat de provincie Groningen niet langer wenst te worden behandeld als wingebied door de rijksoverheid, Shell en ExxonMobile;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWIERS (PvH): Wij als Partij voor het Noorden zijn verheugd dat de minister het besluit heeft genomen om te beginnen met de afbouw van de gaswinning van het Groningenveld. Aan de andere kant wordt er wel weer een beslissing genomen voor fracking bij Pieterzijl, voor ons een onbegrijpelijke stap – ook gezien de veiligheidsgevoelens van de Groningers. Hebben ze geen inlevingsgevoel in Den Haag? Mist hier een veiligheidsgevoel? Wij vragen het ons af. Onbegrijpelijk, dat zo kort na afbouw men weer naar opbouw gaat.

Nu zit er ook nog een addertje onder het gras. Nu wil men tot aan de versterkingsnormen tornen: minder gas en dan zou er minder schade optreden en zouden er minder bevingen komen. Ja, elke keer komt de aarde weer in beweging als Den Haag weer die kostenbesparende maatregelen komt. Helaas weer een beving van 2,8 op de Schaal van Richter in het gebied: het lijkt net of Groningen meedeint – het klinkt misschien cru uit mijn mond, maar je krijgt zo langzamerhand dat gevoel.

Wij hebben ook even gekeken naar de motie van de VVD, een heel sympathieke motie. Ja, misschien is die fractie wel op de hoogte van wat er in Den Haag gebeurt, maar dat wij door het besluit van 29 maart een kleinere versterkingsoperatie nodig zullen hebben. Ja, u kopt hem al in: u geeft daarmee al de mogelijkheid in Den Haag om hem hier in te koppelen en dat stuit ons tegen de borst. Vandaar dat die motie van de PVV, die er dichtbij zit, ons iets meer aanspreekt en wat resoluter in dat geval is. Dus die zullen wij dan volgen. Het ligt dicht bij elkaar, misschien moet je het er eens met elkaar over hebben dat je tot één motie kunt komen. Maar we zijn met de VVD-motie bang dat het een inkoppertje wordt in Den Haag en je moet nooit van tevoren iets gaan noemen, terwijl het nog in discussie is.

Heeft de provincie al een beeld van hoe de planvorming tot stand komt? Heeft zij al in samenwerking met de gemeenten en de bevolking al een gezamenlijke visie? Heeft zij al gebiedsontwikkelingsplannen met daaraan gekoppelde begrotingen? En heeft zij al een onderbouwing richting Den Haag ten aanzien van de geldstromen? Want Den Haag geeft zomaar geen geld en zegt alleen maar om dit maar te doen en dat maar te doen. We zijn heel nieuwsgierig of dat eens een keer op gang komt, want zomaar geld krijgt u niet. Ook de opmerking van premier Rutte, “Ach, ik weet niet hoe we dit moeten financieren, maar het geld zal er wel komen”, is een losse opmerking. We weten niet of het mogelijk is, maar we houden hem eraan. Dus we zullen afwachten of dat geld er ook daadwerkelijk komt. En de provincie Groningen moet natuurlijk sowieso netjes achtergelaten worden met een goede toekomst: daar ligt ook een opdracht voor het College van de provincie en voor de gemeentebesturen. Ik ben even nieuwsgierig of er al een opstart is met de bewoners en met de

gemeenten om daar eens een keer een heel goede financiële onderlegging ten aanzien daarvan naar Den Haag te sturen. Want anders denk ik dat het constant discussies worden met een open eind.

De VOORZITTER: Dank u wel. Voor het College geef ik nu het woord aan gedeputeerde Eikenaar.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): U zei het volgens mij bijna allemaal: het voorgenomen besluit van de minister om de gaswinning zo snel mogelijk terug te brengen naar nul, is een heel goed besluit. Een besluit dat past in het pleidooi dat we regionaal natuurlijk al jarenlang houden – niet alleen wij als provincie, maar ook maatschappelijke organisaties, inwoners, gemeenten, waterschappen en velen met ons. En als zo'n besluit dan wordt genomen, dan gaat dat echt snel: 2022 is het de bedoeling om op 7,5 miljard kuub in een warm jaar te zitten en daarna zo snel mogelijk door naar nul. Als zo'n besluit dan valt, dan is dat natuurlijk fantastisch nieuws.

Maar weten we dan ook zeker dat daarmee de veiligheid is gegarandeerd? Het antwoord daarop is 'nee, dat weten we niet'. Wie bepaalt dan wanneer de veiligheid is gegarandeerd? Bepalen wij dat? Nee, dat bepalen wij niet, dat bepaalt ook de minister niet, dat bepalen ook de gemeenten niet, daar hebben we instituten voor: het Staatstoezicht op de Mijnen in combinatie met het KNMI, in combinatie met de NEN-commissie. Die bepaalt welke normen van toepassing zijn. Is er dan sprake van of zou er dan sprake van kunnen zijn dat er huizen die versterkt zouden moeten worden en die niet op die norm zitten, niet versterkt worden? Nee, daar kan geen enkele sprake van zijn. Ieder huis dat versterkt moet worden, moet versterkt worden – gaswinning naar beneden of niet. Zo simpel is het. Mogen wij de hoop koesteren dat de veiligheid gaat toenemen? Ja, die hoop mogen we wel koesteren. Ik denk dat iedereen die hoop heeft. Een versterkingsoperatie is geen doel op zich. Sterker nog, toen wij naar de Raad van State gingen, vroegen wij ons af waarom die gaswinning naar beneden moest. Dat is omdat die versterkingsoperatie veel en veel te groot is, nog veel en veel te veel jaren gaat duren en eigenlijk niet te behappen is. Als het dan zover is, dan mag je de hoop koesteren dat het minder wordt. Maar, nogmaals, we weten het niet zeker, we kunnen erover wensdenken, we kunnen er van alles over denken, maar we moeten het uiteindelijk met de feiten doen: niet meer dan de feiten en niet minder dan de feiten.

Dan loopt er op dit moment een versterkingsoperatie en die is in heel veel verschillende fasen. Een deel is klaar – het is helaas niet veel; laten we wel wezen: als we in dit tempo doorgaan, dan zijn we de komende 250 jaar nog bezig, even voor het perspectief –, er zijn huizen waar men bezig is, er zijn huizen waar men bijna bezig is en zo loopt dat af naar zaken die nog heel ver in de toekomst liggen. Dan betekent het dat je goed ernaar moet kijken waar je mee door wilt gaan. Je wilt de versterkingsoperatie sowieso door laten gaan en je wilt de inspecties ook door laten gaan. Maar je kunt wel een moment hebben waarop er nieuwe inzichten komen en je wat je hebt geïnspecteerd, gaat afzetten tegen die nieuwe inzichten of niet. En in welke gevallen kun je dat niet doen? Omdat men al zo ver in het proces zit dat het beter is om door te gaan, omdat de mensen anders hun leven weer helemaal moeten aanpassen op een nieuw inzicht en dat kun je niet maken. Maar voor andere mensen geldt dat het nieuwe inzicht wellicht lucht kan geven omdat men nog niet zo ver was. En die afweging moet gemaakt worden. Voor de een kan dat een slecht bericht zijn: dat de versterking niet door zou gaan en dan moet je die beslissing niet nemen – zeker niet. Maar voor de ander, op het moment dat er minder of niet versterkt hoeft worden, kan dat lucht geven. Nogmaals, dat is speculeren want we weten dat niet. Maar wat we wel weten is dat er over enkele maanden nieuwe inzichten komen en dat we ervoor kunnen kiezen om huizen die echt nog lang niet versterkt worden, misschien even te bekijken tegen het licht van die nieuwe inzichten en daar conclusies uit te trekken. Niet meer, niet minder, niks wordt *on hold* gezet, niks wordt gestopt, er wordt gewoon versterkt als er versterkt moet worden. Want het adagium blijft: 'een huis in Groningen is even veilig als een huis in de rest van het land'. Daar kan nooit en daar zal nooit mee gemarchandeerd moeten worden.

De heer KAATEE (PVV): Ik meen dat ik de gedeputeerde hoorde zeggen dat er niks *on hold* wordt gezet. Wij kennen een geval van een toezegging van nieuwbouw en die is ingetrokken met verwijzing naar de brief van de minister van EZK van 29 maart, terwijl aan de veiligheidssituatie op dit moment natuurlijk nog niets is veranderd. Dus klopt het wel als u zegt dat er niets *on hold* is gezet?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ik weet het niet exact, ik ken niet elke communicatie tussen individuele bewoners en de Nationaal Coördinator. Dus ik weet niet precies wat er tegen een individuele bewoner wordt gezegd. Maar wat er afgesproken is, is dat er in twee weken een inventarisatie zou worden gemaakt van wat er aan versterking ligt en in welke fase die is. Dat is de afspraak die is gemaakt. Tegelijkertijd lopen de inspecties gewoon door. Dus er is geen afspraak gemaakt om zaken *on hold* te zetten.

Dan kom ik toe aan de moties die hierop van toepassing zijn. Dat zijn er namelijk twee, een van de VVD en een van de PVV, die in mijn ogen, toen ik ze las, net een andere benadering kiezen maar in essentie hetzelfde inhouden en precies beschrijven wat ik net heb gezegd. De VVD zegt dat bij woningen die acuut onveilig zijn, de versterking versneld moet gebeuren en de aanpak verbeterd moet worden, het Gronings erfgoed zoveel mogelijk behouden moet blijven en tot de zomer we de tijd moeten gebruiken om een verbeterde aanpak te maken. En dat is volgens mij een heel goede zaak. En ook dat er in onomkeerbare gevallen gewoon doorgewerkt moet worden. Hetzelfde lees ik eigenlijk in de PVV-motie, volgens mij is die motie in essentie dezelfde. Het is alleen net een andere invalshoek. Wat dat betreft kan ik ze allebei aan het oordeel van de Staten laten.

Mevrouw Beenen zei dat wij positieve stappen gezet hebben, maar dat we er nog niet zijn en dat kan het College alleen maar onderschrijven. Dat is zo. We zien dagelijks hoe ver het vertrouwen nog bij ons vandaan is en de enige manier waarop we dat kunnen terugwinnen, is redenerend vanuit de bewoner, redenerend vanuit de positie waarin de bewoner zich bevindt, redenerend vanuit hoe die het ervaart, onze besluiten nemen en nieuw beleid inzetten. En dat gaat er dus ook over dat die versterkingsoperatie op een andere manier wordt aangepakt. Daarvan weten we niet hoe groot of hoe klein die wordt. Nogmaals, we hopen dat die zo klein mogelijk wordt, maar het zou ook kunnen dat die gewoon groot blijft – we weten het niet. En die andere manier van aanpakken van versterking is op een wijze zoals we een wijkvernieuwing in dit land aanpakken, op een wijze waarbij dorpen zelf kunnen meedenken en meebeslissen over wat er in hun dorp gebeurt, zelf kunnen meedenken over de kwaliteit die wellicht kan toegevoegd worden aan hun dorp, over welke huizen sowieso behouden moeten worden omdat ze de kwaliteit en het karakter van het dorp definiëren en over waar eventueel wel ingegrepen kan worden. Op die manier moet je daarmee omgaan, dat is de enige wijze waarop dat vertrouwen kan worden teruggewonnen. Want als ik één ding de afgelopen jaren heb geleerd, is het dat het vertrouwen weggaat omdat mensen zich onveilig voelen, maar minstens zoveel omdat ze het gevoel hebben dat er óver hen wordt besloten en niet mét hen. Dat is het grote probleem en die switch moet nu echt gemaakt worden. En dat kan niet als de NAM er langer in blijft, dat kan alleen maar als er meer publieke verantwoordelijkheid is, als we de zeggenschap regionaal organiseren. Dan kunnen we dat volgens mij voor elkaar krijgen. En dan nog zal het heel lang duren, want er is héél, héél, héél veel kapotgemaakt de afgelopen jaren.

De heer ZWIERS (PvhN): Even een verhelderingsvraag aan de gedeputeerde. U had het erover dat de dorpen zelf moeten kijken hoe ze die invulling willen gaan geven en dergelijke. Ja, dat is een heel goede suggestie. Maar wie heeft daar de regie? Want ik kan me voorstellen – dat is in het verleden ook weleens gebeurd – dat bepaalde dorpen zelf mochten bepalen wat er kwam. Toen stond er overal een sporthal en overal een zwembad en twintig jaar later moest alles weer weg. Wordt er ook direct door de provincie gebruik van gemaakt samen met de gemeenten en de bewoners wat er in die omgeving gebeurt? Wordt er ook gekeken naar waar bij wijze van spreke een bibliotheek of een zwembad moet komen en dat je daar gezamenlijk uit moet komen? Want als je alleen de dorpen aan het woord laat – met alle respect, die weten heel veel van de omgeving, maar die moeten dus ook een totaalbeeld hebben. En gaat daar in de toekomst nog wat aan gebeuren? En gaat het Rijk hier wat aan doen? Gaat de provincie hier nog wat aan doen? Dan kun je een goed ontwikkelingsplan maken. Daar pleit ik altijd voor en dan kun je goed zien welke kant je opgaat.

De VOORZITTER: Meneer Zwiers, u bent een betoog aan het houden en daar is de spreektijd voor. Hebt u een vraag voor de gedeputeerde?

De heer ZWIERS (PvhN): Nou, dat klopt want ik heb straks ook al een punt. Hebt u hier de regie in? Wordt het op die manier ook aangestuurd? Dat is mijn vraag, want daar was hij nog niet op teruggekomen.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, ik kan uw betoog alleen maar onderschrijven. En wij zijn met de minister in gesprek over een visie op dit gebied. Dat is natuurlijk op metaniveau en dat is ook op klein niveau in de gemeente. Ik beschreef net het kleinere niveau en u beschreef het niveau daarboven. Nou, beide zijn volgens mij van belang.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Ik maak me eigenlijk ook wel een beetje zorgen, bijvoorbeeld over de inwoners van Overschild. Ze hebben na jaren van ellende het heft in eigen hand genomen en daar zijn we trots op. Ze zijn met een prachtig plan gekomen ten aanzien van de versterkingsopgave in hun dorp. Je hebt het gezien aan die bewoners dat ze weer gingen nadenken over hun toekomst, dat gaf weer moed. En deze mensen – volgens mij heeft de heer Mastenbroek daar ook iets over gezegd –

zijn op dit moment eigenlijk opnieuw in onzekerheid. Mijn vraag is: wat gaat er nou gebeuren met dit dorp? Wordt dit dorp nu individueel geschouwd en zou het zo kunnen zijn dat daar voor een aantal inwoners toch een ander plan zou kunnen komen? En wat doet dat met de impact en met het totaal van dit dorp, dat zo met het heft in eigen hand met plannen is gekomen?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ik denk dat de definitie van 'heft in eigen hand' ook is dat je dit gesprek met die bewoners moet voeren. Het gaat wat mij betreft niet gebeuren dat je wat er in Overschild in gang is gezet, stopt. Je bent het proces ingegaan en dan moet je het proces doorlopen. Alleen, dan is wel de vraag die samen met die bewoners wat mij betreft moet worden beantwoord: biedt een nieuw perspectief, in de zin van gaswinning naar beneden, ook mogelijkheden in dat dorp of niet? En in welke fase zit dat? Dat moet je met die bewoners bespreken. En dat is volgens mij ook die heel nieuwe aanpak die je moet hebben om dat samen met inwoners te doen, samen met inwoners dat gesprek te voeren in plaats van dat hoog boven hun hoofden te doen.

Mevrouw Van Kleef begon over de fracking in Pieterzijl en u diende daar ook een motie bij in. Nu kan ik u zeggen dat ons eerder als College gevraagd is om onze visie – of eigenlijk ons advies – op dit plan te schrijven voor de minister. Toen hebben wij de minister geschreven dat wij dit geen goed idee vonden. Wij hebben geschreven dat de maatschappelijke onrust die er in Groningen is, rechtvaardigt om hier niet mee door te gaan – zowel niet met de winning als niet met de methode daarbij, namelijk fracking. U vraagt in de motie of wij erop aan kunnen dringen om dit besluit in te trekken en dat zullen wij doen. Dus in die zin kan ik uw motie ondersteunen. Want wij zullen een zienswijze indienen met die strekking wat betreft dit winningsplan.

Mevrouw Wulfse zei – en dan kom ik weer op dat andere punt – dat de regie weer in de regio moest komen. Mijn antwoord daarop is dus 'ja', ik heb daarnet uitgebreid beargumenteerd waarom dat zou moeten. Wij gaan zelf over onze regio, wij maken zelf de toekomst voor deze regio en niemand anders doet dat. En dat moeten wij samen met de inwoners doen, zowel waar het gaat om het grotere verhaal als waar het gaat om het verhaal in die dorpen en wijken.

De heer Steenbergen constateert dat de mensen gematigd positief waren over het voornemen van de minister en ook wel enigszins sceptisch. U doet dezelfde constatering als ik: ik zie dat we de afgelopen jaren zoveel vertrouwen zijn kwijtgeraakt dat ook positieve besluiten niet per se tot een juichstemming leiden, omdat mensen er zoveel vragen achter vandaan zien komen. Er werd net ook al gerefereerd aan het wetsvoorstel: wij hebben soms diezelfde vragen ook wel, omdat dat wetsvoorstel wel weer nieuwe onzekerheden over de aansprakelijkheid oproept. En die onzekerheden moeten weggenomen worden, want die onzekerheden kunnen we in deze regio niet gebruiken.

De heer Kaatee zei dat als metingen uitwijzen dat woningen versterkt moeten worden, ze dan ook versterkt moeten worden. Ja, daar kan ik het niet meer dan volledig eens mee zijn. Iedere woning die onveilig is, moet gewoon versterkt worden. Iedere woning in Groningen moet even veilig zijn als in de rest van het land. Maar als die niet versterkt hoeft te worden en de gaswinning naar beneden gaat en ertoe zou leiden dat een woning veilig is, terwijl die niet versterkt hoeft te worden, dan verdient dat natuurlijk altijd de voorkeur. Dat is ook wel de reden dat we met u naar de Raad van State zijn gegaan om die gaswinning naar beneden te brengen. Dat is weer die andere kant van het verhaal. Maar linksom of rechtsom, het moet veiliger.

U vroeg ook waarom wij er niet voor zouden kiezen om ervoor te pleiten om gas terug te pompen in de bodem – zo begrijp ik het tenminste. Ja, ik ben wel een beetje klaar met het geëxperimenteer in onze bodem, zou ik bijna zeggen. Dus het niet zo dat ik nou per se heel erg enthousiast hiervan word. Ik ben geen deskundige, maar het is niet zo dat ik bij voorbaat nou heel erg enthousiast over dit idee word, om het maar voorzichtig uit te drukken. Heel veel weten we niet van de ondergrond, we beginnen er steeds meer kennis van op te doen maar we weten nog heel veel niet. Zo'n soort methode toepassen: ik weet niet of dat nou bijdraagt aan het wegnemen van de onzekerheid over wat dit met de bodem in Groningen doet.

De heer KAATEE (PVV): We praten per definitie over zaken waarover we onzeker zijn. Het is een uniek experiment, zou je kunnen zeggen, wat er hier in de Groninger bodem gebeurt. En dat gaat gewoon door, ook na dit besluit van de minister tot stoppen. Dat stoppen gebeurt niet van de ene op de andere dag. De gas-voor-gas- en stikstof-voor-gasmethode is een beproefde methode, die wordt ook elders gebruikt. Er zijn wat injectie betreft geen nadelige gevolgen gebleken. Dus wat is daarop tegen dan behalve misschien dat u zegt dat we bezig zijn met het redden van aarde en Groningen op de tweede plek komt? Want dan gaan we toch nog door met fossiel voor fossiel: je importeert dan gas vanuit Noorwegen of waar dan ook vandaan. Het liefst uit democratisch goed functionerende staten, maar dat lukt misschien niet altijd. In ieder geval kun je gewoon dat hoogcalorische gas importeren en

in de grond stoppen? Wat is daarop tegen? Want dat wordt niet duidelijk uit het antwoord van de gedeputeerde.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Nou ga ik mezelf herhalen, namelijk dat ik niet heel erg enthousiast word van het idee om zo'n experiment aan te gaan, wetende hoeveel onzekerheden er in de bodem van Groningen aanwezig zijn. Dus misschien moet u de Groninger samenleving ook eens om haar input vragen, maar ik vermoed zomaar dat er meer mensen zijn die toch een beetje lichtelijk zich gaan afvragen of we dat experiment wel aan moeten gaan. Ik denk niet dat wij de enigen zijn, ik denk dat het geëxperimenteer met de Groninger bodem maar even afgelopen moet zijn en we ons vooral erop moeten richten om de gaswinning zo ver mogelijk naar beneden te brengen. Daar moeten we het ook maar eventjes bij houden. Als er onomstotelijk vast is komen te staan dat bepaalde methoden tot meer veiligheid leiden, dan ben ik daar van harte toe bereid om ernaar te kijken. Maar ik heb zomaar de indruk dat we die zekerheid nog lang niet zullen hebben.

De heer KAATEE (PVV): Ik vraag me af of de mensen die dan meekijken, dit niet van een verbijsterende onwil vinden getuigen. Want het enige wat we zeker weten is dat we al zekerheid hebben: de zekerheid is dat hoe leger je dat Groninger gasveld maakt, hoe meer kans je op bevingen hebt en stevige bevingen. Dus dat is het experiment waar we juist in zitten. Dus als u zegt dat u niet van experimenteren houdt en juist niet meegaat in dat experiment: er is een methode om dat te stoppen, namelijk door de druk constant te houden via gas-voor-gas danwel stikstof-voor-gas. U toont niet eens de bereidheid om zich er eens in te verdiepen. Vanwaar? Ik snap er werkelijk helemaal niks van.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, ik heb gezegd wat ik erover gezegd heb. Mij bekruipt het gevoel van een experiment met de Groninger bodem en ik geloof dat we even genoeg experimenten hebben gehad in die Groningse bodem.

Groninger Belang vroeg of we ervoor konden zorgen dat Groningen verschoond kon blijven van het verhogen van de gasrekening. Ik wil alles bepleiten, maar ik heb zomaar de indruk dat die differentiatie in de gasrekening niet een heel reële gaat zijn. Dus als we voortaan het gas gratis zouden kunnen krijgen, dan zou ik daar ook heel erg blij mee zijn. Maar ik ben bang dat dat er voorlopig ook even niet in zit, dus ik zie niet in dat zo'n pleidooi tot iets gaat leiden wat de Groningers gaat helpen.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ik geloof dat de gedeputeerde mijn betoog op dat punt verkeerd heeft begrepen. Het gaat erom dat de bouw van de extra stikstofinstallatie in Zuidbroek extra kosten me zich meebrengt en dat de minister heeft aangegeven dat de gasverbruiker die extra kosten zal gaan voelen in de gasrekening. Het gaat er mij niet om dat we gratis gas moeten krijgen, maar dat het toch reëler zou zijn als wij als slachtoffers daar niet aan mee hoeven te betalen.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, over hoe zoiets in de gasprijs – en in de energieprijs, want ik denk dat zoiets breder verwerkt moet gaan worden – moet worden versleuteld, denk ik dat de Kamer het debat moet voeren. Er zijn ongetwijfeld enorm veel visieverschillen tussen hoe die kosten verdeeld moeten worden en ik denk dat dat echt een heel politiek debat in Den Haag gaat opleveren. Maar om het pleidooi te houden dat wij als Groningen die kosten niet meedragen, denk ik dat dat niet een heel reëel verhaal gaat zijn. Ik denk dat ik dat even aan mij voorbij laat gaan.

De VOORZITTER: De heer Scheffers, ten slotte.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ik moet u zeggen: ik zit eigenlijk te zoeken naar een andere formulering, maar de broek zakt ervan af. Hoezo gaan we kijken of het reëel is of niet? Wij willen veiligheid, wij hebben geleden onder de wellusten van het hele land en dan wordt er een oplossing gezocht om te zorgen dat wij meer veiligheid gaan ervaren. Dan is het toch alleszins reëel om dan te zeggen dat wij daar als slachtoffers toch niet aan bij hoeven te dragen? Ik bedoel, als je als slachtoffer in elkaar wordt geslagen, dan hoef je toch ook niet mee te betalen aan je herstel? Dan wil je dan toch verhalen op een derde? Dan is het toch juist reëel dat je er in ieder geval als provincie voor pleit dat wij vinden dat die extra opslag dan aan ons voorbij moet gaan?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Een regio Groningen, die de afgelopen jaren op een flinke achterstand is gezet, waar de mensen heel veel ellende hebben meegemaakt, die moet zeker gecompenseerd worden. Dat staat buiten kijf. Wij moeten een nieuwe toekomst hebben – en ook in

economische zin een goede toekomst via banen. Ook voor banen die verloren gaan, moet een compensatie komen. Het gaat erom dat wij ons gebied weer kunnen herbouwen, wij daar weer een nieuwe kwaliteit aan kunnen toevoegen. Dat is allemaal heel hard nodig en daarvoor moeten wij een compensatie krijgen. Maar of die compensatie specifiek in het verlagen van de energierekening voor Groningen moet zitten: het lijkt mij niet een heel reëel betoog. Dat is het verhaal. Dus het is niet de discussie of er compensatie moet komen, want daarbij staan we denk ik volledig aan één kant. Maar het gaat wel om de manier waarop en ik denk dat uw verhaal minder reëel is dan de vraag c.q. de eis te stellen dat wij als Groningen een nieuwe toekomst moeten hebben en het Rijk daaraan behoort bij te dragen. Over de methode waarop verschillen we wellicht van inzicht hoe reëel die is.

De heer Meendering vroeg hoe het zit met het energieverbruik van de grote bedrijven. U weet dat wij als College werken aan de verduurzaming van onze industrie, dus daar wordt natuurlijk hard aan gewerkt. Wij doen hard ons best om met de industrie ervoor te zorgen dat wij in ieder geval in Groningen het energieverbruik terugbrengen. Maar dat mag natuurlijk niet bij Groningen blijven, ik wil u wel zeggen – en dat heb ik eerder ook weleens in de media gezegd – dat ik af en toe een aantal verenigingen van grootverbruikers op televisie zag verkondigen dat ze er toch wel heel erg last van hadden dat ze binnenkort van het Groninger gas afmoeten. Dat zijn nou niet pleidooien waar ik nou heel erg warm van word. Ik zie daar niet het besef in dat er toch écht wat moet veranderen en ik hoop dat dat besef inmiddels doorgedrongen is. Dan heb ik het niet specifiek over de Groninger bedrijven, want hier wordt er volgens mij heel hard aan gewerkt om die verduurzaming door te zetten. En dat mag ook geen verbazing wekken, want Groninger bedrijven realiseren zich natuurlijk heel goed wat er hier aan de hand is.

De heer Ira Helsloot haalde u aan: hoe moet ik die opmerking zien? vroeg u en u plaatste die vraag een beetje in dat dat een nieuwe lijn zou kunnen zijn qua denken over risico's. Dat is niet het geval, want er is niemand die tot nu toe heeft gezegd – behalve de heer Helsloot – dat je weleens aan de norm zou kunnen tornen en dat je in Groningen een minder veilige situatie zou kunnen accepteren dan in de rest van het land. En dat is wel wat de heer Ira Helsloot in zijn pleidooi – volgens mij was dat bij EenVandaag – wél zei. Hij zei namelijk: "Jongens, overdrijf nou niet zo. Het valt allemaal reuze mee en dus kunt u wel minder maatregelen nemen." Dat is eigenlijk wat hij zei en volgens mij staat hij daar redelijk alleen in, is mijn waarneming.

U vroeg ook waar de plus bleef en of die nog aanwezig is. Nou, wat ons betreft wel, want als we de versterking op een andere manier doen, dan betekent het niet alleen dat je dat gebiedsgericht doet en dat je het samen met de inwoners doet, maar ook dat je de mogelijkheden creëert voor inwoners, ook als hun woning versterkt wordt, om hen zo te faciliteren dat ze er ook beter van kunnen worden. Ze maken flinke ellende door, want dat is ellendig, zo'n versterking meemaken: dat doe je niet voor je plezier, die ellende zien we dagelijks. Maar dat zij er in ieder geval iets aan overhouden en je kan zeggen dat de periode die zij moesten doormaken buitengewoon vervelend en naar was, maar zij er in ieder geval beter uit zijn gekomen. Dat blijft wat ons betreft overeind staan.

De heer Zwiers vroeg of wij al een visie hebben. Nou, er wordt hard aan gewerkt. We hebben al visies op het gebied: er zijn dorpsplannen, er zijn woon- en leefbaarheidsplannen. Dus er ligt al heel veel: we moeten niet onderschatten hoeveel dat is, ook in de krimp die u specifiek noemde. Wij zijn gewoon een regio die in het denken over krimp vooroploopt op de rest van Nederland. Dus er is al heel veel aan denkwerk, maar over een totaalvisie op Groningen en op het aardbevingsgebied specifiek zijn we op dit moment in gesprek met de minister om dat concreter te maken en om daar *commitment* van alle partijen op te krijgen.

Nog één motie die ik nog overgeslagen had, die ook over fracking gaat: die is van de SP en de Partij voor de Dieren. Ja, die kan ik onderschrijven en daarbij is het oordeel aan uw Staten. Dat is motie nummer 363.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Er stond wat ons betreft nog één vraag open over de stikstoffabriek. Die is nu tijdelijk nodig voor de energietransitie, maar wat ons betreft moet er ook gekeken worden of die ook breder inzetbaar is. Dus niet alleen een kleine fossiele fabriek, maar ook op het gebied van de waterstof en van andere vormen van gas. Wordt daarnaar gekeken? Dat antwoord hebben we nog niet van u gehad.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ik moet u helaas dat antwoord daarop schuldig blijven. Want ik ben niet een deskundige op het gebied van stikstoffabrieken, dus ik weet ook niet voor welke gassen die is en überhaupt waar hij overal voor geschikt is. Dus ik kan u de vraag technisch wel beantwoord doen krijgen, maar ikzelf durf het u echt niet te zeggen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dan ontvang ik graag een schriftelijke reactie.

De VOORZITTER: De gedeputeerde had die al bijna toegezegd, geloof ik.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Die schriftelijke reactie? Ja, u krijgt een ambtenaar die daarover met u gaat bellen.

De VOORZITTER: De gedeputeerde zegt dus toe dat een ambtenaar gaat bellen. Ik zie ongeruste blikken vanaf de tribune.

De heer KAATEE (PVV): Ik heb ook iets gemist over de stikstoffabriek, namelijk de mogelijkheid om nog een extra stikstoffabriek of –installatie erbij te bouwen. Is dat in beeld bij Den Haag dan wel hier in het provinciehuis?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Voor zover ik weet niet. Maar ik weet ook niet of dat technisch kan, daar moet ik ook het antwoord op schuldig blijven.

De heer KAATEE (PVV): Zou ik dan ook een schriftelijke reactie kunnen verwachten op deze vraag?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Of u kunt deze vraag stellen bij het ministerie, want daar zal het antwoord toch vandaan moeten komen, ben ik bang.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Het kan zijn dat ik het heb gemist, hoor. Maar ik had een vraag gesteld over hoe dat ging rondom die informatievoorziening met die zienswijze van het College. Dat er vanuit dit huis het gerucht rondging dat wij verrast zijn door het feit dat de minister die internetconsultatie heeft uitgezet. Mijn vraag is: is dat zo? En als dat zo is, hoe komt dat?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Op uw tweede vraag een antwoord. Wij hebben net als u over de internetconsultatie gehoord op het moment dat het wetsvoorstel naar buiten ging. Dat is ook gebruikelijk, hoor, het is niet zo dat intern wetsvoorstellen nou per se met ons op die manier gedeeld worden. Toen die brief kwam, werd daarin het wetsvoorstel aangekondigd en toen werd meteen ook die internetconsultatie aangekondigd. Dat was het moment waarop iedereen zijn zienswijze of visie daarop kon geven en dat gold ook voor de provincie. Vervolgens is er hier in huis heel hard – en degelijk, kan ik wel zeggen – gewerkt aan een diepgaande reactie, die u ook toegestuurd hebt gekregen. En dat was wel op een laat moment, maar dat kwam omdat er kort tijd was en daarin is heel hard gewerkt aan die reactie op die wet. Die hebben we u daarna toegestuurd met een weliswaar kort maar begeleidend briefje.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Niks ten nadele over de inhoud van de zienswijze: die was goed wat ons betreft. Maar die zienswijze was ingediend op 12 april en uiteindelijk bespreken wij vandaag dit onderwerp en zien we hem vanochtend, dus nog tijdens deze vergadering, verschijnen als ingekomen stuk. En daar gaat het mij om in het kader van de informatievoorziening. Dan zou je toch zeggen dat op het moment dat u hem verstuurt naar de minister, hij gelijk kan worden doorgezet naar PS?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, hier zit ik een beetje in dubio. Want ik kan mij een discussie herinneren met mevrouw Wulfse over meezenden van de mail van die reactie. En dat doe ik met alle liefde een volgende keer. Maar anders gaat het via de reguliere procedure en dan duurt het langer. Dus dan moet u daar in het presidium ook over spreken, want wilt u nou? Wilt u dat we onmiddellijk zo'n reactie doorsturen? Dat doen we dat per mail. Dat kan zo, want hij stond ook al online. Zodra we hem ingediend hebben zet het ministerie hem ook online. Dus dat is voor de rest het probleem niet, dan had u een attenderingsmail kunnen hebben. Maar eerder was er enige discussie over dat dat niet moest, want dan had mevrouw Wulfse die reactie gemist – wat ik me goed kan voorstellen. Toen hebben we ervoor gekozen om dat met een briefje erbij te doen, dat dan volgens de reguliere procedure gaat. Dus ik sta volledig tot uw beschikking, ik doe precies wat u wilt, maar dan moet u de keuze maken.

De VOORZITTER: Ik vraag me even af, voordat we dit debat voortzetten: is dit het podium met de oplopende temperaturen buiten om deze kwestie uit te benen of dat we dat ergens anders even gaan doen?

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): Ja, het lijkt me goed dat we dat ergens anders gaan doen. Ik onthoud wel de toezegging dat de gedeputeerde volledig tot mijn beschikking staat, dus daar ben ik blij om.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Maar dat is altijd zo, dat is mijn positie, meneer Scheffers, dat is mijn positie.

De VOORZITTER: De gedeputeerde heeft zijn beantwoording voltooid. Wie wil er nog een tweede termijn? Ik zie een halve aanzet bij de heer Zwertbroek, maar hij zet niet door. Dan sluit ik de beraadslagingen.

En dan zijn er moties aan de orde. Dat begint bij nummer 359. Is er iemand die een stemverklaring wil afleggen bij een of meer van die moties? Ik zag de heer Mastenbroek als eerste zijn hand opsteken.

De heer MASTENBROEK (SP): Ja, wij zullen tegen motie 361 stemmen. Maar dat is met name omdat wij voor motie 360 zullen stemmen.

Mevrouw WULFSE (VVD): Bij die woorden kan de VVD zich aansluiten.

Daarnaast motie 359 over die fracking in Pieterzijl-Oost: wij hebben begrepen dat er gisteren in de raad van Zuidhorn ook twee moties zijn aangenomen van de VVD-fractie daar, waarin gekeken wordt of het SodM wel goed naar de risico's van die breuklijn heeft gekeken. En pas als dat dan beoordeeld is, dan zal de VVD ook hier een oordeel over vormen. Dus wij onthouden ons hier van stemming – als dat ook zou kunnen.

De VOORZITTER: Onthouden van stemming? Dat kennen wij niet. Tenzij u de zaal wilt verlaten,

Mevrouw WULFSE (VVD): Dan stemmen wij met dit in het achterhoofd tegen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Motie 360: wij vinden dat eigenlijk het bevestigen van het beleid van het College. Maar we willen het College wel die steun in de rug geven en de draai die de VVD in één maand gemaakt heeft, zien we dan wat dat betreft als positief. Dus we zullen voor die motie stemmen.

Bij motie 361 zullen we dan tegen stemmen, omdat dat voor ons dan een verdubbeling zou zijn.

Hetzelfde geldt ook voor motie 362: ook daar zullen wij tegen stemmen, omdat wij vinden dat we niet opnieuw nog overleg met de minister moeten. Er zijn voldoende overlegorganen op dit moment aanwezig.

De VOORZITTER: We herinneren de leden – die zich dat allemaal realiseren, natuurlijk – eraan dat stemverklaringen niet polarisend bedoeld zijn. De heer Zwertbroek.

De heer ZWERTBROEK (D66): Ja, een stemverklaring betreffende de laatste drie moties.

Motie 361 lijkt erg op 360, dus het is maar net welke toon je het prettigst in de oren vindt klinken. Dat is bij ons motie 360.

En motie 362 betreft het uitnodigen van een minister. Volgens mij kunnen wij als provincie altijd een minister uitnodigen wanneer wij dat wensen en vinden wij daarbij een motie overbodig.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Wij zullen de motie 361 niet steunen, omdat wij onze steun hebben verleend aan motie 359.

Wat betreft motie 360 volgen we de lijn van GroenLinks.

En motie 363: ervan uitgaande dat er hier enkel sprake is van de gaswinning – als we dat zo mogen lezen –, dan zullen we deze steunen.

De heer KAATEE (PVV): Wij zullen motie 360 niet steunen. We hebben de redenen hiervoor eigenlijk al gegeven. Maar de heer Zwiers van de Partij voor het Noorden heeft het al heel duidelijk verwoord: het is een beetje een inkoppertje om te bezuinigen op de versterkingsoperatie en dat steunen wij niet.

Mevrouw VAN KLEEF (CDA): Wat betreft motie 361 zullen wij niet in meegaan, daar wij motie 360 hebben ingediend.

En dat geldt ook wat betreft motie over fracken: wij steunen uiteraard onze eigen motie en daarbij zullen wij de andere motie die hierover gaat, niet steunen.

En dan wat betreft de motie over het uitnodigen van de minister. Het staat iedere partij denk ik vrij om een minister uit te nodigen. Dat hoeft niet middels een motie.

De VOORZITTER: Nog iemand anders? Zie ik iemand over het hoofd? Nee? Dan kunnen we beginnen met stemmen.

We beginnen bij motie 359 waarboven staat 'Geen fracking Pieterzijl-Oost'. Wie is daarvoor? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, de PVV, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. Wie is daartegen? De fractie van de VVD. De motie is aangenomen.

Dan motie 360 waarboven staat 'Snel versterken met behoud van erfgoed'. Wie is daarvoor? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks en het CDA. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij voor het Noorden, de PVV, Groninger Belang en de Partij voor de Dieren. De motie is aanvaard.

Dan de motie 'Vertrouwen op versterking', nummer 361. Wie is daarvoor? Dat zijn de fracties van de Partij voor het Noorden, de PVV, Groninger Belang, de ChristenUnie en de Partij voor de Dieren. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de SP, D66, de VVD, GroenLinks en het CDA. De motie is verworpen.

Dan de motie 'Uitnodigen minister Wiebes', nummer 362 is dat. Wie is daarvoor? Dat zijn de fracties van de Partij voor het Noorden, de PVV, Groninger Belang en de Partij voor de Dieren. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks en het CDA. De motie is verworpen.

En dan ten slotte 'Niet fracken, maar vertrekken', motie 363. Wie is daarvoor? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, de PVV, Groninger Belang, de SP, GroenLinks en de Partij voor de Dieren. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van D66, de ChristenUnie, de VVD en het CDA. Dan is die motie aangenomen.

Dat is het einde van dit agendapunt en daarmee vind ik dat we daarmee de theepauze verdiend hebben. Ik schors de vergadering voor een kwartiertje.

[Schorsing]

C. Gestapelde mijnbouw Veendam (op verzoek van de fracties van de Partij voor de Dieren en Partij voor het Noorden)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de gestapelde mijnbouw in Veendam, dat wordt een regulier debat in twee termijnen en dan opent de grootste fractie. En de woordvoerder daarvan is de heer Hensen, namens de SP.

De heer HENSEN (SP): We hebben afgelopen woensdag van diverse sprekers gehoord hoe hun situatie in Borgercompagnie, Kielwindeweer en andere plaatsen is. De zoutwinning door Nedmag veroorzaakt bodemdaling, maar bij navraag wordt men doorgestuurd naar het waterschap. En zo begint het verhaal-van-het-kastje-naar-de-muur: onzekerheid, onduidelijkheid en een groot ongenoegen. Mensen weten niet meer waar ze aan toe zijn en voelen zich niet gehoord. Mensen zouden niet tegen dergelijke frustraties aan moeten lopen: schade hebben is al heel erg. Daarom pleit mijn fractie voor een ruimhartige, onafhankelijke publieke schadeafhandeling voor alle mijnbouwschade. Mensen moeten bij één loket terecht kunnen. Daarom dienen wij samen met de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden de motie 'Gelijke monniken, gelijke kappen' in.

Daarnaast moeten wij een moment vinden om onze inspraak helder en duidelijk naar voren te kunnen brengen. Dat kan dus bij het indienen van een nieuwe zienswijze voor een nieuw winningsplan. Ook daarin zou naar onze mening moeten worden opgenomen dat bij toekomstige winningsplannen veiligheid en onafhankelijke ruimhartige schadeafhandeling als absolute voorwaarden worden gesteld in de dan in te dienen zienswijze.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): We gaan samen een motie indienen, dat is heel erg mooi, natuurlijk. We hebben net een uitspraak gehoord van de gedeputeerde, die zei dat we geen gerommel meer moeten hebben in de Groningse ondergrond. Hoe denkt de heer Hensen over deze uitspraak: moeten we dan ook geen gerommel meer willen rondom Veendam met de zoutwinning, het gedoe van de Gasunie in

combinatie met de gaswinning? Dus dat hele – ernstige – gerommel rond Veendam? Hoe denkt u daarover?

De heer HENSEN (SP): Ik ben het wat dat betreft met de heer Eikenaar, de gedeputeerde, eens.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik ga ervan uit dat de gedeputeerde dat in eerste instantie zei met het oog op de gaswinning. Maar bent u het met mij eens dat dit ook voor de zoutwinning zou moeten gelden?

De heer HENSEN (SP): Dat zou in feite niet uit mogen maken wat je uit de grond haalt: het is gerommel in de grond.

Ik ben aan het einde van mijn speech gekomen. Als SP'er weet ik dat naast de parlementaire mogelijkheden er ook andere mogelijkheden zijn om samen met de mensen een strijd aan te gaan, een strijd die ook gewonnen kan worden. Wij komen met de volgende motie.

De VOORZITTER: En ik ga die voorlezen. Dat is de motie met nummer 364 heeft geen titel. Dus dan geven we haar maar de titel van dit agendapunt mee, 'Gestapelde mijnbouw Veendam', ingediend door de fractie van de SP, mede namens de fracties van GroenLinks en de ChristenUnie:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- de zoutwinning in de provincie voor veel ophef zorgt;
- rondom het gebied waar Nedmag mijnbouw pleegt, sprake is van schade aan gebouwen;
- de activiteiten van Nedmag samenvallen met die van de effecten van de bodembeweging door de gaswinning;
- als gevolg van de bodemdaling peilbesluiten worden genomen door het waterschap;

Overwegende dat

- het bedrijf Nedmag nu zout wint op basis van het winningsbesluit 2013;
- alle activiteiten binnen dit besluit vallen;
- het winningsbesluit voorziet in een bodemdaling van 70 centimeter, die naar verwachting in 2021 wordt bereikt;
- er zicht is op maximale bodemdaling en daarvoor dan een nieuw winningsplan moet komen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. bij toekomstige winningsplannen veiligheid en onafhankelijke, ruimhartige schadeafhandeling als absolute voorwaarden te stellen in de dan in te dienen zienswijze;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dit duurt natuurlijk nog wel even, voor dit ter sprake komt. Maar er zijn misschien tussendoor nog mogelijkheden voor de gemeente om ergens in te grijpen. Ik heb begrepen dat Nedmag met de boring van twee nieuwe putten geen MER hoeft uit te voeren. Wij hebben een gesprek gehad met Nedmag en ze zijn wel bereid om een MER uit te voeren. Wat vindt u? Moet de provincie daarin het voortouw nemen en om een MER vragen aan Nedmag, zodat we in ieder geval weten wat de gevolgen zijn voor het Hunzedal?

De heer HENSEN (SP): Ik kan alleen maar zeggen dat we volgens mij eerst even moeten afwachten met wat voor motie de PvdA komt.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Al vele jaren is er sprake van gestapelde mijnbouw: de winning van gas en zout bij het dorp Borgercompagnie en dit leidt tot grote bodemdaling. Bewoners ondervinden hierdoor schade aan hun woningen en gebouwen en al jaren strijden deze bewoners voor erkenning van de ontstane schade door deze mijnbouw. Ze voelen zich niet serieus genomen. Vragen over hun zorg over de toekomst worden niet beantwoord en van transparantie over het winningsplan is geen sprake. 'Meten is weten', maar ook hier is veel misgegaan: van continue monitoring is geen sprake geweest en zijn er in de jaren zelfs meetpunten verwijderd. De grote zorg om de cavernes is groot. Aan het verzoek om tiltmeting van de holtes of cavernes wordt niet tegemoetgekomen en de vraag hoe deze cavernes zich gaan houden, blijft in het duister gehuld. En wat er onder het zout gebeurt – daar waar de gaswinning plaatsvinden – is onduidelijk. Kortom: onzekerheid troef.

Het onderzoek dat de cumulatie van de mijnbouw, gas en zout, rond Veendam onderzoekt en waar al zolang om is gevraagd, is er nog niet. Er is heel veel wat aan de hand in dit gebied en het wantrouwen in de mijnbouwers is ook hier inmiddels zeer groot. De bodemdaling is groter dan wordt aangenomen. De mijnbouwer erkent dit door middel van de vele miljoenen die het waterschap krijgt

om de gevolgen van de bodemdaling op te vangen. Sterker nog, de mijnbouwer laat in rapporten weten dat ook na het stoppen van de zoutwinning de bodem verder zal dalen doordat het dak van de cavernes nog verder zal gaan zakken. Het komt ook naar voren in een landschapsplan uit 2010 en daarin staat – en ik citeer: *‘De zoutwinning heeft tot gevolg dat de bodem in een bepaalde cirkel rond de winlocatie daalt. Dit gebied zal deels vernatten omdat de bodemdaling niet volledig gecompenseerd kan worden met het verlagen van de waterpeilen. Technisch is veel mogelijk om dit probleem op te lossen, maar de vraag is ook of dit doelmatig. Het is wellicht duurzamer, de kansen voor functieverandering nader te onderzoeken.’* Dit was 2010, we zijn nu acht winjaren verder. Wij hebben het hier over een gebied dat grenst aan de bebouwing van Borgercompagnie en aan de randen van het verstedelijkt gebied van Veendam. Wat de Partij van de Arbeid vreemd vindt, is dat de aandeelhouders – voor 50 procent de NOM en in het verlengde dus de provincie – hun goedkeuring hebben gegeven aan de uitbreiding van de zoutwinning door Nedmag, zonder de gevolgen van de bewoners exact in kaart te brengen. Dit is toch eigenlijk een rare vermenging.

Het wordt tijd dat de problematiek van de gestapelde mijnbouw onder ogen wordt gezien. De Partij van de Arbeid is van mening dat de schade moet worden erkend en hersteld en dat er voor de bewoners één goed werkend loket komt voor de afhandeling van hun schades. Bewoners moeten serieus genomen worden in hun zorg voor de toekomst. Er moet een maximale transparantie worden gegeven met betrekking tot de winning en continue monitoring is noodzakelijk, ook van de cavernes. De onafhankelijkheid moet geborgd worden bij de onderzoeken en hiervoor – het is reeds aangekondigd – dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: De motie luidt ‘Erkenning en duidelijkheid’ en draagt nummer 365, ingediend door de fractie van de Partij van de Arbeid:

‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,
Constaterende dat

- al 45 jaar zout wordt gewonnen bij het dorp Borgercompagnie;
- er inmiddels forse bodemdaling is ontstaan;
- hierdoor schades zijn ontstaan aan gebouwen;
- naast zoutwinning ook gaswinning plaatsvindt;
- er geen duidelijkheid is over de cumulatie van gestapelde mijnbouw;

Overwegende dat

- de gestapelde mijnbouw veel onzekerheid geeft voor de inwoners van het dorp Borgercompagnie;
- met het onderzoek naar de cumulatie van gestapelde mijnbouw nog niet is afgerond;
- Nedmag, de mijnbouwer, zijn activiteiten wil uitbreiden;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. bij de minister van Economische Zaken te pleiten voor nu en in de toekomst dat
 - a. er één loket voor de afhandeling van de schade komt;
 - b. bewoners serieus worden genomen in hun zorg voor de toekomst;
 - c. er maximale transparantie wordt gegeven met betrekking tot de winning;
 - d. er continue monitoring zal zijn, ook van holtes en cavernes;
 - e. de onafhankelijkheid geborgd wordt bij onderzoeken;

En bij het College van B&W van Veendam ervoor te pleiten dat

2. zolang geen goede invulling wordt gegeven aan het bovenstaande, er geen vergunning wordt afgegeven;

En gaan over tot de orde van de dag!’

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vraag met het volgende af. De PvdA zegt hier heel duidelijk dat mensen erkenning moeten krijgen van hun schade en daarmee eigenlijk ook implicerend dat er dus echt een heel groot probleem is. Gaat de PvdA dan niet zo ver dat zij uiteindelijk zegt dat er geen winning moet zijn – en zeker geen nieuwe toestanden meer – en eigenlijk ook een afbouw van de bestaande winning? En als dat niet het geval is, waarom dan hier niet en bijvoorbeeld bij de gaswinning wel?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Dit is een complex vraagstuk, vinden wij. Onze motie heet ook niet voor niks ‘Erkenning en duidelijkheid’. Dat er hier door de zoutwinning, boven op de gaswinning, sprake is van een enorme bodemdaling, wordt ook erkend. Wij vinden dat die erkenning ook moet leiden tot erkenning van de schade en een goede schadeafhandeling. Dat is één.

Aan de andere kant heb ik ook gezegd dat er ongelooflijk veel onduidelijkheid is over wat er nou precies in die bodem is. Die onduidelijkheid ervaren bewoners ook en het is ook zaak om daar een goed beeld van te krijgen, alvorens je tot het extreme overgaat door ermee te stoppen en

dergelijke. Het vreemde aan de zaak is dat deze winning een aantal jaren zou duren en dat zij nu doorgaat. Dus wat denk ik belangrijk is, is om ook zicht te krijgen op hoelang die winning nog doorgaat en dan pas een besluit te nemen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Zouden we dan niet van het voorzorgsprincipe uit moeten gaan dat we niet moeten winnen tot het moment dat we echt zeker weten dat het veilig is voor de mensen? Het gaat niet goed op deze manier.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Er wordt op dit moment gewonnen. Wat wij ook zeggen is dat we het niet over de uitbreiding van de winning hebben. Die uitbreiding van de winning zou je gewoon niet moeten doen zolang die onduidelijkheid blijft bestaan. Dat is ons standpunt.

De heer ZWIERS (PvH): Bij de gaswinning was ook altijd heel veel onduidelijkheid. Daar hebben we veiligheid bovenaan gezet. Nu is er ook heel veel onduidelijkheid. Ik neem aan dat u hier ook de veiligheid bovenaan zet? Boven alles?

Mevrouw BEENEN (PvdA): Jazeker, dat geldt hier precies hetzelfde. Alle onderzoeken die zijn gedaan, zijn ook niet eenduidig hierin. Dat wordt ook heel sterk aangegeven. Daarom is het ook van belang – daarom hebben wij het ook gevraagd en dat gaat nu ook gebeuren – dat er dus goed gekeken wordt naar de cumulatie van zowel gas- als zoutwinning: hoe werken die nou op elkaar in? Dat lijkt mij ook verstandig gewoon, dat dat rapport waarvan wij uitgaan, een onafhankelijk rapport is en dat die onafhankelijkheid geborgd is. Dat dat rapport er ook zo snel mogelijk komt om dan te kijken welke verdere stappen er nodig zullen zijn.

Mevrouw HEIDEKAMP (CDA): In de commissievergadering hebben wij uitvoerig gesproken over de gestapelde mijnbouw met betrekking tot de zoutwinning in Veendam en omgeving. En mede dankzij de uitvoerige bijdragen van insprekers hebben wij een scherper beeld gekregen. Een beeld dat niet positief is, omdat diverse inwoners het gevoel hebben van het kastje naar de muur te worden gestuurd.

Voor het CDA is het klip en klaar dat een overheid de taak heeft om de veiligheid van haar inwoners te garanderen en bescherming te bieden aan hun woningen en gebouwen. Of in voorkomende gevallen van schade te zorgen voor een goede afhandeling daarvan. Een deel van de inwoners voelt zich in het betrokken gebied niet serieus genomen en niet geholpen door de overheid. Hier moet iets aan gebeuren en wel zo snel mogelijk. Het College heeft tijdens de commissievergadering toegezegd dat haast is geboden en dat het College weliswaar niet tegen zoutwinning is, maar dat de veiligheid hoe dan ook voorop dient te staan. Het CDA hecht eraan dat dit uitgangspunt ook nadrukkelijk in de zienswijze op het winningsplan wordt ingebracht door het College. De vraag is dan ook: kan het College dit toezeggen?

De al bestaande schade en nog te ontstane schade dienen adequater afgehandeld te worden, zoals dat ook het geval is bij de gaswinning. In dat kader heeft de gedeputeerde aangegeven dat er een onafhankelijk schadeloket dient te komen, zodat vergoeding van de schades ook via wetgeving verankerd is.

Volgens het CDA is dat schadeloket er al: immers, ook voor de hier betrokken inwoners is er toegang tot de Technische commissie bodembeweging. Is het College ook de mening toegedaan dat deze commissie als onafhankelijk schadeloket zou kunnen worden gezien? En zo ja, dan is de vraag of het College bereid is om in overleg met die Technische commissie bodembeweging te gaan om voor de hierbij betrokken inwoners die toegang effectiever te laten verlopen. Een grote onzekerheid daarbij is wel wanneer dit kan worden geregeld. Wij willen daarbij dit College ook oproepen om daar echt vaart mee te maken en nog voor de zomer hier een vervolg aan te geven. Zeker gelet op het voornemen tot uitbreiding van de activiteiten van Nedmag is duidelijkheid over de oorzaak en afhandeling van schade dringend gewenst: zo kan het niet langer. Kan de gedeputeerde ons toezeggen, hier op korte termijn werk van te gaan maken?

De provincie moet haar verantwoordelijkheid nemen in dit dossier. De gedupeerden hebben er recht op dat er een eind komt aan de van-het-kastje-naar-de-muur-uitspraken. We zien benieuwd naar de beantwoording van het College en daarna zullen we pas ingaan op de moties.

De heer RAM (PVV): Het CDA heeft het over een onafhankelijk loket en over onafhankelijk onderzoek. Vanwege de complexiteit van de ondergrond en omdat we nog geen theorie hebben over wat daarin überhaupt gebeurt, lijkt het mij heel erg lastig om überhaupt die causale relatie te leggen tussen individuele mijnbouwactiviteiten. Zelfs als er fundamenteel onderzoek wordt gedaan, is dat een heel

lastige situatie. Dan blijf je met zo'n Arcadis-rapport zitten, waarin geen causaal verband kan worden aangetoond. Dan kan het wel heel onafhankelijk zijn, maar als de wetenschap daarin tekortschiet, wat doet het CDA dan?

Mevrouw HEIDEKAMP (CDA): Ja, ik denk dat dit een heel goede vraag is van de PVV. Ik denk dat in dat geval de inwoners daar geen last van zouden moeten hebben. Dus dat er dan via de omgekeerde bewijslast in ieder geval de winners van de delfstoffen dat probleem onderling zouden moeten uitvechten.

Mevrouw WULFSE (VVD): Het is wel interessant, want elke partij heeft hier eigenlijk wel de zorgen, door de insprekers geuit, op haar eigen manier geadresseerd, hoorde ik, en die lees ik ook in de verschillende moties. Het CDA noemde net heel terecht dat er misschien een ander loket is: de Technische commissie bodembeweging heeft daar ook ideeën over. Dat klopt helemaal en de VVD denkt dan ook dat de oplossing eigenlijk ligt in de motie die wij zometeen zullen indienen. Want we hebben nieuwe instrumenten: die nieuwe Mijnbouwwet biedt ons als provincie mogelijkheden om van tevoren zaken over die bewoners, die ook vandaag aanwezig zijn, goed te regelen. En dat kan in een zogenaamd gebiedsarrangement. Daar kun je eigenlijk alles wat u in de verschillende moties hebt beschreven, goed mee adresseren en van tevoren datgene regelen, waarmee je de bewoners zekerheid kunt geven. Je doet dat voordat de vergunning wordt afgegeven. Het is een mooi instrument en wij denken dat je daarmee de economische activiteiten in de ondergrond met meer zekerheden voor omwonenden kunt omgeven. Daarom dient de VVD de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 366 met als titel 'Uniforme, integrale en landelijke aanpak bij mijnbouwactiviteiten', ingediend door de fractie van de VVD:
'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,
Constaterende dat

- de Tcbb, de Technische commissie bodembeweging, in een advies van februari 2018 gepleit heeft voor een uniforme, integrale en landelijke aanpak van mijnbouwactiviteiten, waarbij duidelijkheid en zekerheid vooraf, monitoring en communicatieve en effectieve afhandeling van de schade geregeld zijn;
- deze aanpak voorafgaand aan een nieuwe vergunning in een zogenaamd gebiedsarrangement tussen mijnbouwer en bestuurder zou moeten worden vastgelegd en daarmee een voorwaarde voor de instemming met de mijnbouwactiviteiten wordt;
- de Tcbb aanbeveelt dat de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade – en later het Instituut Mijnbouwschade – de afhandeling van de schades regelt;

Dragen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. dit advies over te nemen en er bij de rijksoverheid op aan te dringen, dit advies zo spoedig mogelijk volledig uit te voeren;
2. zich voor te bereiden op gebiedsarrangementen;
3. inwoners en Provinciale Staten goed te informeren over het verloop van de voornemens en de resultaten;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer HENSEN (SP): Ik heb begrepen dat je bij de gebiedsarrangementen dan de schade kunt verhalen per onderdeel. Dat zou betekenen voor het onderdeel gestapelde mijnbouw dat je drie loketten zou krijgen. Is dat de bedoeling? Of zegt u dat u dat niet wist en het zo niet moet? Want wij en alle andere fracties pleiten toch heel duidelijk voor één loket.

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou, zoals in de tekst van de motie ook beschreven staat, is dat ook wat de Technische commissie bodembeweging bepleit – maar sterker nog, ook de VVD bepleit – en dat is dat Instituut Mijnbouwschade waar dat terecht moet komen. Dat je een apart gebiedsarrangement moet maken met elke partij, dat spreekt voor zich. Maar uiteindelijk kan het onder datzelfde loket gezet worden. Dan heb je die paraplu van de rijksoverheid weer en dat is één loket, namelijk het toekomstige IM.

De heer HENSEN (SP): Maar dan begrijp ik het dus goed dat u zegt dat zoals u het leest en uitlegt, er één loket komt en niet drie loketten? En drie loketten is dus ook niet de bedoeling?

Mevrouw WULFSE (VVD): Het advies van Tcbb is van 18 februari jongstleden en de tekst die in onze motie staat, hebben ook letterlijk overgenomen uit dat advies. Dus ik heb daar ook geen twijfel over.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Mevrouw Wulfse stond bij een eerdere woordvoering hier te juichen over de afbouw van de gaswinning en hoe goed minister Wiebes dat doet. De meesten van ons – wij inclusief – zijn daar ook heel blij mee. Maar wat is nou het verschil tussen al die schade die er is door die aardbeving door mijnbouw in het Groningenveld en de schade die de mensen hier ondervinden door de zoutwinning? Ik bedoel, die ervaren dat op een net zo beroerde manier. Waarom zouden we dan ook niet met de zoutwinning moeten stoppen?

Mevrouw WULFSE (VVD): Als de VVD de redenering van de Partij voor de Dieren zou volgen, dan kunnen we eigenlijk alle activiteiten stoppen. Dan gaan we op zwart. Nou, wij staan er heel anders in: wij vinden een heleboel economische activiteiten wel van belang en we denken dat die ook op verantwoorde wijze plaats kunnen vinden. Wij zijn ook voorstander van winning uit kleine gasvelden. Dat zijn wij.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Mensen, de vraag is: is het mijnbouwschade? Is het bodemdaling? Is het de waterpeilverlaging? Is het zoutwinning? Of is het de constructie van de woningen rondom Veendam en Hoogezand de oorzaak van de 175 schadegevallen? Het is bijzonder moeilijk om hier op basis van de informatie die wij tot nu toe hebben – zonder alle betrokken partijen te hebben gehoord –, uitspraken over te doen. Onze fractie vindt dat de geloofwaardigheid van de politiek in het algemeen en die van onze Staten in het bijzonder in het geding is, wanneer wij geen onderzoek doen en geen hoor en wederhoor toepassen. In het recente verleden heeft zowel de SP als de ChristenUnie Kamervragen hierover gesteld. Uit de beantwoording in februari dit jaar aan de ChristenUnie geeft minister Wiebes aan dat de Nationaal Coördinator de TU Delft opdracht heeft gegeven, het een en ander te onderzoeken. De uitkomst van dit onderzoek wordt volgens de minister voor de zomer van 2018 verwacht.

De heer ZWIERS (PvvhN): U zegt dat er drie dingen spelen en dat wat precies de oorzaak is, nog uitgezocht moet worden. Maar vindt u het niet vreemd dat op het moment dat Nedmag is begonnen met de zoutwinning, na die tijd de problemen zijn ontstaan? Dus eigenlijk is dat al een duidelijke vingerwijzing. Hebt u ook niet die gedachte, dat toch de zoutwinning de hoofdoorzaak zou kunnen zijn?

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Nou, wat ik vreemd vind, is dat ik hier als politicus dat zou moeten bepalen. En ik zie motie en conceptmoties voorbijkomen, die impliciet aangeven dat iets komt door iets anders. Ik weet dat niet. En inderdaad, je zou het wel kunnen hebben over oorzaak en gevolg – de Tcbb werd hier zojuist genoemd. Er ligt een rapport van de Tcbb die al die schade van die woningen afwijst. Ik ben maar een leek, ik ben politicus hier in de provincie Groningen. Wij hebben alleen het verhaal gehoord van gedupeerden. Ik heb niet met Nedmag gesproken, ik heb niet met het waterschap gesproken. In een normale discussie hier – kijk bijvoorbeeld eens naar de Begroting hoe vreselijk veel stukken en achterliggende stukken we allemaal krijgen – kan het niet zo zijn dat als er op basis van het geschetste probleem wordt ingesproken, wij hier in de Staten binnen twee weken precies weten wat er aan de hand is, hoe we het moeten oplossen en hoe we dat kunnen uitvoeren. En daar is waar wij tegenaan lopen.

De heer ZWIERS (PvvhN): Ja, hij triggert mij nou een beetje. Ik ga niet helemaal meer terug naar het begin, maar in de gasdiscussie waren wij het heel snel met elkaar overeen dat het door de gaswinning kwam. Toen waren er ook nog geen onderzoeken, dat is een feit. Mijn collega staat naast me: wij als beide partijen zijn bij alle drie instanties geweest, hebben daar gesprekken mee gevoerd en hebben daar toch een bepaalde ondertoon gevoeld hebben. Dus als we iets indienen, hebben we toch een bepaalde wetenschap waarom we dat indienen. Dus dat doen we niet zomaar op aannames.

De VOORZITTER: Kunt u een vraag stellen, meneer Zwieters? Nee, want dit is echt een interruptie, daar is zij voor bedoeld.

De heer ZWIERS (PvvhN): Oké. Maar ik wil even meegeven dat wat wij indienen, op gesprekken gestoeld is en die gesprekken hebt u niet gehad. Dat vind ik jammer, dat u dat niet gedaan hebt.

De VOORZITTER: Zullen we afspreken, meneer Zwieters, dat het de volgende keer wel een vraag wordt? Want daar zijn interrupties echt voor bedoeld. Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik proef een ondertoon van bezorgdheid bij de ChristenUnie en terecht ook, ik ken ze ook als een partij die zorgdraagt voor de omgeving en de mensen in onze provincie. Maar wat ik hier mis, is het voorzorgsprincipe. We wéten dat er problemen zijn, we wéten dat er bodemdaling is, dat er heel veel schade is, dat er mensen zijn met grote zorgen. Moeten we dan het voorzorgsprincipe toepassen en totdat we zeker weten wat de oorzaak is, dan niet stoppen met de zoutwinning?

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Ja, u gaat weer terug. Kijk, deze discussie is in 2017 ook al gevoerd. En in het rapport van 2017 staat precies hoeveel centimeter de bodem naar beneden gaat. Waar het mij om gaat is het volgende. U relateert constant die mijnbouw aan schade en ik geloof heel graag, ook gezien de situatie, dat daar inderdaad een relatie is. Maar u en ook de Tcbb – dat weet u zelf ook – hebben aangegeven dat er op dit moment geen enkele erkende schade is. Burgers komen hier naar de provincie, naar de Staten toe om ons daarin te consulteren. En wat doen wij? Tenminste, wat zie ik wat wij doen? Wij hebben binnen drie weken een oplossing en dat kan niet waar zijn. Op dit moment loopt er een onderzoek – dat heeft Wiebes ook aangegeven op 9 februari dit jaar – van de TU Delft en opdrachtgever is de Nationaal Coördinator Groningen. Als wij dan toch deze zaak willen bespreken, laten we dan ook goed beslagen ten ijs komen. Want dat u daarmee als indieners daarmee hebt gesproken, oké. Maar wat heb ik gekregen als Statenlid? Dat zijn drie A4'tjes, er is nog een aantal teksten gemaald en er hebben hier mensen ingesproken. En dat is een heel eenzijdig beeld. Nogmaals, ik ben geen deskundige op dit gebied, ik geef me ook niet uit als deskundige, maar ik vind wel dat op het moment dat mensen een beroep op mij doen, dan kunnen ze beter een antwoord krijgen waar ze misschien op dat moment niets mee kunnen maar in ieder geval kunnen zeggen: “Meneer Steenbergen, dat is een eerlijk antwoord.” dan dat we ze met een kluitje in het riet sturen door als provincie Groningen aan te geven dat wij het voor hen oplossen. Want dat kan ik op dit moment niet toezeggen en niet beloven.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik heb het over het voorzorgsprincipe en er is dus inderdaad een onderzoek gaande. Er worden ook twee nieuwe putten gepland. Kunnen we in uw optiek dan niet als provincie ervoor pleiten om in ieder geval de bouw van die putten uit te stellen totdat wij heel zeker weten wat er in die ondergrond plaatsvindt? Het kan toch niet zo zijn dat we de woningen van die mensen verder laten verzakken en die mensen schade laten ondervinden en wij maar doorgaan, omdat we een belang hebben in Nedmag?

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Ja, met het laatste triggert u mij helemaal. Nogmaals, ik heb het in de commissie ook al gezegd: het belang in Nedmag is voor mij als Statenlid niet van belang. En dat geldt volgens mij in ieder geval voor 42 Statenleden hier en uzelf stelt de vraag. Ik ben hier dus niet gekozen vanwege een belang in Nedmag en dat wil ik wel even gezegd hebben. Dus de hele besluitvorming hieromtrent heeft niks te maken met financiën.

De heer RAM (PVV): Ik ben toch enigszins verbaasd – misschien wel verbijsterd – nu ik het antwoord van de ChristenUnie hoor. Wij hebben een debat gehad in 2012 over de problemen die veroorzaakt worden door Nedmag. Toen hebben wij als Statenfractie een onderzoek voorgesteld. U hebt daar tegengestemd. Het speelt dus al zes jaar, we spreken er dus al zes jaar over en u zat toen ook al in de Staten en de ChristenUnie zegt dat het pas drie weken speelt. Dus ja, ik wil graag tekst en uitleg van de ChristenUnie waarom dit geschetste beeld zo wordt neergezet.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Laat ik eerst even wat helderheid scheppen: schijnbaar zit ik hier al veel te lang, maar dat is pas sinds maart 2013. Dus dat van 2012 kunt u mij nog niet kwalijk nemen.

De heer RAM (PVV): Het lijkt langer.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Nee, ik leid u af. Maar waar het om gaat is dat wat voorlag twee week geleden, niet een volledig dossier is. Wat voorlag, zijn mensen die niet gehoord zijn door de gemeente, die ook het gevoel hebben om niet gehoord te zijn door de Tweede Kamer, die daar actievoeren en nu ook bij ons aan de deur kloppen. Nou, dat is hun goed recht, daarvoor zijn wij hier ook als politici werkzaam. Maar het probleem is al veel langer bekend: in 2007 speelde die discussie ook en dat speelde ongeveer synchroon met de discussie destijds over de zoutwinning in Friesland: dat was daar ook een *hot* verkiezingsitem.

Wat wij hier hebben is toch wel een redelijk klein afgebakend stuk van een aantal mensen dat in ieder geval niet op de juiste wijze geholpen is en waar de communicatie tussen aan de ene kant de burger en de andere kant het Rijk – en laten we dan ook de gemeente noemen – niet optimaal is. En die mensen willen toch graag gehoord worden. Nou, dat kan. Maar op het moment dat je – en u doet dat ook zonet – constant het een te relateren aan het ander, moet je ook vaststellen dat er geen enkele schade tot op heden is erkend tot nu toe. Kijk, en dat hebben we natuurlijk in het gaswinningsgebied wel veel erkende schades en daar hebben we ook een heel andere discussie. Hier hebben we 175 schadegevallen, die alle 175 niet zijn erkend. Ja, dan hebben we een probleem. Nogmaals, dan kom ik er weer op terug: wie ben ik dan om te bepalen dat dat wél zo zou zijn? Het onderzoek dat loopt, is niet geïnitieerd door de ChristenUnie en ook niet door andere opdrachtgevers. Dat onderzoek dat loopt, is al lopende, volgens mij is om de opdracht verzocht al in september en dat is daartoe al gegeven door de Nationaal Coördinator aan de TU Delft. Dus waarom zouden wij op dit moment hier een heel moeilijke discussie over gaan voeren, terwijl we weten dat er ook letterlijk in de stukken – de Kamervragen zijn op 9 februari 2018 beantwoord – staat dat er voor de zomer van 2018 dit rapport wordt opgeleverd? Mensen, doe er uw voordeel mee.

De heer RAM (PVV): U vraagt zich af of de Staten hierover gaan, er zijn onderzoeken die gedaan zijn. Nou, wij hebben gepleit voor een onderzoek en daar was uw fractie tegen. Ja, wat bij ons volgens mij ligt is onze eigen politieke verantwoordelijkheid. We zijn aandeelhouder indirect in Nedmag, wij kunnen een aandeelhoudersstrategie vaststellen. Daar hebben wij dus een verantwoordelijkheid in en volgens mij ligt er ook een verantwoordelijkheid bij de Staten. Hoe ziet u dat?

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Ja, om je verantwoordelijkheid te kennen moet je wel weten waar het om gaat. En ik probeer hier aan te geven dat op basis van de gegevens die althans bij mij en onze fractie voorliggen, aan te geven dat die niet voldoende zijn om op dit moment allerlei uitspraken erover te doen tot en met de sluiting van Nedmag. Dat er iets moet gebeuren: graag. Maar laten we het even iets verder wegzetten in de tijd. Mijn voorstel zou ook zijn – daar zou ik ook aan het eind van mijn betoog op komen – om op dit moment even pas op de plaats te maken. Dat wil niet zeggen dat wij het probleem bagatelliseren, maar er komt nog een aantal dingen vrij. Dan kunnen wij daar breed naar kijken. Wij praten met de Staten, maar dan kunnen we ook eens de partijen horen die op dit moment niet zijn gehoord en dan kun je een oordeel vellen met inachtneming van onze verantwoordelijkheid en rol in deze zaak. Want die zijn ook niet helemaal duidelijk: wij gaan in ieder geval niet over de winning. Het enige wat wij kunnen doen, is een advies daarover indienen en daar worden wij ook over gevraagd bij een nieuw winningsplan.

De heer RAM (PVV): In Veendam en omstreken zijn de gevolgen van de gestapelde mijnbouw merkbaar. Er is bodemdaling en bodembeweging. Deze gevolgen zijn ondeelbaar: er is een zichtbare causale relatie tussen de activiteiten in de ondergrond – of dit nu mijnbouwactiviteiten of het verlagen van het waterpeil zijn. Maar deze causale relatie is vanwege de complexiteit niet te herleiden naar individuele bedrijven en overheden. Om die reden kan er dus niemand juridisch aansprakelijk gesteld worden, omdat dat ondoorzichtig is. Onderzoek met tiltmeters en fundamenteel onderzoek blijven nog steeds uit. Daarom pleit de PVV voor een uitbreiding van de omkering van bewijslast naar alle mijnbouwactiviteiten en het borgen in de wet van de collectieve verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Ontzorg de burger en laat de overheid met de bedrijven de lasten verdelen. Hierbij twee moties.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 367 met als titel 'Omgekeerde bewijslast mijnbouw', ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fractie van Groninger Belang: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018, Constatende dat

- op 20 februari 2015 de motie 'Omgekeerde bewijslast' unaniem is aangenomen door Provinciale Staten;
- deze gezamenlijke inspanning heeft geleid tot wetgeving;

Overwegende dat

- de wetgever de omgekeerde bewijslast heeft beperkt tot de gevolgen van de gaswinning uit het Groningenveld;
- hierdoor ongelijke behandeling van burgers is ontstaan bij andere gasvelden en andere mijnbouwactiviteiten;
- het Tcbb heeft geadviseerd tot een uniforme handelwijze omtrent de mijnbouwactiviteiten;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. het kabinet te verzoeken, de wet aan te passen of daar voorbereidingen voor te treffen, waardoor de omgekeerde bewijslast bij de veroorzakers komt te liggen van alle mijnbouwactiviteiten in de ondergrond;
2. deze wens kenbaar te maken aan de Tweede en Eerste Kamer;
En gaan over tot de orde van de dag!

Dan een tweede motie erachteraan, nummer 368, met als titel 'Gezamenlijke verantwoordelijkheid gestapelde mijnbouw', ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fractie van Groninger Belang:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,
Constaterende dat

- de burgers met schade als gevolg van de huidige wetgeving speelbal zijn van verschillende overheden en bedrijven;
- een causale relatie door een hoge complexiteit en de vele factoren als gevolg van de gestapelde mijnbouw extreem lastig door wetenschappelijk onderzoek is aan te tonen;
- gestapelde mijnbouw een gezamenlijk en ondeelbaar effect heeft op de bodem door bodembewegingen, -dalingen en -trillingen en waterstanden;
- daardoor een directe individuele juridische aansprakelijkheid van een bedrijf of overheid niet is vast te stellen;

Overwegende dat

- de gevolgen van de activiteiten van overheden en bedrijven in de ondergrond ondeelbaar zijn;
- daarmee er een collectieve verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid liggen bij bedrijven en overheden;
- de belangen van burgers zouden moeten worden beschermd, zodat burgers niet langer de speelbal zijn van overheden en bedrijven;
- dat gebiedsgericht al wordt toegepast bij Groninger Seaports;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. ernaar te streven dat de collectieve verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van bedrijven en overheden van de gevolgen van de gestapelde mijnbouwactiviteiten en activiteiten in de ondergrond worden verankerd in de wet- en regelgeving;
2. dit te borgen in gebiedsgericht beleid van en gebiedsgerichte vergunningverlening door de verschillende overheden;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer RAM (PVV): Één laatste vraag aan het College. GS heeft vanochtend duidelijk gezegd, niet te willen experimenteren in de ondergrond. Nedmag, waar wij aandeelhouder van zijn, mag dit wel. Waarom staat GS dit toe?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even met het oog op het dictum van uw motie. Begrijp ik daaruit dat u in de basis wel door wilt gaan met de zoutwinning?

De heer RAM (PVV): Nee, u komt nog met een motie met een afbouwregeling, begrijp ik? Die gaan wij steunen.

De heer SCHEFFERS (Groninger Belang): We hebben de sprekers gehoord laatst bij de commissievergadering: uitgebreide verhalen over wat hun allemaal overkomt. "Je moet eigenlijk, zo heb ik begrepen, vaststellen dat het allemaal emoties zijn, niet gebaseerd op feiten. Weliswaar gevoelde emoties, maar niet meer dan dat." Dat zijn de woorden van de directeur van Nedmag, een jaar geleden. Ja, daar moet je het dan als inwoner mee doen. Dat is de visie die er ligt en dat is ook het heel grote probleem, denk ik, dat hier speelt. Als we kijken naar de stukken en de presentatie van Nedmag, die verwijzen naar de onderzoeken die zijn gedaan zeventien jaar terug, dan komt daar allemaal duidelijk uit dat zij met hun zoutwinning geen schade zouden veroorzaken en die bodemdaling geen problemen zou opleveren. Er zijn voor de burgers mooie schadeprotocolen opgesteld, maar ja, als van tevoren al weet wat de conclusie is – 'Wij veroorzaken deze schade niet' – dan word je inderdaad van het bekende kastje naar de muur gestuurd.

Het voordeel is, als je wat later in de rij aan de beurt bent, dat als het goed is, er al heel veel wijze dingen zijn gezegd waaraan je kunt refereren. Ook wij vinden dat er één loket moet komen waar de burger hier in dit geval terecht kan. Natuurlijk is er ook onderzoek nodig, er is weinig bekend over de gezamenlijk effecten die hier spelen. Maar ik denk dat iedereen met een beetje gezond verstand kan begrijpen dat als je op zoveel honderd meter diepte gas wint en nog verder daaronder met zout

bezig bent en dan weer loopt te rommelen met stikstof en verderop weer wat andere soorten stoffen gaat opslaan, dat het hoe dan ook gaat leiden tot problemen. Dat is uiteindelijk wat men hier ziet.

Ja, dan is de vraag: hoe help je dan deze mensen? Goed, daarom hebben we ook samen met de PVV deze moties die zojuist zijn genoemd, ingediend. Met name de omkering van de bewijslast is denk ik een punt dat men vooruit kan helpen. Maar wij pleiten er eigenlijk voor dat er gewoon een uniforme afhandeling komt van alle soorten schade die worden geleverd door welke activiteit in de ondergrond dan ook. Wat dat aangaat is denk ik de Technische commissie bodembeweging goed op weg: wij hebben de stukken gelezen die zij in februari presenteerde en waarin zij ook pleit voor een uniforme afhandeling. Dat is hopelijk een eerste stap. Het punt is: er ligt op het moment niets voor, behalve dan de zorgen die worden geuit door de inwoners. Nou, die zorgen delen wij. Laat ik het zo zeggen; voor de inwoners hoop ik dat u de moties van zojuist gaat steunen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Veel zorgen zijn inderdaad al uitgesproken en die zorgen onderschrijven wij ook. En ook in de commissie hebben we ook al heel duidelijk gesteld dat voor ons, GroenLinks, de veiligheid van iedereen in deze provincie vooropstaat en dat we absoluut geen onderscheid willen in de verschillende gebieden als het gaat om schade door de mijnbouw. Of het nu gaat om gaswinning, zoutwinning of een combinatie daarvan, burgers mogen daar geen schade van ondervinden. En ondervinden ze die wel, dan moet die op een adequate en nette wijze opgelost worden.

We zijn dan ook zeer benieuwd naar de uitkomst van het lopende onderzoek dat hier al benoemd is en dat uitgevoerd wordt door TU Delft in opdracht van de NCG. Die uitkomst wordt als het goed is voor de zomer verwacht. Wij zijn dan ook wel benieuwd in hoeverre de huidige geplande nieuwe winning uitgesteld kan worden totdat er duidelijkheid over die onderzoeksresultaten. Want het kan natuurlijk ook een stuk zekerheid geven voor die bewoners. Dus wellicht dat het College daar uitsluitsel over kan geven.

Tot slot: de motie die mede namens ons door de SP is ingediend, onderstreept wat ons betreft de oproep dat schade door mijnbouw, waar dan ook in deze provincie, ruimhartig vergoed moet worden.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Voor sommige partijen geldt dus dat er met twee maten gemeten wordt, namelijk gaswinning moet wel stoppen en de zoutwinning dus niet – waar dat dan ook aan ligt. Wij willen dat de gedeputeerde voor de gedupeerden gaat pleiten voor de omgekeerde bewijslast – al vaker genoemd – en voor het onderbrengen van alle mijnbouwschade onder hetzelfde mijnbouwloket als de schademelders wonend op het Groningenveld, omdat juist in het geval van de gestapelde mijnbouw mensen van het spreekwoordelijke kastje naar de muur worden gestuurd en nergens hun gelijk krijgen. Het is voor onze inwoners een onmogelijke missie. Omdat het een enorme impact op het fysieke en psychische welzijn van onze inwoners én omdat mensen gewoon rechthebben op genoegdoening van schade. Daarom de motie 'Gelijke monniken, gelijke kappen'.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 369 met als titel 'Gelijke monniken, gelijke kappen', ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren, mede namens de fracties van de Partij voor het Noorden en de SP:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,
 Constaterende dat

- Nedmag inmiddels 45 jaar magnesiumzout wint rondom het dorpje Borgercompagnie;
- de NAM uit het nabijgelegen Groningenveld en het Annerveenseveld al decennialang aardgas wint of gewonnen heeft;
- de mijnbouwactiviteiten het waterschap dwingen, het grondwaterpeil aan te passen;
- er inmiddels bodemdaling is opgetreden in de omgeving van de winningslocatie;
- deze bodemdaling naar verwachting zal oplopen tot ongeveer 70 centimeter;

Voorts constaterende dat

- de NAM, Nedmag en het waterschap Hunze en Aa's 150 mensen met schade naar elkaar doorverwijzen, zonder dat iemand verantwoordelijkheid neemt;
- een dergelijke situatie zich ook voordoet rond de gasopslag Zuidwending, waar naast gasopslag sprake is van zoutwinning door AkzoNobel en gaswinning door de NAM, met waterpeilaanpassingen door het waterschap Hunze en Aa's;
- ook hier de 25 schademeldingen niet hebben geleid tot financiële compensatie voor de gedupeerden;

Overwegende dat

- het voortdurend van het kastje naar de muur gestuurd worden een enorme impact heeft op het fysieke en psychisch welzijn en welbevinden van inwoners;
- inwoners rechthebben op genoegdoening van door mijnbouw veroorzaakte schade;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. er bij de minister van Economische Zaken te pleiten voor het verkrijgen van gelijke behandeling en rechten voor alle inwoners van de provincie Groningen die te maken hebben met mijnbouwschade – ook buiten het Groningenveld;
2. dit te bewerkstellingen door
 - a. het instellen van omgekeerde bewijslast;
 - b. schademeldingen mogelijk te maken bij hetzelfde mijnbouwloket als geopend voor het Groningenveld;
3. zo snel mogelijk met de resultaten van die besprekingen te komen naar Provinciale Staten, maar in ieder geval voor 1 november 2018;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Net als bij de gaswinning moet uiteindelijk de oorzaak van alle ellende ophouden, namelijk de winning van het gas en het zout. In de motie concentreren we ons deze keer op de magnesiumzoutwinning in Borgercompagnie. Nedmag wil via een lange omweg toch magnesiumzout gaan winnen in Kielwindeweer vanaf de huidige locatie met een lange schuine boring. De verwachtingen zijn nog meer schade en er is al zoveel schade, ook door de gaswinning. Het waterschap zegt dat er nadrukkelijk negatieve effecten te verwachten zijn op Natura2000-gebied het Hunzedal. We willen GS vragen of men bereid is, aan Nedmag te verzoeken een MER op te stellen. In het gesprek met Nedmag heeft het bedrijf gezegd dat het daar wel open voor staat.

Verder willen we geen nieuwe zoutwinning en afbouw van de huidige winning en daarom deze motie.

De VOORZITTER: Dat is de motie met nummer 370 met als titel 'Afbouw zoutwinning Nedmag', ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren, mede namens de fractie van de Partij voor het Noorden:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- Nedmag inmiddels 45 jaar magnesiumzout wint rondom het dorpje Borgercompagnie;
- er inmiddels bodemdaling is opgetreden in de omgeving van de winningslocatie;
- deze bodemdaling naar verwachting zal oplopen tot ongeveer 70 centimeter;
- er naast zoutwinning nu ook gaswinning plaatsvindt vanuit verschillende nabijgelegen gasvelden;
- er zowel zoutwinning- als gaswinningregulatie van de grondwaterstand behoeft;
- er volgens Nedmag 150 schades zijn gemeld;
- geen van die schade door Nedmag is erkend;

Voorts constaterende dat

- Nedmag het voornemen heeft, zijn activiteiten uit te breiden richting Kielwindeweer;
- daar geen toestemming voor is gegeven door de gemeente Midden-Groningen;
- Nedmag nu vanuit de gemeente Veendam via schuin boren vanaf de huidige locatie zijn wens wil verzilveren om het magnesiumzout uit de bodem van Kielwindeweer te winnen;
- dit niet alleen verdere schades zou kunnen veroorzaken aan gebouwen, maar het volgens het waterschap Hunze en Aa's nadrukkelijke schades zou kunnen veroorzaken aan gebouwen, maar het volgens het waterschap Hunze en Aa's nadrukkelijk negatieve effecten zal hebben op het Natura2000-gebied het Hunzedal;

Overwegende dat

- er onvoldoende kennis is van wat de gaswinning doet met de ondergrond en al helemaal als het gaat om de cumulatieve effecten van gestapelde mijnbouw;
- er geen gecombineerde risicoanalyse is opgesteld voor gestapelde mijnbouw;
- daarom het voorzorgsprincipe in acht moet worden opgenomen en altijd gekozen moet worden voor de veiligheid en het welzijn van de omwonenden boven de financiële belangen van overheden en partijen\;
- de bescherming van Natura2000-gebied het Hunzedal vanzelfsprekend zou moeten zijn;
- de provincie via de NOM mede-eigenaar is van Nedmag en daarmee moreel medeverantwoordelijk is voor de winning en haar gevolgen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. zich in zijn gesprekken met de minister uit te spreken voor een afbouw van de activiteiten van Nedmag;
2. alles wat binnen zijn vermogen ligt te doen om verdere uitbreiding van de winning van magnesiumzout richting Kielwindeweer te voorkomen;
3. de Staten van zijn inzet met regelmaat op de hoogte te brengen, maar ten minste eenmaal per kwartaal;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWIERS (PvvhN): In de commissie hebben wij al een pittige en goede discussie over dit probleem gehad. Het is een goede zaak dat alle partijen – en nu ook weer – de handschoenen hebben opgepakt. De een gaat daar wat verder is dan de andere, maar er is in ieder geval naar de bewoners toe goed gereageerd – dat doet ons wel deugd.

De Partij voor het Noorden is hier heel duidelijk in: wij zien geen énkél verschil in de schadegevallen in dit gebied ten opzichte van het Groningse aardgaswingebied. Dus veiligheid boven alles. Ik refereer ook even weer aan de uitspraak van de gedeputeerde: hij is 'flauw van dat gerommel in de bodem'. Nou, ik ben blij dat hij dat gezegd heeft, dus daar kunnen we hem in ieder geval aan houden.

In dat gasdossier zien we gas, de NAM, Shell, ExxonMobile en het Rijk. In het zoutdossier zien we zout, Nedmag, Lhoist – dat is de Belgische aandeelhouder –, de NOM en het Rijk. En de NOM bestaat uit de drie noordelijke provincies. In de beleving van de Partij voor het Noorden zit hier één verschil in: de provincie heeft terecht in het gasdossier het voortouw genomen. We hebben in dat dossier het adviesrecht. In het zoutdossier kunt u als aandeelhouder zelf de vingers aan de knop houden en besluiten nemen. Wist u trouwens dat uw financiële partner en medeaandeelhouder van Nedmag, Lhoist geheten, genoemd wordt in allerlei belastingconstructies richting Luxemburg, Zwitserland en Panama? Is het in uw ogen ook een integere partner? Wij dienen daarom het tweetal moties mede met de Partij voor de Dieren in. Dus die zijn net al voorgelezen.

We weten dat een eventuele sluiting op termijn van Nedmag gevolgen heeft voor de werkgelegenheid. Maar veiligheid gaat bij ons toch boven alles. Wij zijn inmiddels door schade en schande wijs geworden. We hebben in het verleden ook het gas met bodemdaling als eerste partij al aangegeven en hopen dat alle andere partijen in dit huis dat ook gaan doen. U kunt trouwens uw bestaande invloed gebruiken om nieuwe bedrijven naar Veendam c.q. de wijde omgeving te halen, om het arbeidsplaatsenverlies te compenseren. De NOM kan u hier heel goed in bijstaan.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan geef ik nu voor het College het woord aan gedeputeerde Eikenaar.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Zoutwinning, schades, onzekerheid waardoor die precies worden veroorzaakt. Maar wel duidelijk dat er een opeenstapeling van activiteiten plaatsvindt, dat er bodemdaling plaatsvindt, dat er peilbesluiten worden aangepast, dat er schade is en dat er een situatie is waarbij mensen van het kastje naar de muur worden gestuurd. Waar komt dit nou door? Komt dit nou door de bodemdaling die wordt veroorzaakt door de zoutwinning? Of komt het nou door de bodemdaling die door gaswinning wordt veroorzaakt? Of komt het nou toch door bodemtrillingen? Of komt het toch door peilbesluiten die het gevolg zijn van de bodemdaling?

Dat is een situatie die volgens mij niet op deze manier moet voortduren, omdat op het moment dat er schade is, mensen op een rechtvaardige en vooral onafhankelijke manier moeten worden behandeld. En dat is hier niet het geval. Ik kan niet beoordelen – en dat kunt u ook niet – waardoor schades precies komen. Dat kunnen wij hier niet beoordelen. Maar wat we wél kunnen veroorzaken, is dat de beoordeling daarvan op een faire, onafhankelijke manier gebeurt, zodat iedereen – wat het oordeel ook mag zijn – kan vertrouwen op dat oordeel én dat er niet naar elkaar wordt gewezen. Want dat is een situatie die men niet moet veroorzaken.

En dan kom ik direct op de ingediende motie van de VVD, namelijk die over de gestapelde mijnbouw en het maken van een gebiedsarrangement, aansluitend bij een advies van de Tcbb. Dat is overigens een goed advies. Als u dat advies leest, dan ziet u veel terug van wat wij aan schadeafhandeling hier in Groningen voor elkaar hebben gekregen. Het sluit sterk aan bij onze pleidooien: als je dat leest, dan ik weleens: dan lezen we onze eigen woorden daarin terug. Toch ontraad ik deze motie. Niet omdat ik de portée van de motie niet deel, want ik vind de punten die u noemt, goed. Alleen, er is één probleem en dat is namelijk volgens mij dat het gebiedsarrangement zoals u dat noemt – en dat op zich best een goed instrument zou kunnen zijn – nou juist in deze situatie weleens niet zou kunnen voldoen. Dat is om de volgende reden. In deze situatie heb je stapeling van mijnbouwactiviteiten en het gebiedsarrangement, zoals ik dat lees, gaat over een

specifieke mijnbouwactiviteit en daar moet dan een arrangement, namelijk de onafhankelijke schadeafhandeling, over worden afgesproken – in dit geval met meerdere partijen. Dus ons College kiest voor de lijn – en dat heb ik in de commissie ook al gezegd – dat we die schadeafhandeling onderbrengen bij dat Instituut Mijnbouwschade – overigens is dat iets wat de Tcbb ook bepleit in haar rapport –, maar dat dat in één Kamer terechtkomt en niet in verschillende, andere Kamers. Dan krijg je namelijk in de schadeafhandeling zelf weer dat van-het-kastje-naar-de-muur-gedrag, terwijl in die overlap mensen zich op één plek moeten kunnen melden en niet bij een andere Kamer voor een andere activiteit en dan voor een nog weer andere activiteit. Dus dat is de reden dat ik deze motie ontraad, alhoewel ik de intentie op zichzelf en de gedachte die daarachter zit, wel steun. Dus ik snap uw bedoeling, maar ik denk dat het nét niet van toepassing is op deze situatie.

Dan kom ik toe aan de motie van de Partij van de Arbeid, nummer 365. Die vertoont overigens grote overeenkomsten met 364 van de SP, maar net op een andere manier er ook nog iets aan toevoegt volgens mij en dat is het vergeven van een vergunning voor het college van B&W. Ik heb het net even gecheckt, maar het college van B&W heeft hier naar mijn beste informatie op dit moment geen zeggenschap over. Het gaat hier over de winningsvergunning. Die wordt afgegeven door het Ministerie van EZK en daar kan de provincie een zienswijze op indienen.

Wat mij betreft kan dan de motie van de SP met nummer 364 prima zijn dat wij in de zienswijze die wij kunnen indienen – die overigens nog niet aan de orde is, want het winningsplan is niet ingediend –, de voorwaarden kunnen stellen dat 1) de veiligheid gegarandeerd is en 2) de schade onafhankelijk moet worden afgehandeld.

Dan kom ik even op wanneer er een winningsplan moet worden ingediend, want dat is op dit moment niet aan de orde. Op het moment dat er een maximum aan bodemdaling is bereikt, dan moet er een winningsplan worden ingediend danwel als men nieuwe putten wil slaan, dan moet er ook een nieuw winningsplan worden ingediend. Dat is op dit moment nog niet aan de orde, dat zou binnenkort wel aan de orde kunnen komen, op het moment dat men die activiteiten voort wil zetten. Dan zou ik denken dat u nu namens het College mij wel de opdracht geeft om die absolute voorwaarden, onafhankelijke schadeafhandeling en veiligheid, mee te geven in de zienswijze.

Mevrouw WULFSE (VVD): Het College slaat de spijker op zijn kop, want met name bij de nieuwe vergunningen heb je die mogelijkheden. Maar heeft de VVD het nu goed begrepen dat we nu meer mogelijkheden hebben gekregen in de nieuwe Mijnbouwwet? Dat we bij een nieuwe vergunning een gebiedsarrangement mogen maken als bestuur en dat het College aangeeft dat men daar geen gebruik van maakt omdat hier sprake is van gestapelde mijnbouw? Met andere woorden: we hebben een instrument gekregen, maar het lijkt erop dat het College dat aan de kant schuift.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Bij mijn beste weten is het advies van de Tcbb om dit mogelijk te maken. Dus dat het nog niet mogelijk is, maar de Tcbb zegt dat wij deze richting op zouden moeten. Dat is volgens een richting – u hebt dat rapport ook goed gelezen – die wij prima op kunnen, want daar wordt gezegd dat de schadeafhandeling onafhankelijk zou moeten en eigenlijk overal zo moet gebeuren en wij dat wel op bepaalde manieren kunnen regelen. Alleen, we hebben in Groningen een heel specifieke situatie, namelijk dat we het Groningenveld hebben, we hebben Nedmag, we hebben nog kleine locaties en die werken in meer of mindere mate op elkaar in. En die situatie vraagt een net iets andere benadering dan in het Tcbb-rapport wordt bepleit, namelijk dat we ervoor kiezen om dat in één Kamer onder te brengen. Ik noem als voorbeeld dat we in Noord-Holland een winningslocatie hebben, dan zou je wél kunnen kiezen voor een arrangement specifiek voor die winningslocatie en daar die schadeafhandeling los organiseren. Zo lees ik het advies van de Tcbb. Ik lees dat zo: de lessen uit Groningen worden getrokken, hartstikke goed, maar het voorstel dat wordt gedaan is net niet helemaal van toepassing op de situatie die we hier hebben. Je zou het dus net iets anders moeten organiseren.

Mevrouw WULFSE (VVD): Dat betekent in concreto dat in de provincie Groningen het instrument gebiedsarrangement door dit bestuur niet kan worden ingezet. Want we hebben bijvoorbeeld de geothermie: dit zit ook aan de rand van het gasveld. Omdat dat gasveld zo groot is, hebben we natuurlijk met dit probleem op meerdere terreinen te maken. Dus ik zou het College toch willen verzoeken – het is nog in wording – om nog eens een keer goed met die Tcbb in overleg te gaan en niet dat instrument van dat gebiedsarrangement, dat juist ons als provincie meer rechten geeft, zo aan de kant te schuiven.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Dat doet het College in die zin niet. Want alles wat in dat Tcbb-rapport staat, is staande praktijk in de zin van dat we daarnaartoe werken. Dus dat is ook allemaal

hartstikke goed. Alleen, één onderdeel zonder ik daarbij uit. Ja, het wordt nu wel een beetje technisch en de niet-lezers van het rapport gaan het nu niet meer goed volgen wat ik hier zeg. Er worden ook aparte Kamers bepleit en ik zou zeggen: voor Groningen moet er één Kamer zijn, zodat diezelfde Kamer een eenduidig oordeel kan vormen over waar de schade veroorzaakt wordt, die wel of niet toegekend wordt. Dit in plaats van dat je van Kamer naar Kamer moet wisselen, als u mij nog volgt.

De VOORZITTER: Ik zie niemand niet-begrijpend kijken.

Mevrouw BEENEN (PvdA): In mijn eerste termijn zei ik al hoe complex dit wel niet is. Ik zou graag willen dat de gedeputeerde mij namens het College een beetje op weg helpt. Want we hebben voor ons ook de motie van de SP liggen en die willen we graag van harte mede ondersteunen. Die motie is gericht vooral op een nieuw winningsplan. En als ik u goed begrijp, geldt dat ook voor die gebiedsarrangementen dat het ook daar – hoewel, over specifieke mijnbouw, zei u al – gaat over nieuwe plannen die aan de orde zijn. Dat is nou juist de moeilijkheid – en dan hoop ik dat u mij dat een beetje kunt verhelderen – waar het hierom gaat. Want dat nieuwe winningsplan is nog niet aan de orde. Maar we wél aan de orde hebben is een aanvraag voor een omgevingsvergunning om twee dieptebooringen uit te voeren naar zout, dus het boren naar twee nieuwe putten. Dat zou betekenen dat alles wat wij graag mee willen geven – of het nou een arrangement is danwel voorwaarden –, alleen maar geldt wanneer het gaat over een nieuw winningsplan, dat hier dus niet aan de orde is.

Nou, u merkt het, wij zijn er naarstig naar op zoek geweest – en dat ziet u ook in de motie – om recht te doen aan de inwoners van dit gebied. Daar hebben we dus ook een aantal dingen voor opgesteld, dat eigenlijk ook geldt voor de gaswinning. En wij zouden nou juist graag willen dat deze voorwaarden nú ook alvast meegenomen worden. Misschien kunt u daar mij eens een beetje op weg helpen hoe we dat nu al – en niet tot na een nieuw winningsplan – voor elkaar kunnen krijgen.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): De PvdA bepleit iets wat op dit moment al gebeurt, in de zin dat we op dit moment het gesprek voeren over de schadeafhandeling, ook bij gestapelde mijnbouw. Dus dat betekent niet dat we hoeven te wachten met maatregelen en het pleidooi voor c.q. de discussie over de verbetering van de schadeafhandeling tot er een nieuw winningsplan. Het zijn in die zin twee losstaande dingen. Die discussie loopt, dat pleidooi loopt en ik heb goede hoop dat we dat kunnen organiseren in de toekomst – nogmaals, dat kan ik u niet garanderen maar ik heb daar wel goede hoop op. En daarnaast komt het momentum op x moment van een nieuw winningsplan en dan kunnen we het ook nog eens als voorwaarden stellen. Dus het een sluit het ander niet uit: we kunnen het dus zowel nu al bepleiten als ook als voorwaarde stellen bij een winningsplan. Overigens dat laatste ook niet een bindende voorwaarde, want het is een zienswijze die we indienen en waarin wij de voorwaarde stellen. Maar het is de minister van EZK die daar een besluit over neemt en dat zijn niet wij. Maar het is dus niet zo dat we pas voorwaarde kunnen stellen bij een nieuw winningsplan, dat kan nu bij het pleidooi al. En dat doen we ook al.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Nou doe ik een poging om het voor mij even samen te vatten. Dat betekent dus dat met betrekking tot deze omgevingsvergunning het College van GS al een zienswijze kan indienen? Ik begrijp non-verbaal van niet, dus maakt u het verhaal maar verder af.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Nee, er is sprake van een nieuw momentum op het moment dat er een nieuw winningsplan wordt ingediend. Dat momentum zou zich op twee momenten kunnen aandienen: over een aantal jaren als de maximale bodemdaling bereikt is, dan moet er een nieuw winningsplan komen. Dan zou je als voorwaarden kunnen stellen in de zienswijze van de provincie dat er onafhankelijke schadeafhandeling moet zijn en dat het veilig moet zijn. Dat staat in de SP-motie.

Daarnaast kun je los daarvan het pleidooi natuurlijk nu al houden dat er onafhankelijke schadeafhandeling moet komen. Die gesprekken met de minister lopen al op dit moment en ik zeg u: ik heb goede hoop dat die tot een goede afloop kunnen leiden, zodat het al geregeld is voordat überhaupt sprake is van een nieuw winningsplan. Nogmaals, ik kan die garantie niet afgeven. Ik kan u alleen zeggen dat wij die gesprekken voeren en dat ik goede hoop heb dat ze tot iets goeds kunnen leiden. Dat is waar het over gaat.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik proef hier toch ook weer duidelijk het meten met twee maten uit. Want waarom zo hard strijden tegen een nul op de meter als het gaat om gas en toch doorgaan met die zoutwinning? Want dat is toch eigenlijk de basis van het verhaal waar u vanuit gaat? U zegt wel iets over een goede schadeafhandeling – daar zijn wij uiteraard allemaal blij mee, ik neem aan de inwoners ook – en iets over veiligheid. Maar we weten allemaal dat het nooit helemaal veilig zal zijn,

want het is gewoon onduidelijk wat er allemaal in de ondergrond plaatsvindt. Dus waarom meten met twee maten?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ik denk dat er niet gemeten wordt met twee maten. Veiligheid staat altijd voorop. Maar tegelijkertijd moeten we de situaties die zich in het Groningenveld voordoen, niet een-op-een vertalen naar iedere activiteit in de ondergrond. Dat staat totaal los van het feit dat op het moment dat die activiteit schades veroorzaakt, die schades goed afgehandeld moeten worden en dat dat onafhankelijk moet gebeuren. Maar een-op-een dat op elkaar van toepassing verklaren vind ik net wat te snel gaan. Het College vindt dat op het moment dat er een nieuw winningsplan komt, een randvoorwaarde gesteld moeten worden dat het veilig moet zijn. Die randvoorwaarde zullen we altijd stellen voor iedere activiteit in onze ondergrond: dat is altijd een absolute randvoorwaarde. Een andere randvoorwaarde is dat de schadeafhandeling goed, onafhankelijk en ruimhartig georganiseerd moet worden. Dat zijn pleidooien die we constant houden en waar volgens mij een rechte lijn in getrokken wordt.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vraag me af hoe dit gemeten gaat worden. Er komt een aantal onderzoeken, alleen we zitten écht in een unieke situatie hier met zoutwinning, met gaswinning, met wat Zuidwending betreft nog een gasopslag en we hebben nog het waterschap. We zitten echt in een heel unieke situatie en ik vraag me af of we ooit echt duidelijkheid kunnen krijgen over wat wel gevaarlijk en wat niet gevaarlijk is. Dus moet je dan niet gewoon kiezen voor het zekere?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Dat waar het gaat om schade, die onzekerheid bestaat, ben ik het zeer met u eens. En dat is precies de reden dat dit College ervoor pleit om die schadeafhandeling onafhankelijk te maken en die ook onder te brengen op zo'n manier dat mensen niet meer van het kastje naar de muur worden gestuurd. Maar dat wie of wat precies de oorzaak van de schade is, op een onafhankelijke wijze beoordeeld wordt, maar dat ook geen probleem meer is van de inwoners zelf. Dus onzekerheid: ja. Maar daar kan dit een antwoord op zijn volgens mij.

Mevrouw WULFSE (VVD): Ik heb echt het gevoel dat we allemaal hetzelfde willen, maar misschien via verschillende wegen en dat is op zich een heel normale, goede constatering en misschien ook wel heel gezond.

Toch nog even een vraagje, want als die adviezen van de Tcbb nu worden overgenomen, dan komt dat instrument van dat gebiedsarrangement er gewoon, hè? En wij hebben daar ook om gevraagd, wij willen immers bij nieuwe vergunningen gehoord krijgen en daarin een belangrijke functie vervullen. Dit is een uitwerking daarvan. En u sprak namens het College over zienswijzen. Het verschil tussen een zienswijze en zo'n arrangement is nu juist dat een zienswijze aan de kant geschoven kan worden, terwijl de voorwaarden die in zo'n arrangement staan, voorwaarden voor een vergunning zijn. Dus concreet omgezet in een vraag: als dit zo uitgewerkt wordt en er komt een gebiedsarrangement, wil het College dan die arrangementen wel invullen of überhaupt niet?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, er is hier geen sprake van een verschil van inzicht. Het gaat om de uitwerking. Het gaat om hoe het precies georganiseerd wordt. Dus u en ik willen precies hetzelfde hier. Alleen, de vraag is hoe het *in the end* georganiseerd moet worden. Dat betekent de vraag: moet dat in die verschillende Kamers of is er in Groningen zo'n stapeling van activiteiten dat je voor Groningen één Kamer zou moeten organiseren? Daar zit het verschil en niet meer en niet minder. Dus ik denk dat uiteindelijk op een heel klein onderdeelje zit en u veronderstelt volgens mij een groter verschil dan er eigenlijk is.

Mevrouw WULFSE (VVD): Nou ja, omdat een gebiedsarrangement bindend is en dat vindt de VVD zo belangrijk. Dan hebben eindelijk een stevigere vinger in de pap. Kan de gedeputeerde concreet aangeven op de volgende vraag? Dat gebiedsarrangement is er, gaat het College zoiets invullen of niet?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Wat wij gaan invullen – althans, dat proberen we; laat ik het zo zeggen – is de onafhankelijke schadebeoordeling en schadeafhandeling. Niet per activiteit, maar voor alle activiteiten bij elkaar, zodat de inwoner die schade ondervindt, niet meer de discussie aanhoeft en hoeft te kiezen welke Kamer hij heengaat of waar hij zich gaat melden, maar bij één loket terecht komt. Dat is wat wij willen. En die arrangementen gaan uit van een andere situatie, namelijk niet van die stapeling. Dus daar zit het verschil. Die situatie is net niet van toepassing op Groningen. Maar de rest, de uitgangspunten die daaraan vast hangen, wel. Dus er wordt op dit moment toegewerkt naar één

loket, dus dan is dit net niet van toepassing. Dat wil niet zeggen dat ik geen waardering heb voor het middel of voor de weg die daarin wordt beschreven, maar het is gewoon net niet van toepassing op deze situatie. Dat is het enige wat ik daarvan wil zeggen.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Allereerst wil ik het College danken voor de heldere uiteenzetting die men heeft gegeven van hoe die situatie nu precies in elkaar zit – dat is heel erg mooi. Wij zullen dan ook straks de SP-motie, waarin het gaat om het nieuwe winningsplan in de toekomst, steunen.

Waar ik ook heel erg content mee ben is dat u nu inmiddels, van een nieuw winningsplan, ook met de minister in gesprek bent over het schadeprotocol en dat soort dingen. Maar ik zou u willen vragen om in die gesprekken met de minister nou juist ook die punten van ons die daaronder staan, aan de orde komen. Die zijn als volgt: neem die bewoners nu serieus over hun zorg voor de toekomst – namelijk wat Nedmag dan nog allemaal meer wil doen –, de transparantie met betrekking tot de hele winning, die monitoring – die in het verleden wel heel vaak goed mis is gegaan – goed ter harte te nemen en dat die onafhankelijkheid geborgd is. Zou u mij toe willen zeggen dat u ook dat in het gesprek met de minister nadrukkelijk voor deze bewoners aan de orde wilt stellen?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Allereerst dank voor het compliment dat het een heldere uiteenzetting was. Ik twijfelde daar zelf eerlijk gezegd een beetje aan. Ik bedoel, het is ingewikkeld. Maar die toezegging kan ik u doen.

Dan ga ik allereerst voort met motie 369 van de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden en de SP. Ja, dat oordeel is aan uw Staten zelf.

Ja, motie 370 heb ik al over uitgeweid: die vind ik zelf te ver gaan. Dus die ontraad ik.

Dan hebben we een motie van de PVV en Groninger Belang, nummer 367, en die gaat over de omgekeerde bewijslast. Daar heb ik in de commissie al van gezegd dat dit College vindt dat omkeren van de bewijslast een goed middel is om de ongelijkheid op te heffen tussen degene die de mijnbouwactiviteit uitvoert en de inwoner en het sluit ook aan bij het advies van de Tcbb, die zich ook positief uitlaat over de omkering van de bewijslast juist op deze gronden en die uit de Groningse ervaring haalt dat omkering van de bewijslast een goed middel kan zijn. Dus dat sluit daar prima bij aan.

Dan hebben we motie 368. Ja, het streven naar een eenduidige afhandeling van de mijnbouwschade: daar ben ik hartstikke voor. Maar nogmaals, we zijn al een weg ingeslagen waarop we dat gaan organiseren en ik twijfel eraan of dit, zoals u het voorstelt, de beste weg is. Maar ik snap uw bedoeling op zichzelf en die bedoeling deel ik ook volledig, maar de weg ernaartoe is niet de weg die dit College zou willen voorstellen. Dus die motie ontraad ik.

De heer RAM (PVV): Ik hoor 'een andere weg', zoals de gedeputeerde namens het College zegt. Maar waarom? Wat is reden waarom u dan een andere weg kiest? Kunt u dat toelichten?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Omdat wij in gesprek zijn momenteel over de afhandeling van de schade in het Groningenveld: dat hebben we geregeld in een tijdelijke commissie en dat wordt een definitief Instituut Mijnbouwschade, als het goed is, met een wettelijke verankering. Op dit moment lopen de gesprekken over dat we de richting oplopen om daarin de gestapelde mijnbouw mee te nemen. En dat is meest grondige wijze waarop je de onafhankelijke en ruimhartige schadeafhandeling kan verankeren. Dus dan is wat u voorstelt, op dat moment niet meer nodig. Mochten die gesprekken tot niets leiden of een andere kant opgaan en niet bevredigend zijn, dan kunnen we altijd nog een andere optie kiezen. En dat kan uw optie zijn, dat kan de optie zijn die mevrouw Wulfse voorstelde. Dus het is niet een principiële besluit, het is slechts de weg waarop we op dit moment ons begeven. Volgens mij is dit op zichzelf een goede.

De heer RAM (PVV): U pleit voor een onafhankelijke borging: op zich is daar niks verkeerd mee, natuurlijk. Maar hoe kijkt de gedeputeerde dan aan tegen het feit dat er niet genoeg wetenschappelijk onderzoek is en wellicht de wetenschap helemaal geen antwoorden op onze vragen kan geven? Dat wordt dan wel geregeld in de motie die wij als PVV indienen, maar niet in het onafhankelijk loket dat u voorstaat. Dat is wel een punt dat bij ons een stukje verdergaat, die borging, dan uw lijn.

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ja, op het moment dat er een onafhankelijk schadeloket bestaat, dan is het aan zo'n loket en degene die daar werkt en die het oordeel vormt, om de wetenschappelijke kennis en bewijzen te wegen. Dus dan is die vraag in die zin ook niet meer aan de orde. Dat wil niet zeggen dat we niet de nieuwsgierigheid moeten opbrengen om te weten wat er in de ondergrond gebeurt – al was het maar om nieuwe winningsplannen te kunnen beoordelen en er een basis onder

te leggen –, maar dan is in essentie de opbouw van kennis en de weging van de kennis die aanwezig is – ook als die onvoldoende aanwezig is – aan zo'n onafhankelijk instituut. Dus dan hoeft u dat niet een-op-een daaraan te koppelen, als u begrijpt wat het College daarmee bedoelt.

De heer RAM (PVV): Nee, ik begrijp wat het College bedoelt. Ons punt is het probleem dat wij signaleren, namelijk dat de wetenschap niet altijd een causaal verband kán aantonen, omdat zij tekortschiet in haar onderzoeksmethoden, omdat er geen theorieën zijn, omdat er geen model is. Dus omdat er geen causaal verband aangetoond kán worden, betekent het niet dat die er niet is. Dat is ook de uitwerking van het Arcadis-rapport uit 2012: ze zeggen alleen dat het niet aantoonbaar is, maar meetgegevens ontbraken daarbij – over het waterpeil bijvoorbeeld. Dus dat probleem signaleren wij en ook bij zo'n onafhankelijk loket wordt dat niet geborgd.

De VOORZITTER: De gedeputeerde geeft hier nog antwoord op en dan stelt de heer Ram nog één laatste vraag over dit thema, oké?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Het is niet voor niets – laat ik dat als eerste constateren – dat ik uw motie over de omkering van de bewijslast aan de Staten laat. Dus dat is al een deel van het antwoord. Als er onduidelijkheid is over het causale verband, kan dat een oplossing zijn. Het is niet het antwoord op de wetenschappelijke vraag waar de schade door komt, maar wel op de juridische vraag hoe met de schadeafhandeling moet worden omgegaan – als u begrijpt wat ik bedoel. Dus dat is dan uiteindelijk het probleem van zo'n instituut, in de zin van dat de kennis ontbreekt en er toch een uitspraak moet worden gedaan over die specifieke schade. En als daar omkering van de bewijslast aan de orde is, dan zal dat oordeel veel gemakkelijker in het voordeel van iemand uitvallen. Daar hebben we in het Groningenveld natuurlijk precies hetzelfde mee te maken. De eerste die wetenschappelijk 100 procent kan aantonen dat een schade wel of niet door de gaswinning komt, die moet ik nog ontmoeten. Desondanks worden er vele positieve uitspraken gedaan voor Groningers. Dus ja, kennisontwikkeling is belangrijk, maar we moeten er niet op wachten om de schadeafhandeling op een goede manier te organiseren. Want we moeten soms ook in die schadeafhandeling rekening houden met het feit dat de kennisontwikkeling nog niet zo groot is dat we er een eenduidig antwoord op kunnen geven. Desondanks moeten we de mensen een antwoord geven. Als we wachten op de wetenschappelijke, uitsluitende bewijzen of het wel of niet daardoor komt, ja, dan kunnen we tot in het einde der tijden geen antwoorden vragen. Dus vraagt om een juridische, onafhankelijke, ruimhartige benadering van de schadeafhandeling én uiteraard om het opdoen van kennis – uiteraard.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Daarom dienen wij deze motie ook in, dat is ook het punt. Maar goed, ik laat het debat voor wat het is op dit moment.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): We hebben nog geen antwoord gekregen op onze vraag met betrekking tot onze zorg over Natura2000-gebied het Hunzedal. Bent u bereid om Nedmag te vragen, een MER uit te laten voeren? Zij zijn voor die twee nieuwe putten, heb ik gehoord, niet MER-plichtig maar zijn wel bereid, hebben ze tegen ons in een gesprek, om dat eventueel toch te doen. Wilt u daarop aandringen bij Nedmag?

De heer EIKENAAR (gedeputeerde): Ik wil daar best over in gesprek met Nedmag daarover. Maar zoals u zelf al constateert, zij zijn daar niet toe verplicht. Dus ik kan ze ook nergens toe dwingen, maar ik wil daar best het gesprek over aangaan.

De VOORZITTER: Ik zie dat de gedeputeerde klaar is. Ik kijk eens even rond of er, gelet ook op de saldi van de spreektijden, nog behoefte is aan een tweede termijn. Dat is niet het geval? Toch wel, mevrouw Heidekamp. Ik laat u helemaal hierheen komen, maar u hebt eigenlijk geen spreektijd meer, dus u moet wel heel snel zijn.

Mevrouw HEIDEKAMP (CDA): Ik zou binnen een minuut heel graag een pleidooi willen houden om de rest van het overleg te beperken tot alleen motie 369 en 370. Want als we alles bij elkaar optellen van 364 tot en met 368, staat alles verwoord in motie 369.

De VOORZITTER: Dank u zeer, dat zullen de anderen ongetwijfeld bij hun beschouwingen betrekken. Ik krijg het dringende verzoek om te schorsen voor een plaspauze. Ik schors de vergadering voor vijf minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik zie u er een stuk ontspannener erbij zitten. Ik heropen de vergadering. Het lijkt mij goed even te inventariseren of de oproep van mevrouw Heidekamp nog heeft geleid tot resultaten met betrekking tot het indienen van de moties. Mevrouw Wulfse.

Mevrouw WULFSE (VVD): Een ander punt, dat ik dan ook nu even maar meteen maak: de VVD wil haar eigen motie 366 aanhouden.

Mevrouw BEENEN (PvdA): Met de toezeggingen die het College heeft gedaan, trekt de Partij van de Arbeid haar motie terug.

De VOORZITTER: Dat is motie 365, hè? Ja. Nog anderen? Nee?
Zijn er leden die een stemverklaring willen afleggen over de moties? Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Motie 364: wij vinden het een heel sympathieke motie en normaal gesproken zouden wij deze ook zeker steunen. Alleen, zij gaat uit van een voortgang vinden van de zoutwinning en daar kunnen het niet mee eens zijn. Daarom zullen we dus tegen stemmen.

En datzelfde geldt ook voor motie 368. Ook al weten we vanuit de woordvoering dat de partijen daar anders over denken, ze gaan daar toch in hun motie wel een beetje vanuit.

Mevrouw WULFSE (VVD): De VVD zal tegen de moties stemmen, waar in staat dat er sprake is van omkering van de bewijslast. Wij denken bijvoorbeeld ook aan geothermie en voorzien daarbij allerlei andere problemen – ook al zijn de andere teksten in die moties prima. En ook die gaan over de afbouw van de zoutwinning zal de VVD tegen stemmen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): GroenLinks zal tegen de moties 367 en 368 stemmen: die worden goed verwoord in motie 369.

En motie 370 'Afbouw zoutwinning' is op dit moment eerst niet aan de orde, we wachten eerst het onderzoek af.

Mevrouw HEIDEKAMP (CDA): Ik sluit me aan bij de woorden van de heer Meendering, met de toevoeging dat wij ook tegen motie 364 zijn, die ook verwoord is in motie 369.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Dan kunnen we gaan stemmen.

Mijn administratie begint bij motie 364, ingediend door de SP-fractie; daartoe stel ik de stemming hierover aan de orde. Wie is er voor die motie? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD en GroenLinks. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij voor het Noorden, de PVV, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren en het CDA. Dan is de motie aangenomen.

Motie 365 is ingetrokken.

Motie 366 wordt aangehouden.

Dan ben ik bij motie 367 'Omgekeerde bewijslast mijnbouw', ingediend door de PVV en Groninger Belang. Wie is daarvoor? Dat zijn de fracties van de Partij voor het Noorden, de PVV en Groninger Belang, D66, de ChristenUnie en de Partij voor de Dieren. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de SP, de VVD, GroenLinks en het CDA. De motie is verworpen.

Dan ben ik bij motie 368, 'Gezamenlijke verantwoordelijkheid gestapelde mijnbouw'. Wie is er voor deze motie? Dat zijn de fracties van de PVV, Groninger Belang en de VVD. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, de SP, D66, de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, GroenLinks en het CDA. De motie is verworpen.

Motie nummer 369 'Gelijke monniken, gelijke kappen'. Wie is er voor die motie? Voor die motie stemmen de fracties van de Partij voor het Noorden, de PVV, Groninger Belang, de SP, D66, GroenLinks, de Partij voor de Dieren en het CDA. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie en de VVD. Dan is de motie aangenomen.

Dan kom ik bij motie nummer 370 'Afbouw zoutwinning Nedmag'. Wie is daarvoor? Dat zijn de fracties van de Partij voor het Noorden, de PVV en de Partij voor de Dieren. Wie is daartegen? Dat

zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks en het CDA. De motie is verworpen.

En daarmee zijn we aan het eind van dit agendapunt.

**D. Adviesaanvraag aanwijzing regionale media-instelling (2018-8)
(motiedebat op verzoek van de fractie van de PVV)**

De (PVV): De aanvrager van een motiedebat krijgt als eerste de mogelijkheid om een toelichting te geven en ja, bij voorkeur binnen een minuut. Ik geef het woord aan de heer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Provinciale Staten is onder andere gevraagd om advies te geven of Stichting RTV Noord voldoet aan de eisen gesteld in de Mediawet 2008 en daarmee in aanmerking komt voor aanwijzing als regionale publieke media-instelling. Uiteraard gunnen wij RTV Noord deze nieuwe aanwijzing, omdat veel – zonet de meeste programma's – voldoen aan de eisen zoals deze worden gesteld in de Mediawet 2008. De Groningse identiteit en cultuur komen in alle programma's goed aan bod. De Edwins, Babettes en ook Cunera van Selm, een vakvrouw, zijn representatief daarvoor en alle vertrouwen daarin. Persoonlijk vind ik de muziekkeuze bij RTV Noord van een hoog en aantrekkelijk niveau: ik luister er vaak naar. Dat moet ook gezegd: het is immers niet allemaal kommer en kwel.

Maar we zitten hier niet alleen maar voor de complimenten en daarom zou ik ook onder de aandacht willen brengen dat deze regionale omroep zich niet altijd aan zijn wettelijke taak houdt als het de representativiteit, de onafhankelijkheid en de objectiviteit betreft. En dan bedoel ik met name de parlementaire redactie. De PVV constateert helaas gepolitiseerde parlementaire journalistiek, die weinig bijdraagt aan een optimale en neutrale informatievoorziening en het bieden van ruimte aan verschillende opinies en opvattingen. De oude opvatting dat RTV Noord als zender bepaalt wat goed is voor het publiek, is achterhaald en nauwelijks nog houdbaar. Dat lees ik in de stukken, het zijn niet mijn woorden. RTV Noord wil als platform dienen en representatief zijn voor iedereen in Groningen, zodat kijkers zich erin herkennen en waarderen. RTV Noord wil met brede groepen in de bevolking in dialoog gaan over de programmering om de representativiteit verder te borgen en te verbeteren, met behoud van de onafhankelijkheid. Maar als je de samenstelling bekijkt van de Mediaraad – die daarin zitting pleegt te hebben en die het media-aanbod bepaalt –, dan kun je alleen maar constateren dat deze bestaat uit een aantal hoogopgeleide mensen uit bestuurslagen van maatschappelijke organisaties en wetenschap. Dan moet je constateren dat slechts 10 procent van de Groninger bevolking is vertegenwoordigd in die Mediaraad. De PVV pleit dus daarom voor meer Tammo's en Gretha's: RTV Noord van en voor ons allen. En Tammo's en Gretha's zitten bij elke partij.

Ik moet helaas constateren dat bijna acht jaren in de Staten de intenties van RTV Noord goed zijn, maar dat de praktijk weerbarstig is.

De VOORZITTER: U kunt heel snel afronden, denk ik, hè?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Jaja, daar ben ik nu mee bezig.

De VOORZITTER: Oké, ik hoor het aan uw toon – gelukkig.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Als RTV Noord zich dit puntje van kritiek zou aantrekken en ter harte zou nemen en daar enige aandacht aan zou kunnen geven, dan wordt RTV Noord nog representatiever, evenwichtiger, pluriformer, neutraler, diverser, objectiever en weerspiegelt deze omroep nog beter de overtuigingen, opvattingen en interesses die in de provincie op politiek, maatschappelijk en levensbeschouwelijk gebied leven.

Daar vraagt deze motie onder andere aandacht voor en met betrekking tot met name de parlementaire journalistiek hopen we dat RTV Noord zich deze opbouwende kritiek – want zo moeten ze het zien – ter harte neemt, opdat de Groningers optimaal, volledig, neutraal en objectief worden geïnformeerd over wat er qua politiek gaande is in onze provincie. Dan heb ik hier de motie en ik hoop daarbij op warme steun. Zij is niet om RTV Noord af te breken, maar puur om toch van een advies te voorzien en daar werd naar gevraagd. Dus dan kunnen we wel allemaal met meel in onze mond gaan praten of allemaal net doen alsof er niks aan de hand is, maar toch wil ik hiermee een punt maken.

De VOORZITTER: Maakt u uw punt dan maar.

De heer VAN KESTEREN (PVV): En ik hoop dat als er iemand is die zich hierin herkent, dit steunt.

De VOORZITTER: Ik hoor dat de heer Van Kesteren inderdaad zijn punt heeft gemaakt nu. En ik ga zijn motie voorlezen. Daar staat boven 'RTV Noord van en voor allen', een motie met nummer 371, ingediend door de fractie van de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 18 april 2018,

Constaterende dat

- RTV Noord bij het Commissariaat voor de Media een aanvraag heeft ingediend voor een nieuwe aanwijzingsperiode van vijf jaar als regionale publieke media-instelling voor de provincie Groningen;
- het Commissariaat voor de Media Provinciale Staten vraagt om advies over de vraag of de instelling aan de eisen voldoet, genoemd in artikel 2.61 van de Mediawet 2008;
- de aanvragende instelling zich conform de statuten uitsluitend of hoofdzakelijk ten doel stelt, het op regionaal niveau uitvoeren van de publieke media-aandacht voor het verzorgen van media-aanbod dat gericht is op de bevrediging van maatschappelijke behoeften die in de provincie Groningen leven en op de activiteiten die nodig zijn om daarmee een publieke taak te vervullen;

Overwegende dat

- het bieden van ruimte aan alle verschillende opinies en alle opvattingen een belangrijke voorwaarde is voor een optimale en neutrale informatievoorziening die recht doet aan wat er leeft onder de Groningers;
- het programmabeleidsbepalende orgaan (PBO) eenzijdig is samengesteld;
- het PBO daarmee op het punt van de representativiteit tekortschiet;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. bij het overbrengen van het advies van Provinciale Staten aan het Commissariaat voor de Media nadrukkelijk aandacht te vragen voor het optimaliseren en bewaken van volledige onafhankelijkheid, objectiviteit, representativiteit, pluriformiteit en evenwichtigheid in de weerspiegeling van de in de provincie levende overtuigingen, opvattingen en interesses op politiek, maatschappelijk en levensbeschouwelijk vlak, waarbij een werkelijk representatief programmabeleidsbepalend orgaan onontbeerlijk is;

En gaan over tot de orde van de dag!

Ik geef nu het woord aan de gedeputeerde, mevrouw Gräper, en ook zij heeft één minuut.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): De PVV-fractie geeft aan in haar motie en ook in haar toelichting daarop dat zij van mening is dat met name – ik hoop dat ik u goed citeer – in het parlementaire deel van de uitzendingen van RTV Noord er niet een volledige representatie plaatsvindt van de parlementaire situatie in onze provincie. En ik hecht er wel aan om hier in ieder geval scherp te stellen dat wij volgens mij als politiek ons geen oordeel moeten willen vellen over de effecten en de resultaten van een journalistieke exercitie. Als er volgens mij iets is waar wij ons als politiek niet mee zouden moeten willen bemoeien, dan is het wel met de uitkomsten van wat journalisten voor ogen hebben en welke berichten zij willen publiceren of uitzenden en welke niet.

En gelukkig hoeft u die vraag ook niet te beantwoorden. Want de vraag die u moet beantwoorden, is de vraag in hoeverre u vindt dat het orgaan representatief is samengesteld. En dat is iets anders dan wat zij met hun taken vervolgens doen. Wij zijn van mening – dat heb ik u in de commissie ook meegedeeld – dat wij een toetsing hebben gedaan op basis van de handreiking die door ROOS is samengesteld in hoeverre hier sprake is van voldoende representativiteit. Dat is ook de vraag die u als Staten aan ons College hebt gesteld en wij hebben geconstateerd dat de samenstelling divers is als het gaat om achtergronden, divers is als het gaat om man-vrouwverdeling, divers is als het gaat om vertegenwoordiging uit Stad en Ommelanden en daarmee ook een representativiteit vertegenwoordigt van de verschillende zaken die er zijn. De keuzes die die raad vervolgens maakt over waar zij of niet aandacht aan wil besteden in hun journalistieke werk, is volgens mij een onafhankelijke keuze en moeten we volgens mij ook te allen tijde onafhankelijk houden, willen we op een goede manier democratisch te werk kunnen gaan.

Ik heb in de commissie ook al aangegeven dat het een voorstel voor uw Staten is om uw Staten in staat te kunnen stellen om uw adviesrol richting Commissariaat voor de Media uit te oefenen en wij hebben daar op basis van wat ik u zonet zei, een voorstel toe gedaan.

De VOORZITTER: De heer Van Kesteren, heel kort, want u zit zwaar in de blessuretijd. Uw fractiegenoten hebben minder rekening gehouden met de spreektijd en zo al heel wat krediet verspeeld.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik heb ook heel duidelijk gezegd dat dit orgaan niet representatief is vastgesteld – dat heb ik ook heel goed aangegeven. Het gevolg daarvan is dat op een of andere manier toch dit tot uiting in de programmering en met name de parlementaire journalistiek. Ik vind dat die tekortschiet en dan kan ik wel zeggen dat ik dat alleen vind of dat mensen dat vinden, ik weet gewoon dat er meerdere mensen zijn die ik daarover gehoord heb – ook in de provincie zelf –, die dat ook vinden. Dat is ook de reden dat ik dit aankaart. Het is ook niet de bedoeling om RTV Noord of wie dan ook onderuit te halen – dat heb ik al eerder gezegd –, maar om daar toch aandacht voor te vragen. We kunnen wel met z'n allen net doen alsof er niks aan de hand is, ik vind toch dat die mediaraad zich dat ter harte moet nemen en daar ook aandacht aan moet besteden. Dat is alles wat ik vraag en ik bemoei me verder helemaal niet met de programmering of wat dan ook. Dat is ook niet onze taak, dat heeft de gedeputeerde ook al terecht opgemerkt, en dat moeten we ook zeker niet doen. Maar toch wil ik aandacht vragen voor dit punt.

De heer DE WIT (CDA): Ik heb eigenlijk twee vragen. De eerste is de volgende. In uw motie spreekt u over 'programmabeleidsbepalend orgaan', maar volgens mij is dat niet echt een term die Tammo en Gretha aanspreekt. Bent u het daarmee eens?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Een publieke regionale omroep als RTV Noord moet er zijn voor alle Groningers en RTV Noord moet dat ook uitstralen, ook bij het meepraten met en invloed uitoefenen op programma's moet je ook die Tammo en Gretha erbij betrekken en niet allemaal uit de bestuurslagen, directies en dergelijke putten. Dat vind ik niet goed.

De heer DE WIT (CDA): Ja, ik had nog een andere vraag. Want meneer Van Kesteren benoemt dat er niet voldoende spreiding is. Maar als we het stuk goed doorlezen, dan zien we mensen uit het onderwijs, landbouw, kunst en cultuur, Groninger taal, sport, recreatie – en ik zal de rest niet eens opnoemen, want dan ben je nogal een tijdje bezig. Maar ik vraag me wel af, als meneer Van Kesteren van mening is dat er niet voldoende spreiding is, wie daarbij zou moeten komen? U hebt het heel leuk en gekscherend over 'Tammo en Gretha', maar concreet: wie moet er extra in zo'n raad komen volgens de PVV?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, het gaat mij om het volgende. Ze komen inderdaad uit veel lagen van de samenleving. Alleen, ik wil graag zien dat daar niet alleen hoogopgeleide universitair geschoolde directies, wetenschappers uit allerlei lagen in zitten. RTV Noord moet meer zijn: voor de gewone mensen. In de sport en in de kunst en cultuur heb je ook allerlei mensen die daar zitting in kunnen nemen. Waarom moeten dat allemaal hoogopgeleide functionarissen zijn in maatschappelijke organisaties, directies, besturen en wetenschappen? Ik zie dat niet zo.

Zijn er nog meer interrupties? U hebt nu de kans.

De VOORZITTER: Ja, u weet dat het oproepen tot interrupties de beste methode is om ze niet te krijgen. Ik kijk even naar de fracties die nog enige krediet hebben – dat is overigens in letterlijke zin. Dit begint bij de SP, de heer Wolters heeft daar de woordvoering.

De heer WOLTERS (SP): Ik vond de woordvoering van de heer Van Kesteren een beetje een hoog Trump-gehalte hebben: 'De pers heeft het gedaan'. Nou, onze mening is dat het wel degelijk een goed functionerende omroep is. We hebben ook geen probleem met de samenstelling van die adviesraad, dus wat ons betreft gaan wij het advies zo indienen.

De heer NOLLES (GroenLinks): Ja, heel kort. Wij vinden dat je over de pers niet politiek moet discussiëren. Zeker niet als je begint over objectiviteit van de media en dat vervolgens via organen wilt regelen: dat is het laatste wat je als politiek moet doen. Dat past niet in een rechtsstaat en daarom stemmen wij ook tegen deze motie.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, dan heb ik een wedervraag: vindt u dat de journalistiek op de stoel van de politiek moet gaan zitten?

De heer NOLLES (GroenLinks): O, de journalistiek mag schrijven over de politiek en verder zeg ik er niks over.

Mevrouw DE WREDE (PvdD): De oproep van de PVV is er een tot in ieder geval objectieve berichtgeving. Wij kunnen ons daar wel een beetje in verplaatsen. Met name landelijk heeft de Partij

voor de Dieren weleens te maken met wat minder objectieve berichtgeving, zoals bij de zetelwinst van één naar drie in Den Haag bijvoorbeeld bij de recente gemeenteraadsverkiezingen. Daar werd op de verkiezingsavond over gezegd: "Nou, er zullen daar wel veel katten wonen."

Provinciaal en lokaal hebben wij geloof ik niet zoveel te klagen. En journalistiek is mensenwerk: alleen al de keuze van het onderwerp en de geïnterviewden is een subjectieve keuze. Een vrije keuze die we ook niet moeten willen inkaderen. Zonder met een beschuldigende vinger te gaan wijzen steun ik desondanks deze oproep tot een, voor zover mogelijk, neutrale berichtgeving.

De VOORZITTER: Verder geen behoefte meer aan woordvoering? Dat is niet meer het geval? GS nog? Ook niet. Dan sluit ik de beraadslagingen.

Er is een motie ingediend. Zijn er nog fracties die een stemverklaring bij deze motie willen afleggen? Dat is ook niet het geval. Niemand wil dat, hè? Ik kijk goed.

Nou, dan kunnen we het hebben over motie 371, ingediend door de PVV met als titel 'RTV Noord: van en voor allen'. Wie is er voor die motie? Dat zijn de fracties van de PVV en mevrouw De Wrede van de Partij voor de Dieren. Wie is daartegen? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, het CDA en mevrouw Voerman van de Partij voor de Dieren. De motie is verworpen.

Dan heb ik ook nog een voordracht voor u in de aanbieding. Is er nog iemand die een stemverklaring over de voordracht wil afleggen? Dat is niet het geval.

Wie stemt er in met de voordracht? Wie is ervoor? Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor het Noorden, Groninger Belang, de SP, D66, de ChristenUnie, de VVD, GroenLinks, het CDA en de Partij voor de Dieren. Wie is daartegen? Dat is de fractie van de PVV.

4. Hamerstukken

A. Voordracht Aanbevelingen Noordelijke en Randstedelijke Rekenkamers – rapport 'Het Waddenfonds gemonitord' (2018-10)

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

B. Voordracht Aanvullende middelen planuitwerkingsfase project 'Sneltrain Groningen - Winschoten (2018-11)

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

5. Ingekomen brieven

A. Ingekomen brieven van Gedeputeerde Staten

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

B. Ingekomen brieven van derden

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

6. Kortetermijnagenda volgende cyclus commissievergaderingen

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

7. Notulen voorgaande vergadering van 14 maart 2018

[Ongewijzigd vastgesteld.]

8. Sluiting

De VOORZITTER: Voordat ik de vergadering kan sluiten, geef ik het woord aan de voorzitter van de jury over de trofee waarvan me de naam even niet te binnen wil schieten. De heer Kaatee.

De heer KAATEE (juryvoorzitter Triple-V Trofee): Ja, ik weet het niet. Het is nu twintig minuten voor zes. Ik heb eigenlijk een speech voorbereid die een kleine 25 minuten gaat duren. Betekent dat dan dat we hier ook nog zolang zitten? Nee, dat is flauwekul want ik weet al dat dat niet het geval is.

Het is niet makkelijk om jury te zijn over zo'n belangrijk onderwerp met ook zo'n mooie prijs ook nog, die daarbij te winnen is. Ik heb ook wel enige jaloezie gemerkt bij de collega-Statenvolledigheidsleden dat ik deze prijs had gewonnen. En ik snap dat ook wel heel goed: het was een heel spannende strijd de vorige keer.

Ook deze keer was het wel spannend. Maar ik moet er wel bij zeggen dat het nog steeds niet helemaal niet goed tussen eenieder's oren zit. Het mooie is wel dat iedereen wel duidelijk zijn of haar best doet. Men is bezig om zichzelf te corrigeren, dus er zijn verschillende manieren ook van het discussiëren met elkaar: een beetje het vermijden van de aansprektitel zie je. Daar is de heer Schmaal nogal sterk in – als ik een naam mag noemen. Er zijn ook mensen die het soms goed en soms fout doen en sommigen hebben er gewoon echt duidelijk wat meer moeite mee.

Maar gezien deze stand van zaken moet ik ook gelijk bekennen dat ik zeker tot aan de lunch behoorlijk scherp was op wat er allemaal gebeurde en daarna zakte het energieniveau bij mij ook een beetje weg. Daarnaast moest ik zelf ook nog het woord voeren. Maar daar komt eigenlijk het volgende uit. Ja, laat ik het gelijk maar zeggen dat ik gekozen heb voor iemand die veel het woord heeft gevoerd en een heel duidelijk stijgende lijn heeft – niet alleen vandaag, maar ook vergeleken met eerdere vergaderingen – en dat is Mirjam Wulfse. Zij is degene die de trofee dit keer gewonnen heeft, dus ik ga hem nu aan mevrouw Wulfse overhandigen.

De VOORZITTER: Ik zie zo'n veertig Statenvolledigheidsleden jaloers kijken. En het goede nieuws is: de volgende keer is er weer een kans en dan is Mirjam Wulfse de juryvoorzitter.

Ik sluit de vergadering. Wel thuis.